

**T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TÜRKİYE'DE SİYASİ PARTİLERİN GÖÇ POLİTİKALARI

Yüksek Lisans Tezi

PELVİZ ALU

**Tez Danışmanı
DOÇ. DR. ŞENİZ ANBARLI BOZATAY**

Çanakkale – 2018

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DE SİYASİ PARTİLERİN GÖÇ POLİTİKALARI

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Pelviz
ALU

Tez Danışmanı
Doç. Dr.
Şeniz ANBARLI
BOZATAY

Çanakkale – 2018

TAAHHÜTNAME

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Türkiye’de Siyasi Partilerin Göç Politikaları**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını, özgünlüğünü ve bir başka mecraya sunulmadığını, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu ve yararlandığım kaynak ve verilerde hiçbir bir çarpıtma yapmadığımı belirtir ve bunu onurumla doğrularım..

18.10/2018

PelvizALU

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

PelvizALU'ya ait "Türkiye'de Siyasi Partilerin Göç Politikaları"adlı çalışma, jürimiz tarafından Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Üyeler

İmza

Doç. Dr.
Şeniz ANBARLI BOZATAY
(Danışman)

Doç Dr.
Hikmet YAVAŞ

Dr. Öğr. Üyesi
Aşlı TUTUCU

Tez No : 10209363
Tez Savunma Tarihi : 29 Ağustos 2018

ONAY

Doç. Dr. Şerif KORKMAZ

Enstitü Müdürü

19/09/2018

ÖZET

TÜRKİYE’DE SİYASİ PARTİLERİN GÖÇ POLİTİKALARI

Son yıllarda bazı ülkelerde ortaya çıkan ülke içi huzursuzluklar ve iç çatışmaların neden olduğu ve evrensel bir olay olarak tanımlanan göç, insanların buldukları yerden siyasal, kültürel, sosyal ve ekonomik, nedenlerden dolayı başka bir yere taşınması, hareket etmesi ya da yer değiştirmesidir. Dünya ölçeğinde ve bölgesel düzeyde gerçekleşen yer değiştirmeler en çok bölge ülkelerini etkilemektedir.

Göç konusunda geçiş ülkesi olan Türkiye’de siyasi partilerin göç politikaları büyük önem arz etmektedir. Türkiye’nin bölge ülkeleri ile etkileşimin artmasının ilk sonucu, özellikle Avrupa ülkelerine giden yolda bir göç geçiş ülkesi haline gelmesi olmuştur. Bu çerçevede göç konusu ve göç politikalarının önemi her geçen gün artmaktadır.

Çalışmada Türkiye’deki göç politikaları temelinde TBMM’nde grubu olan siyasi partilerin (AK Parti, CHP, MHP, HDP ve İYİ Parti) göç politikaları ve göç konusuna bakış açıları ele alınmakta ve Suriye’de meydana gelen çatışmalardan kaçarak, Türkiye’ye göç eden Suriyeli sığınmacıların durumunun siyasi partilerce nasıl değerlendirildiği incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Göç, Göç Politikaları, Siyasi Partiler.

ABSTRACT

MIGRATION POLICIES OF POLITICAL PARTIES IN TURKEY

Migration, defined as a universal phenomenon and caused by internal disputes and internal conflicts that have arisen in some countries in recent years, is the relocation, movement or relocation of people from another place due to political, cultural, social and economic reasons. The changes occurring on the world scale and at the regional level affect most of the countries in the region.

Migration is a transit country for migration policies in the political patina in Turkey is of great importance. The first result of Turkey's increasing interaction with the countries of the region, in particular migration has been to become a transit country on the path to European countries. Migration in this framework and the importance of immigration policies are increasing day by day.

Working on the basis of immigration policy in Turkey of the political parties with the group in the National Assembly (AK Parti, CHP, MHP, HDP and İYİ Parti) migration policies and perspectives on migration issues are discussed and avoiding clashes in Syria, who immigrated to Turkey How the situation of Syrian asylum seekers are evaluated in political parties is examined.

Keywords: Turkey, Migration, Migration Policy, Political Parties.

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında büyük payı olan ve yüksek lisans eğitimim boyunca tecrübelerinden yararlandığım değerli danışman hocam Doç. Dr. Şeniz ANBARLI BOZATAY'a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim. Tez çalışması boyunca benden yardımlarını esirgemeyen, çalışmanın literatür oluşturma ve yabancı kaynakların doğru çevrilmesi konusunda destek aldığım Montreal'da bulunan abim Emrah ALU'ya da teşekkür ederim.

Yaşamım boyunca beni her zaman destekleyen, benden özverilerini ve maddi manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen çok değerli anneme ve aileme sonsuz teşekkürler.

Pelviz ALU

2018

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR.....	ix
TABLOLAR.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Göç Kavramının Tanımı ve Göç Olgusu	3
1.1.1. Göç ve Göçmen Kavramı	6
1.1.2. Göç Türleri	7
1.1.2.1. Dış Göç/Uluslararası Göç.....	8
1.1.2.2. İç Göç.....	8
1.1.2.3. Gönüllü Göç.....	9
1.1.2.4. Zorunlu Göç.....	9
1.2. Uluslararası Göçe Kavramsal ve Analitik Bakış	10
1.2.1. Uluslararası Göç ve Nedenleri	11
1.2.2. Uluslararası Göç Türleri	11
1.2.2.1. Basit/İlkel Göç.....	11
1.2.2.2. Cebri/Sürücü Göç	12
1.2.2.3. Geçici Göç	12

<i>1.2.2.4. Kalıcı Göç</i>	12
<i>1.2.2.5. Zorunlu Göç</i>	13
<i>1.2.2.6. Serbest (İsteğe Bağlı) Göç</i>	13
<i>1.2.2.7. Grup Göçü ya da Kitle Göçü</i>	13
<i>1.2.2.8. Mülteci Göçü</i>	14
<i>1.2.2.9. İşçi Göçü</i>	15
<i>1.2.2.10. Beyin Göçü</i>	15
<i>1.2.2.11. Düzenli veya Düzensiz Göç</i>	16
1.2.3. Uluslararası Göç Politikası	16
1.2.4. Göç Kuramları	18
<i>1.2.4.1. Ekonomik Göç Kuramı</i>	19
<i>1.2.4.2. Fayda Maliyet Yaklaşımı</i>	19
<i>1.2.4.3. Seçkinlik Yaklaşımı</i>	20
<i>1.2.4.4. İtme-Çekme Yaklaşımı</i>	20
<i>1.2.4.5. Tarihsel- Yapısalcı Merkez-Çevre) Kuram</i>	21
<i>1.2.4.6. İlişkiler Ağı (Network) Kuramı</i>	21
<i>1.2.4.7. Göç Sistemleri Kuramı</i>	22
<i>1.2.4.8. Diğer Göç Kuramları</i>	23
1.2.5. Göç Yönetimi ve Politikası Kavramları	24
1.2.6. Göç Yönetişimi ve Küreselleşme	26
1.2.6.1. Göç Yönetişimi Açısından Uluslararası İşbirliği	26
1.2.6.2. Göç Yönetişiminin Çeşitleri	27

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE’DE GÖÇ POLİTİKALARI VE GÖÇLEİLGİLİ
HUKUKSALDÜZENLEMELER

2.1. Türkiye’de Göç Hareketlerinin Gelişim Süreci.....	4
2.1.1. Türkiye’ye Yönelen Göç Hareketleri (Birinci Dönemi / 1923-1980).....	4
2.1.2. Türkiye’ye Yönelen Göç Hareketleri (İkinci Dönem / 1980 ve Sonrası)	30
2.2. Türkiye’ye Yönelen Göç Hareketlerinin Sebepleri ve Türleri.....	32
2.2.1. Türkiye’ye Göçün Sebepleri	33
2.2.2. Türkiye’de Göç Türleri	36
2.2.2.1. Düzenli Göç.....	36
2.2.2.2. Düzensiz Göç.....	36
2.2.2.3. Mekik ve Yasadışı Emek Göçü	37
2.2.2.4. Sığınmacılar ve Mülteciler	38
2.2.2.5. Kitleli Göç ve Geçici Koruma	40
2.3. Türkiye’de Göç Politikaları.....	41
2.4. Türkiye’de Göçle İlgili Hukuki Düzenlemeler.....	42
2.4.1. İskân Politikaları ve İskân Kanunu	42
2.4.2. Pasaport Kanunu	43
2.4.3. 1994 İltica Yönetmeliği	43
2.4.4. Yabancıların Çalışmalarına İlişkin Düzenlemeler.....	44
2.4.5. İltica İle İlgili Düzenlemeler	46
2.4.6. Yabancılara İlişkin Çeşitli Yasal Düzenlemeler.....	46
2.5. Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Yapılan Düzenlemeler.....	47
2.5.1. Strateji Belgeleri.....	48
2.5.2. İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine	

İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı	49
2.6. 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve Göçle İlgili Getirilen Düzenlemeler.....	50
2.6.1. Yabancılar	52
2.6.2. Uluslararası Koruma	52
2.6.3. Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün Kuruluşu ve Görevleri.....	53
2.7. Türkiye’de Göç Yönetimi ve Kurumsallaşma	54
2.7.1. Türkiye’nin Göç/Sığınma Politikalarının Şekillenmesi.....	55
2.7.2. Türkiye’de Göç Yönetimi Gelişmeleri	56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE SİYASİ PARTİLERİN GÖÇ POLİTİKALARI

3.1. Türkiye’deki Siyasal Partilerin Uluslararası Göç Politikaları ve Yaklaşımları	30
3.1.1. Adalet ve Kalkınma Partisi Göç Politikaları ve Yaklaşımları.....	30
3.1.2. Cumhuriyet Halk Partisi Göç Politikaları ve Yaklaşımları.....	60
3.1.2.1. CHP'nin Sunduğu Yapısal Öneriler	60
3.1.2.2. CHP'nin Temel Haklara İlişkin Önerileri	61
3.1.2.3. CHP'nin Hizmetlere İlişkin Önerileri.....	61
3.1.2.4. CHP'nin Yerel Yönetimlere ve STK'lara İlişkin Önerileri	63
3.1.2.5. CHP'nin Mülteciler Konusundaki Söylemlere İlişkin Önerileri ..	63
3.1.2.6. CHP'nin Mülteci Sorununun Ekonomik Boyutuna İlişkin Öneriler	64
3.1.2.7. CHP'nin Dış Politika Önerileri.....	64
3.1.2.8. CHP'nin Güvenliğe İlişkin Önerileri.....	65
3.1.3. Milliyetçi Hareket Partisi Göç Politikaları ve Yaklaşımları	65
3.1.4. Halkların Demokratik Partisi Göç Politikaları ve Yaklaşımları.....	66

3.1.5. İYİ Parti Göç Politikaları ve Yaklaşımları.....	66
3.2. Siyasi Parti Programlarında Göç/Göçmen Konusu	67
3.2.1. Siyasi Partilerin Seçim Beyannamelerinde Göç/Göçmen Konusu	70
3.2.2. Siyasi Parti Liderlerinin Söylem ve Uygulamaları	73
3.2.3. Hükümet Programlarının Analizi	75

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DEKİ SİYASİ PARTİLERİN GÖÇ POLİTİKALARININ TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ GÖÇMENLER ÜZERİNDEN ANALİZİ

4.1. Türkiye'nin Suriyeli Sığınmacı Politikası	59
4.2. Türkiye - Suriye Krizi ve Sığınmacı Sorunu	83
4.3. Türkiye'de Göç Siyasa Yapımına Yönelik Çağdaş Eğilimler	86
4.4. Türkiye'deki Siyasi Partilerin Suriyeli Göçmenlere Bakış Açısı	90
4.5. Türkiye'de Siyasi Partilerin Göç Politikaları Çerçevesinde Türkiye'nin Göç Politikasının Yeniden Yapılandırılmasına Yönelik Analizler	91
SONUÇ	96
KAYNAKÇA.....	100
ÖZGEÇMİŞ	111

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı
AGIT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AK Parti	: Adalet ve Kalkınma Partisi
AKÇT	: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
HDP	: Halkların Demokratik Partisi
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
IOM	: International Organization for Migration (Uluslararası Göç Örgütü)
ITRT	: Uluslararası Mülteci Terminolojisi
İGAM	: İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
NAFTA	: Nort American Free Trade Agreement (Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması)
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TÖMER	: Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi
TÜBA	: Türkiye Bilimler Akademisi
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü)
UNHCR	: United Nations High Commissioner for Refugees (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği)
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurumu
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

TABLÖLAR

Tablo 4.1. AFAD Kontrolündeki Kampların Haziran 2017 Raporu	82
--	----

GİRİŞ

İnsanlık tarihi kadar eski bir olay olarak kabul edilen göç, günümüzde yoğunluğunu ve hızını artırarak devam eden bir olgu haline gelmiştir. Bu nedenle, göç ve göç yönetimine yönelik hem ulusal hem de uluslararası düzeyde politikaların geliştirilmesi gerekmektedir.

Cumhuriyet kurulduğundan günümüze Türkiye, çeşitliliğin ve uluslararası göç hareketleri ile karşı karşıyadır. Göç hareketlerinin toplumsal, siyasal, ekonomik vb. alanlarda yansımalarının yanında, göçlerin “devlet”, “toplum” ve “yurttaşlar” üzerinde de etkileri vardır. Avrupa Birliği’ne Türkiye’nin üyelik süreci, ulusal ve uluslararası gelişmeler, küreselleşme vb. gibi birçok yenilik, Türkiye’ye yönelen sığınmacı ve göçmenlerin profilinde/özelliklerinde değişikliklere sebep olmaktadır. Bu gelişmelerle birlikte Türkiye yalnızca göç alan ve veren bir ülke olmamakta aynı zamanda farklı ülkelere gitmeyi isteyen ülkelerin vatandaşları açısından da geçiş yapacakları “göç geçiş ülkesi” haline de gelmektedir.

Bu çalışmada Türkiye’nin yurtdışından gelen ve yurtdışına yönelen sığınma ve göç hareketliliği ile ilgili uygulanan uluslararası sığınma ve göç politikalarının irdelenmesi hedeflenmektedir. Uluslararası sığınma ve göç politikalarının özellikle son yıllarda Türkiye için artan önemi dikkate alındığında bu çalışma ile göç politikalarının detaylı bir değerlendirmesini yapmak ve bu politikaların yeniden yapılandırılmasına yönelik önerilerde bulunmak amaçlanmaktadır.

Çalışmanın sınırlıkları olarak; bir göç geçiş ülkesi olarak Türkiye’nin yerinden edilmiş Suriyelilere uyguladığı "açık kapı" politikası, Arap Baharı sonrasında Dünya tarihinin en büyük göç sorunlarından biri haline gelen Suriye krizinde 2011 Nisan - 2017 Nisan dönemi alınacaktır. Bu dönemin alınması ve incelenmesinde, Suriyeli göçmenlerle ilgili olan 6458 Sayılı “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” (2013 yılında çıkarılan) etkili olmuştur.

Her ne kadar Türkiye’nin uyguladığı göç düzenlemelerinin yerini, Avrupa Birliği uyum süreciyle gelişim gösterendaha fazla ulus üstü ve hükümetler arası örgütlerin işbirliğiyle kurumsallaşma konusunda ilerleyen göç politikaları almıştır. Bu zaman

zarfındailerleyen politikalarözelliklegöçmen/mülteci hareketleri, sığınma ve ayrıca düzensiz göç ile ilgili gerçekteleşen geçici programlarla sınırlanmıştır. Böylece Türkiye uluslararası göç rejimlerini de dikkate alarak hem göç alan hemde göçe geçişin sağlandığı ülke olan uluslararası toplum nezdinde kabul gören göçmen ve göç politikalarının uygulamalarından faydalanması beklenmektedir. Ayrıca Türkiye'nin ayrıntılı, kapsamlı ve açık bir göçmen ve göç yönetimi ile birlikte kendi göç sorunlarını çözüp, yeni politikalar üretmesi hedeflenmektedir. Zira günümüzde tüm ülkeler için, göç politikalarını diğer politikalarından ayırma imkânı kalmamıştır.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, çalışmaya bir arka plan sunmak üzere, göç kavramı ve göçle ilgili farklı kavramlara açıklık getirilmiştir. Göç olgusu, göç kuramları, göç politikaları ve yönetimi konularına değinilmiştir. Ayrıca uluslararası göç, göç türleri ve göç yönetimi konuları da kapsamlı olarak ele alınmıştır. Bu kavramsal çerçeve, tezin diğer bölümlerine temel oluşturmaktadır.

İkinci bölümde, Türkiye'deki göç politikalarının gelişimi, Türkiye'de göçün nedenleri ve çeşitleri ve Türkiye'de göçle ilgili düzenlenen yasal/hukuki düzenlemeler incelenmiştir. Türkiye'nin göç politikasının şekillenmesinde AB'nin etkisi değerlendirilmiştir.

Üçüncü bölümde, bu çalışmanın sınırlılıklarından olan 2011-2018 döneminde TBMM'nde temsil edilen AK Parti, CHP, HDP ve MHP ve İYİ Parti'nin göç politikalarının analizi yapılmıştır. Son bölümde ise Türkiye'deki Siyasi Partilerin Göç/Mülteci Politikalarının AB'nin göç politikaları bağlamında; "Türkiye'deki Suriyeli Göçmenler Üzerinden Analizi" 2011-2018 dönemi alınarak irdelenecektir. Geri dönüş, entegrasyon, geri kabul anlaşmalarına değinilmiştir. Türkiye'nin Suriyeli göçmenler konusunda izledikleri politikalar ve siyasi partilerin bakış açılarına yer verilmiştir. Türkiye'de Siyasi Partilerin Göç Politikaları Çerçevesinde Türkiye'nin Göç Politikasının Yeniden Yapılandırılmasına Yönelik öneriler ve analizler ile çalışma tamamlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde “göç” kavramının farklı tanımlarına yer verilerek göç, göçmen, göç olgusu, mülteci/sığınmacı ve uluslararası göç şeklinde göç ile ilgili farklı kavramlar da ele alınmaktadır. Ayrıca göçün etkileri, göç türleri, göç kuramları, göçün yönetilmesi ve göç/mülteci politikaları da kapsamlı olarak irdelenmektedir.

1.1. Göç Kavramının Tanımı ve Göç Olgusu

Göç, insanlığın varoluşundan bu yana, farklı nedenlerle oluşan, nüfusun bir yerden başka bir yere gitmesi eylemidir. Bu eylem, uzun soluklu ya da kısa vadede gerçekleşen insan hareketliliğidir. Kendi karmaşık dinamiklerini geliştiren bir süreç olarak göç, toplumsal varoluşun boyutlarını da etkilemektedir(Castles ve Miller, 2008: 30). Bu nedenle göç, ekonomik, siyasi, coğrafi, dini, toplumsal vb. gibi nedenlere bağlantılı olarak bir yer değiştirme hareketliliğidir. Bu hareketlilik, mekânsal yani bir yerden başka bir yere gitme eylemi olarak da açıklanabilir.Kültürel, toplumsal ve ekonomik arka planın değişiklik göstermesiyle göçmen topluluklarla birlikte göç edilen yerdekiler yani yerleşikler de etkilenir (Danış, 2017:220). Göç sürecinin esasındaolantemel husus, vatandaşların geçimlerininisağlamak için daha uygun yerlere gitmeyi istemek ve buralarda iş bulmak, çeşitli imkânlardan yararlanmak ve yerleşmek istemesidir. Ekonomik açıdan göç, “*kişilerin gelecek yaşantılarının ya bir bölümünü ya da tamamını geçirmek üzere bir yerleşim biriminden diğerine yerleşmek amacıyla yapmış oldukları coğrafi özellikli yer değiştirme olayı*”dır. (Akan ve Arslan, 2008:3- 4).

Genel Türkçe Sözlüğe göre göç, “*ekonomik, toplumsal ve siyasi nedenlerle bireylerin veya topluluklarının bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret*” olarak tanımlamakta iken (www.tdk.gov.tr, 2017), IOM (International Organizationfor Migration- Uluslararası Göç Örgütü) ise göçü; “*İçeriği, kapsamı, uzunluğu hatta nedenine bakılmaksızın, insan hareketlerinin her türlüünü kapsayan nüfus hareketi...*” şeklinde açıklamaktadır (IOM 2017). Uluslararası Sözleşmelerdeki yer alma şekliyle göç, bir açıdantaşınma, hareket, güç

kazanma, yaşama tutunma ve hırs; bir açıdan da, yabancılık, kaçış ve kopuştur (Koser 2007: 16).

Göç, insanların bir mekândan başka bir mekâna hareketi, taşınması veya yer değiştirmesi (Martin ve Zürcher 2008:3) olup, “Homo Sapien’ler” var olduğundan beri de savaş, felaket ya da yiyecek arayışı gibi nedenlerden dolayı süre gelmiş bir faaliyettir (Vargas-Lundius ve Villarreal 2008: 8). Göçler, bir tercihten çok bir zorunluluğu ifade eder. Diğer bir ifadeyle göç, yer değiştirme değil, yerinden edilme halidir. Sığınmacı, mülteci ve vatansızların belirgin bir şekilde artması bunun bir göstergesidir (Kara ve Korkut 2010: 155). Siyaset bilimi göçün siyasi sebepleri ile birlikte ulusal ve dış politika üzerindeki etkilerini irdelemektedir. İktisat bilimi, ekonomi üzerindeki etkileri ile göçün ekonomik sebeplerini incelemektedir. Sosyoloji bilimi ise sosyal ağların göçün oluşum ve gelişimi ile ekonomik, sosyal ve kültürel etkilerini araştırmaktadır. Göç olgusu ile ilgili bazen birbiriyle örtüşen bazen de farklılık gösteren fikirler görülmektedir. Çeşitli bakış açılarına göre göç; ekonomik hareketlilik, kuvvet, suç şeklinde değerlendirilmektedir. Farklı açılardan bakıldığında, göç kavramı ekonomik, siyasal, sosyal ve çevreyle alakalı sebeplerden oluştuğunu düşünenler deaz değildir (Urk 2009: 32).

Göç olgusunun oluşmasına sebep olan faktörler dünyanın bütün ülkelerinde aynıdır. Göçün oluşturduğu değişimler bazılarınca “modern olmanın” koşulu olarak gibiyken, bazılarınca da “geleneksel yaşamın bozulması”, “kırdan gelen göçmenlerden kaynaklanan kentsel kültürün yozlaşması”, “iki kültür arasında sıkışıp, ne köylü ne de kentli olunamaması” şeklinde açıklanmaktadır. Kimilerince de göç sonunda ortaya çıkan yeni durum modernliğin ve gelenekselliğin melezleşmesi denilebilir. Göç bir kültürel sistemden diğerine geçmeyi yada sosyo-ekonomik sistemden diğerine geçmeyi içerir. Göç edenler; birçok güç hiyerarşisini yaşadığı, prestij ve imtiyazın sistematik olarak değiştiği yaşam şartlarına dahil olmuş olurlar (Bal 2008:106). Göç eden toplumun göç edilen toplumla bir arada yaşaması, farklı kültürlerin birbirleriyle etkileşim içine girmesine neden olmaktadır. Bu kültürler arası farklılıklardan kaynaklanan uyum sorunlarının ve iletişim engellerinin aşılması, kişilere farklı bakış açıları ve değer kazanmasını sağlayan sonuç olarak görülmektedir (Aksoy 2012:300). Kısacası göç engellenemez/önlenemez bir olgu olarak, kültürel, sosyal, ekonomik, psikolojik gibi yönleri olan çok boyutlu olan göç, bir olay değil bir süreçtir (Okolski 1999:144).

Göç insanlık tarihinin başlangıcıyla başlatılabilecek tarihsel bir derinlik olarak, yüzyıllar içerisinde birçok toplum bir yerleşimden/bölgeden başka bir yerleşime/bölgeye göç etmişlerdir. Göç, tarihsel süre içinde doğa karşısında güç duruma düşen insanların en temel ihtiyaçlarını karşılamak için verimli toprakların olduğu coğrafyalara doğru yönelmiş olup, insanların birbirleriyle etkileşimi başlamış olup hızlanmıştır. Bu açıdan göç, medeniyet tarihini başlatan etkileriyle tarih boyunca süreklilik arz etmiştir. Kavramsal olarak göç, tanımı, kapsamı ve içeriği açısından geniş bir alana yayılmıştır. Farklı bir ifade ile insanların/vatandaşların birey olarak yada grup olarak itici etkilerinden uzaklaşıp, çekici etkilere yöneldiği nüfus hareketi olarak tanımlanabilir. İnsanların yaşamlarını devam ettirmek için kendileri için öncelikli seçenekleri yaşamakta oldukları ülkedir; ayrıca sosyal, ekonomik ve siyasi sebepler insan topluluklarının yaşadıkları ülkeyi terkederek, daha iyi bir yaşam ümidiyle göçe zorunlu kılmaktadır. Göç edilen yerler, aynı ülkenin sınırları içerisinde olması durumunda ulusal göç, uluslararası bir sınırın geçilmesi halindeyse uluslararası göç olarak açıklanabilir (Acer, Kaya ve Gümüş 2010: 11).

Göç olgusu, nasıl gerçekleştiği bakımından iki ana başlık altında incelenir. "Kendi rızası ile göç edenler" ve "zorunlu göç edenler". Kendi rızası ile göç edenler ekonomik, eğitimsel, sosyal ya da başka bir nedenden dolayı menşe ülkesini bırakıp yeni bir topluma, iyi yaşam koşulları sürmek için gidenler olmaktadır (www.academia.edu, 16.02.2017). Genel olarak ise bu tür göçlerin konusu; uluslararası göç ve yasal olmayan göç şeklindedir. Zorunlu göçlerde ise sivil çatışmalar, savaş, ayrımcılık, doğal afetler gibi nedenler arasında yer almaktadır (Gökçan, Açıkyıldız ve Ataman 2017). Günümüzde göçler, etkisini derinleştirmekte, dünyanın kültürel, sosyal ve etnik yapısını derinden değiştirmektedir. (Karpat 2010: 10).

Literatürde genel olarak göç olgusu üç temel yaklaşımla anlatılmaktadır: Bunlar; "fayda – maliyet yaklaşımı", "itici ve çekici güçler yaklaşımı" ve "seçkinlik yaklaşımı"dır. Bu yaklaşımlar için kısaca şunlar söylenebilir (Bahar ve Bingöl 2010: 46–47):

- Fayda maliyet yaklaşımında bireylerin göç kararlarını faydaya ve maliyete endekslilik olarak verdiği ileri sürülmektedir. Bu yaklaşım açısından iyi kazanç elde etmek için göç hareketliliği önemli bir beşeri sermaye yatırımdır. Gelirlerinde gelecekte artış olmasını planlayan birey göç hareketinin bugünkü maliyetini kıyaslayarak göç etme etmeme hususuna karar verebilir.

- İtici ve çekici güçler yaklaşımında kaynak bölgede iticiliğe ve göç edilecek yerlerde çekiciliğe sebep olan unsurlarönemlidir.E.G. Ravenstein'in (1885-1889) "Göç Kanunları" başlıklı çalışmasına dayanan bu yaklaşım, göç kanunları açısından, birey yada gruplarekonomik olanaklarınaz olduğu yerlerden, çok olduğu yerlere yönelirler.Bu yaklaşıma önemli katkıları olan S.A. Stouffer, iki bölge arasındaki bir yerde bulunan istihdam olanaklarını anlatan "aradaki fırsatlar" ifadesini kullanmış ve E.S. Lee Ravenstein'in görüşünü güncelleyip geliştirerek göçe etki eden hususları "itici ve çekici faktörler" şeklinde iki açıdan incelemiştir. Ayrıca uzaklığı, göçün maliyetlerini, fiziki ve yasal engelleri göçün etkilerini azaltacak "aradaki engeller"i de gözönünde tutmuştur. İstihdam ve gelir imkanları, kentsel hayatın getirdiği refah ortamı, eğitim gibi hususlar da çekici faktörleri oluştururken; sanayileşme ile beraberkırsal alanda ortaya çıkan ilerlemeler, nüfus artışının hızlanması, istihdam imkanlarının sınırlı hale gelmesi, gelir darlığı/azlığı ve güvenlik gibi hususlar itici faktörleri oluşturmaktadır.
- Seçkinlik yaklaşımında isedemografik faktörler (yaş, eğitim, cinsiyet, medeni durum vb.)dikkate alındığında, göçeden bireyler/insanlar, göç etmeyenlere göre seçkindirler. Bu yaklaşımın ileri gelenleri Dorothy Thomas (1938) ve SimonKuznets (1964)'tir. Kuznets göçmenlerin eğitim, yaş, cinsiyet, ırk, medeni durum, sağlık ve diğer sosyal ve demografik özellikleri neticesinde seçkin olduklarını belirtmiştir.

1.1.1.Göç ve Göçmen Kavramı

Siyasi ve ekonomik çevreyle ilgiliyada bireysel sebeplerle, bir mekândan bir diğer mekâna gerçekleştirilenkısa, orta yada uzun vadeli geriye dönüş veya devamlı ikamet gayesiedinen toplumsal,kültürel ve coğrafik olarak mekan değiştirme hareketi (Yalçın 2004:13) şeklinde ifade edilen göç kavramı genel olarak "*insanların belirli bir zaman boyutu içinde bir yerleşim alanından başka bir yerleşim alanına geçişi*", "*insanların belli zorunluluklar sonucu bir yerden başka yere gitmesi*", "*isteğe bağlı yer değiştirme*" şeklinde de ifade edilebilir (Güllü 2004: 65). Göç, coğrafi olarak yer değiştirme hareketliliğininekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel boyutlarıyla toplum yapısını değiştiren nüfus hareketleridir (Özer 2004:11). Farklı bir göç tanımı ise göçün temelini oluşturan nedenin, insanların daha iyi ekonomik ve sosyal olanaklara sahip olmak olduğunu vurgulamakta ve göçü, daha uygun yerlerde iş bulma amaçlı idari bir sınırı geçerek ikamet

yerini sürekli ya da uzun süreli değiştirme olarak tanımlamaktadır (Tümertekin ve Özgüç, 1998:576). Göç, “bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde bir yerden başka bir yere gitmesi” şeklinde açıklanmaktadır. Ayrıca yapısı, nedeni ve süresine bakılmaksızın insanların mekân/yer değiştirmesi neticesi oluşan nüfus hareketleri, bu konuya dâhil edilmektedir (iekli 2013:39).

Tüm dünyada kabul görmüş “göçmen” tanımı/kavramıhenüz oluşmamıştır. BM göçmeni;nedenleri, gönüllü olup olmaması, göç yolları, düzenli veya düzensiz olmasını ayırmaksızın yabancı bir ülkede 1 yıldan çokoturan bireyler şeklinde açıklanmaktadır (İçişleri Bakanlığı 2013:55). Yasal olarak bulunduğu ülkeyi genel olarak ekonomik sebepler nedeniyle kendi isteği doğrultusunda terkederek başka bir ülkeye yetkililerin izniyle yasal yollardan giriş yapmış ve kanunlar kapsamında o ülkede yaşayan bireye göçmen denir (Demir ve Erdal 2012:40). BM’ye (Birleşmiş Milletler) göre göçmen, 12 aylık bir süre veya daha fazla bir süre için göç etmiş birey şeklinde tanımlanmıştır. Dışarıdan herhangi bir zorlama olmaksızın bir nevi kendi kişisel rahatlığı amacıyla ve hür iradesiyle başka bir bölgeye veya ülkeye göç eden kişi/kişiler de göçmen olarak kabul edilmektedir. Göçmen, ülkesinden siyasi, ekonomik yada farklı sebeplerle giden kişiler şeklinde açıklanabilir. Göçmenler kendi ülkelerinde zulüm görmeye endişesitaşmadan; vatandaşı oldukları ülkenin kendilerini korumasından faydalanmayı sürdürürken, daha iyi bir yaşam standardına kavuşmak için, kendi rızalarıyla başka ülkelere göç ederler (www.ikgv.org, 16.02.2017). Göçmenler geldikleri yeni ülkede kendileri ve aileleri için geleceklerini garanti altına almaya uğraşmaktadırlar (iekli 2009: 44).

1.1.2.Göç Türleri

Son zamanlarda bazı göç türlerinin giderek gündemde yer alması, bu konuda deneyimsiz ülkeleri de yeni yasal düzenlemeler oluşturmaya sevketmiştir. Özellikle mülteci/sığınmacı gibi siyasi göçmenler ve ölçümü yapılamayan yasadışı göç ülkeleri göçmen alımlarında daha sıkı ve seçici politikalar üretmeye yönlendirmiştir. Bununla birlikte devletlerin göçmen alımlarında getirdikleri niteliksel ve niceliksel kısıtlamalar göçmenleri kategorileştirmekte, her göçmene ülkenin sosyo-ekonomik yapısında ayrı bir yer vermektedir. “Mülteciler/sığınmacılar, öğrenciler, yasal ve yasal olmayan göçmenler, iş adamları, geçici işçiler” gibi göçmen türleri bu kategorileştirmenin bir örneğidir. Ancak bazı ülkeler bu çeşitliliği kısıtlandırmak için göç politikalarında değişikliğe giderken, göçmenler de kendilerini bu politikalara göre konumlandırmakta, yeni yasa ve düzenlemelere uyacak biçimde kendilerini tanımlamaktadırlar. 20.yy’ın son çeyreğinden

beri uluslararası göç yapılarının karmaşıklığının farkına varılmış ve göçmenlerin farklı ülkelerdeki ücret ve iş olanaklarına otomatik tepkiler vermedikleri anlaşılmıştır. Bazı göçmenler tepki verseler de motive oldukları olaylar ve aldıkları kararların içerikleri birbirinden farklıdır. Göçün bu çok özel ve sosyal boyutu daha derin araştırmalar yapmanın da mecburiyetini göstermiştir. Son zamanlarda ailelerin ya da tek bir bireyin yaşam hikâyelerinde yapılan derinlemesine incelemeler bu mecburiyetin bir sonucu olarak görülebilir. Özellikle 1980 sonrasında siyasi nedenli göçlerin sayısındaki artış ve bunların geleneksel ekonomik yaklaşımlarla açıklanamaması, özellikle sığınmacı grupların trajik göç öyküleri, birebir görüşülerek elde edilen veriler üzerinde çalışmanın yolunu açmıştır (Massey ve diğerleri, 1998: 15).

Göç türleri çeşitli kategorilerde değerlendirilmektedir. Bu kategoriler, dış göç-uluslararası göç, iç göç, gönüllü göç ve zorunlu göçtür.

1.1.2.1.Dış Göç/Uluslararası Göç

Göçle ilgili tanımlarda “yer değiştirmenin” temel payda olduğu ifade edilebilir. Yer değiştirme, ülke içerisinde olacağı gibi, ülke sınırlarını da aşan uluslararası nitelikte de olabilmektedir. Ülke sınırını aşması durumunda “uluslararası/ dış göç” olarak ifade edilmektedir (Yalçın, 2004:13). Dış göçün etki alanını Gül (2008: 80) şu sözleriyle ifade eder; “*İnsanların yer değiştirme hareketi, neredeyse insanlık tarihinin başlangıcından bu yana sosyal yaşamın en önemli öğelerinden birisi haline gelmiştir. Ulus devletlerinin oluşumu ve uluslararası siyasi sistemin temel aktörü olmasını takiben ise, bu hareketlilik sınır ötesi dolaşım şeklini alarak farklı siyasi, ekonomik ve sosyal anlamlar da kazanmıştır.*”

Bir ülkeden farklı bir ülkeye gerçekleştirilen göç olarak tanımlanan dış göçler, gönüllü yada zorunlu olarak da gerçekleşmektedir. Haberleşme ve ulaşım olanaklarının artmasıyla ülkeler arasında meydana gelen göçlerde artış göstermektedir. Özellikle savaş, terör, doğal afet, kıtlık gibi nedenler, dış göçlerin zorunlu hale gelmesine sebep olmaktadır (Şahin, 2010:57).

1.1.2.2.İç Göç

Bir ülke sınırları içerisinde yaşayantoplulukların yada bireyin 1 yıldan az olmaması şartıyla bulunduğu yeri değiştirmesi olayına iç göç adı verilmektedir. Yani ülkelerin ekonomik gelişmişlik derecesi,büyüklüğü ve zamanlarına bağlı olarak iç göç, özellikle kırsal kesimden kentlere doğru, kırsal kesimden kırsal kesime doğru ya da kentlerden

kırsal kesime doğru ve kentlerden kentlere doğru ortaya çıkmaktadır (Pazarlıoğlu2007:21). Bir ülkedeki nüfusun mekânsal olarak yeniden dağılımı ile alakalı olduğu için iç göç, genellikle nüfus hareketlerinin yönü göreceli olarak az gelişmiş bölgelerden/yerlerden daha gelişmiş bölgelere/yerlere doğrudur (Saraçoğlu ve Roe, 2004:1).

İç göçler aynı ülke içinde bölge, kent, kasaba, köy gibi çeşitli idari birimler arasında yapılan değişikliklerdir (Yalçın, 2004:19). Bir ülkede meydana gelen iç göçlerde o ülkenin nüfusunda değişiklik olmaz. İç göçle beraber illerin ya da bölgelerin nüfus oranı değişebilir. 1950'lerden sonra oluşan kapitalistleşme süresinde tarımda yaşanan hızlı makinalaşma ve sanayileşme, kırsal alanlarda nüfus-toprak dengesinin bozulması şeklindeki sebeplerle, üretim dışı kalmış olan işgücünün yeni geçim kaynağı elde edebilmek için büyük kentlere göç etmeleri şeklinde belirtilebilir. Siyasal,ekonomik ve toplumsal sebeplerden dolayı iç göç süreci, daha çok o ülkenin geri kalmış kentlerinden ve bölgelerinden daha gelişmiş kentler ve bölgeleri doğrultusunda meydana gelmektedir (Özer, 2004:24).

1.1.2.3.Gönüllü Göç

Gönüllü veya zorunlu olarak göçün farklı biçimlerde ortaya çıkmasında savaşlar, fetihler, ulusların şekillenmesi ve devletlerin imparatorluklarının oluşumu etkili olmuştur (Castless ve Miller, 2008: 69). Herhangi bir baskı unsuruna maruz bırakılmadan insanların kendi seçimlerine yönelik yaptıkları göçler, gönüllü göç olarak ifade edilmektedir. Bireylerin/insanların daha iyi hayat şartlarında yaşamlarını devam ettirebilmek, sağlık imkânlarından faydalanabilmek, iyi bir eğitim alabilmek ve daha çok gelir elde edebilmek için devlet tarafından herhangi bir baskı aracı olmaksızın kendi rızalarıyla/gönüllü olarak gerçekleştirdikleri göçlerdir (Koçak ve Terzi, 2012:171).

1.1.2.4.Zorunlu Göç

Zorunlu göç, genel bir ifadeyle “*mültecilerin ve ülke içinde (çatışma nedeniyle) yerinden edilenlerin ve doğal ya da çevresel afetler, kimyasal ya da nükleer afetler, kıtlık veya kalkınma projeleri nedeniyle yerinden edilenlerin hareketine işaret eder.*” (www.forcedmigratio.org, 2017). İnsanların kendi rızası olmaksızın, devlet tarafından bazı olaylar ve durumlar karşısında zorunlu olarak gerçekleştirilen göçlere zorunlu göç denilmektedir. Farklı bir açıklamayla zorunlu göç devletin, kendi vatandaşı olsun yada olmasın birçok sayıda insanı/bireyi zorlayıcı yollar kullanarak yeniden iskân etmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu zorlayıcı yol doğrudan ya da dolaylı gerçekleşebilir (Polian, 2004:1).

Petersen'a göre zorlayıcı ve zorunlu göç, ilkel göç çeşidinin faili olabilecek ekolojik baskının tersine, devlet veya eş değer bir toplumsal kuruluş tarafından harekete geçirilir. Bu sınıflandırma iki açıdan incelendiğinde, zorlayıcı göçte göçmenler göç edip etmeme konusunda belirli derecede karar verme hakkına sahipken, zorunlu göçte böyle bir karar verme hakkı yoktur (Petersen, 1958: 261).

1.2. Uluslararası Göçe Kavramsal ve Analitik Bakış

Uluslararası göçün, 20.yy'ın sonundan beri göçün bilinen yapısının dışında yeni formlar aldığı ve giderek artış gösterdiği gözlemlenmektedir. Özellikle küresel ilişkilerin belirleyici olduğu bir dünyada nüfus hareketlerinin de bundan nasibini alması kaçınılmazdır. Dolayısıyla uluslararası göç, ulusal ekonomilerin ve yerel toplumların küresel ilişkilere entegre olmalarının neticesi olarak da kabul edilmektedir. Aynı zamanda bu entegrasyon, göç alan ve göç veren ülkelerdeki sosyal yapıları da dönüştürmektedir (Castles, 2000:269). Küreselleşmenin de etkisiyle uluslararası göç hareketleri çok daha karmaşık bir hal almış, çok yönlü ele alınması gereken bir süreç haline gelmiştir.

Küreselleşmenin etkisiyle dünyada göçün niteliği ve özellikleri de değişmektedir. Mülteciler, profesyoneller, sığınmacılar, girişimciler, vasıfsız kol işçilerin göçü, öğrenciler, kayıtsız göçmen olarak kitleler göçü gerçekleştirmekle beraber son yıllarda bunların çoğunluğunu kapsayannedenlerle kalıcı veya geçici göç hareketleri yaşandığı görülmektedir (Ulukan, 2013: 35). Son 10 yıl gözönüne alındığında uluslararası göçün ivmelenmesiyle, Türkiye'nin göç konumlarında da farklılıklar ortaya çıktığı görülmüştür. Zaman içinde Türkiye, göç alan ve veren ve aynı zamanda transit ülke durumuna gelmiştir. Türkiye'nin AB'ye aday olmasınınucunda göçün resmi mevzular içerisinde ilk başlarda yer edinmesiyle Türkiye göçmen alan ve gönderen ülkeler içinde geçiş noktası rolünü de oldukça iyi üstlenmiştir (İçduygu ve Aksel, 2012: 13).

Ülkeler sınırları ile ilgili göç hareketlerini düzenlemek, kontrol altına almak ve yönetmek için ulusal bir sistem oluşturmayı tercih etmişlerdir. Göç yönetimi olarak tanımlanan bu kavram genel olarak göçle ilgili politikaların ilerletilmesi, yasal ve idari düzenlemelerin yapılması hedeflenmektedir (IOM, 2013: 36). Ayrıca uluslararası göç hareketleri sadece ulusal düzenlemeler ve çabalarlayapılabilecek boyutları aşmıştır. Çoğunlukla birden fazla ülkenin egemenlik sınırınadâhil olan uluslararası göç hareketleri, ülkelerarası işbirliğininide zorunlu hale getirmektedir (Kara ve Dönmez, 2016: 4).

1.2.1.Uluslararası Göç ve Nedenleri

Göçün bir ülkeden diğer bir ülkeye yönelik olması uluslararası göçün en temel unsurudur. Bu esnada göç sürecine birçok ülke dâhildir. Diğer bir açıdan, göçün bütün basamaklarında aynı anda göç eden kişi, göç gönderen ülke ve göç alan ülke ile alakalı farklı etkenler bulunmaktadır. Bunun neticesinde de göç, bu faktörler üzerindeki etki ve sonuçlarını hem göç gönderen hem de göç alan ülkede görülmektedir. Ulusaşırı hareket eden kişinin bıraktığı ülke “kaynak ülke”, ya da “menşei ülke” göçü gerçekleştirmek istediği ülke de “hedef ülke” şeklinde ifade edilmektedir. Kaynak ülkeden hedef ülkeye doğru olan hareket süreci içerisinde bir süre üçüncü bir ülkede kalındıysa, bu ülkeye de “transit ülke” denmektedir. Bu esnada transit ülkedeki farklı etkenler de göç döneminde araya girmekte, göç süreci transit ülkedeki durumlara da etki etmektedir (Stalker, 2006: 25).

İnsanların daha iyi hayat şartlarını gözetmek ve daha yüksek gelir elde etmek için az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere göç etmeleri, uluslararası göçün önemi olduğunu göstermektedir (İçduygu, 2009:2).

Uluslararası göç hareketlerine sebep olan şekiller, yoğunluk ve ölçek; zaman içerisinde oluşan değişikliklerde, göç gönderen ve göç alan ülkelerin o dönemdeki hâkim ekonomik sisteme göre biçimlenen kendine has siyasi ve ekonomik öncelikler belirleyici olmuştur. Diğer uluslararası eğilimler ise ülkelerin siyasi ve ekonomik önceliklerini etkisi altına almış, ülkelerin göç politikaları bu önceliklerine göre biçimlenmiş ve sonuçta uluslararası göç hareketlerinin unsurlarının yüksek derecede etkilendiği görülmüştür. Bu açıdan ülkelerin uluslararası göç hareketleri, uluslararası göç politikaları yönünden oldukça önemlidir (Söylet, 2014).

1.2.2.Uluslararası Göç Türleri

Uluslararası göçler; içerik, kapsam, özellik, nitelik gibi (hareketlilik tipi dışındaki ölçütler) açısından incelendiğinde; basit/ilkel basit göç, sürücü veya cebri göç, geçici göç, kalıcı göç, zorunlu göç, serbest (isteğe bağlı) göç, grup göçü ya da kitle göçü, mülteci göçü, işçi göçü, beyin göçü, düzenli veya düzensiz göç şeklinde sıralama yapmak mümkündür.

1.2.2.1.Basit/İlkel Göç

Bu başlıktaki ilkel kavramı insanlığın ilkel dönemlerini ifade

etmemektedir.Çoğunlukla insanların doğal afetler karşısındaki çaresizliklerinden ortaya çıkan göç'ler konu edilmektedir. Petersen bu şekilde oluşan göçlerin ekolojik itici faktörler sebebiyle olduğunu belirtmektedir. Basit/ilkel göçler açısından öncelikli olan konu, sanayi ve endüstri devrimlerinden önceki toplumlarda görülen muhafazakâr eğilimlerdir. Göç etmenin zorunlu hale geldiği bir topluluk ilk olarak önceki bulunduğu çevreye yakın/benzer bir yerleşim bölgesi arayışına girecek, dolayısıyla bu arayış kendilerine uyumlu bir yerleşim bölgesi/yeri buluna kadar da sürecektir (Yalçın, 2004:14-16).

1.2.2.2.Cebri/Sürücü Göç

Bireylerin ya da grupların, siyasi otorite veya daha güçlü bir grubun şiddetini de kapsayabilen zorlamasıyla, yerleşmiş bulunduğu bölgeden apartopar ve ilkel koşullarda başka bir bölgeye taşınmaları yada gitmek zorunda kalmaları, “sürücü veya cebri göç” şeklinde ifade edilmektedir. Örneğin, diktatörlükle yönetilen ülkelerde oluşan kitlesel kaçışlar, 2011 yılından itibaren Suriyelilerin Türkiye'ye sığınmaları vb. gibi.

1.2.2.3.Geçici Göç

Göçmenin kendi ana ikamet yerinden uzakta harcayacağı zamanın sınırlı olduğu durumları nitelenmek için kullanılmaktadır. Bu kategorideki göçmenler işverenlerini değiştirebilmektedirler. Bunun yanında da, istihdam edildikleri ülkeden ayrılmaksızın çalışma izinlerini yenileyebilmektedirler (IOM, 2015). Son birkaç yüzyılda meydana gelen ana göç hareketlerinin çoğunun daimi olduğunu; bugün ise geçici göçün çok daha önemli hale geldiği ifade edilmektedir. Yaşamlarının çoğunu yurt dışında yaşayan/geçiren insanlar bile çoğunlukla kendi doğum yerine dönme hayaliyle yaşamaktadırlar. İnsanların bir ülkeden başka bir ülkeye göç edip, yaşamlarının geri kalanında orada kalmaları göreceli olarak alışılmadık bir olay olarak kabul edilmektedir (Koser, 2007:8).

1.2.2.4.Kalıcı Göç

Kalıcı göç (permanentmigration), “geçici göç” e karşıt bir kavram olan göç çeşididir. Yani göç edilen yerde süre olmaksızın kalmayı, doğrudan yerleşmeyi ifade eden her uluslararası göç, aynı zamanda bir kalıcı göçü de ifade etmektedir. Genel olarak bir örnek vermek gerekirse, 1785-1800 yılları arası Türkiye'ye önce Balkanlar, Kafkasya ve Kırım'dan, sonrada 1989 yılında Bulgaristan'dan iki yüzyıldan uzun bir süre ile gerçekleşen tüm göçler, aynı zamanda birer kalıcı göçolarak açıklanabilir (Çavuşoğlu, 2006).

1.2.2.5.Zorunlu Göç

Kaynak yetersizliği, kuraklıklar, doğal afetler, iklim değişiklikleri, açlık sorunu ve diğeruygarlıkların saldırıları gibi faktörler göçü zorunlu hale getiren unsurlar olarak ortaya çıkmaktadır (Yalçın, 2004:2). Zorunlu olan göçler, bireylerin/insanların yada gruplarının rızasına bırakılmadan, devlet tarafından birçok olağanüstü olaylar ve durumlar karşısında zorunlu olarak yaptırılan göçlerdir.

1.2.2.6.Serbest (İsteğe Bağlı) Göç

İsteğe bağlı uluslararası göçün ortaya çıkışında, genel olarak göç gönderen ülkenin itici etkenleri ile göç alan ülkenin çekici etkenleri etkilidir. Yani bireyin/insanın göç etmeye karar vermesi, makro düzeydeki bazı değişkenlerle/etkenlerle biçimlenmektedir. Çekici etkenler olarak yüksek ücret, düzenli çalışma koşulları, demokratik hak ve hürriyetlerde gelişmişlik, yabancı eşle evlilik gibi unsurlar sıralanabilir. Ayrıca düşük ücret, kabiliyetten çok kıdemi öncelikli göre katı idari düzen, mesleki araştırma ve çalışma için araçların yetersizliği ve ilgisizlik, iş ve aile ortamındaki huzursuzluklar, siyasal haklara yapılan baskılar, siyasal belirsizlikler gibi unsurlar, bulunulan ülke açısından itici etkenler olarak sayılabilmektedir. Terkedilen/bırakılan ülkenin itici faktörleri ile göç edilen ülkelerin çekici etkenlerinin karşılaştırmasını yapan kişi, kararını bu karşılaştırmadan çıkan artı değer yönünde almaktadır (Ghosh, 2000). Bu göç çeşidine verilecek örneklerden biri de 19.yüzyıl Avrupa'sında dışa göç hareketleridir. Burada önem arz eden durum, daha çok bireysel arayışların neden olduğu göçlerdir. Serbest göç durumunda belirleyici unsur, bireylerin/insanların kendi içyapılarından kaynaklanmakta ve göç kararı vermeleriyle neticelenmektedir (Yalçın, 2004:2).

Serbest göçler, insanların hiçbir baskı altında kalmadan, kendi seçimleriyle gerçekleştirdikleri göçlerdir. Kişiler daha iyi bir şekilde yaşamlarını devam ettirebilmek, daha iyi bir eğitim alabilmek, sağlık faaliyetlerinden faydalanabilmek ve daha çok para elde etmek amacıyla devlet tarafından herhangi bir zorlayıcı araç kullanılmadan gönüllü olarak göç etmektedirler (Koçak ve Terzi, 2012:171).

1.2.2.7.Grup Göçü ya da Kitle Göçü

Herhangi bir uzlaşma olmamasına rağmen iki ülke devleti arasında, ağırlıklı olarak uğradıkları ayırım ve baskı politikaları sebebiyle din gibi ortak özellikleri paylaşan bireylerin ya da topluluk olarak yaşadıkları ülkeyi terketmelerine “grup göçü ya da toplu

göç” denmektedir. Kitleler genellikle coğrafi yakınlık ve kültürel benzeşim uzaklığındaki ülke topraklarına göç etmektedirler. Bulgaristan’dan Türkiye’ye doğru gerçekleştirilen 1989 yılındaki soydaş göçü, bu özellikte bir göç çeşididir (Çavuşoğlu, 2006).

1.2.2.8.Mülteci Göçü

Birinci ve İkinci Dünya Savaşları dünyanın birçok yerinde büyük göç dalgalarına sebep olmuştur. Genellikle devletlerin dağılması yada yeni kurulması sebebiyle oluşan bu göçler, düzensiz olduğu için mülteci kimliği taşımaktadır (Abadan-Unat, 2006:32). Mülteci, BM’in 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme’inde, *“ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı nedenlerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen her şahıs”* olarak açıklanmaktadır. Birleşmiş Milletler (BM) Sözleşmesi uyarınca mülteci statüsüne geçmek için başvuran ve başvuruları değerlendirme sürecinde olan kişiler “sığınmacı (asylumseeker)” olarak tanımlanır. Mülteci (refugee) kelimesi, sığınmacıları, şartlı mültecileri veya geçici koruma altında olanları da kapsayabilen genel bir yaklaşımı dile getirmektedir. Uluslararası Af Örgütü de uluslararası hukuk metinlerindeki kriterlere göre mülteci statüsü kazanma potansiyeli olan tüm bireyler için “mülteci” ifadesini kullanmayı tercih etmektedir (AI, 2014). Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) Suriyeliler için mülteci (refugee)” ifadesi kullanılmaktadır (www.unhcr.org, 2017). “Mülteci (refugee)” veya “sığınmacı (asylumseeker)” olayına ise iltica (asylum)” adı verilmektedir (ITRT,2016). Mülteciler hedef ülke olarak kendilerine coğrafi açıdan yakın ülkeleri seçmekte bir bakıma komşu ülkelere iltica etmektedirler.

Mülteci sorunu’nun çözümü İkinci Dünya Savaşı sonrasında BM Mülteci Ofisi’nin ana hedefi olarak görülmüş ve 1951’de Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme ile *“ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı nedenlerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen her şahıs”* şeklinde açıklanmıştır (www.unhcr.org, 2017). Ayrıca mülteci ve sığınmacılar söz konusu olduğunda, kendi ülkesinde kültürel ve etnik kimlikleri ya da siyasi ve dini inançları nedeniyle kovuşturulan bireylereülke kapılarını açmak, ülkelerin insani bir davranışı olarak açıklanmaktadır (Canatan ve Cansun, 2015:413).

Mültecilik vatandaş olarak bir insanın normal yaşam haklarının çoğunluğunasahip olmayan insanlardan bahsetmektedir. Bu kişiler(mülteciler) farklı ülkelerde ne kadar çok kalsalarda kendilerini hep yabancı hissederek hayatlarına devam etmeye çalışırlar. Diğer açıdan da bu kişilere karşı yerli halk da yabancılık hissi duymaktadırlar.Mültecilerin sayısı; dnyadayaşanan/meydana geleni savaşlar ve isyanlar yadabunun gibi farklı sebeplerle her sürekli artış göstermektedir. Dünyanın her yerinde birçok ülke mülteci kabul etmektedir.

1.2.2.9.İşçi Göçü

Dış göçlerin çeşidi olan işçi gleri, özellikle çalışma amacıyla insanların yurtdışına giderek yaptıkları g hareketleridir. Genelde işsizlik nedeniyle bu gler oluşmaktadır. İşçi gleri, hem ülke içine hemde ülke dışına olabilmektedir. 1960'lı yıllarda işgücü g İkinici Dünya Savaşı'ndan sonra yok olan Avrupa Ekonomisi'ni tekrar oluşturmaabasıyla Batı Avrupa lkeleri, işgücünü karşılayabilmek için yabancı ülkelerden (Fransa, Almanya, Hollanda ve Belçika vb.) işçi talep etmişlerdir. 1980'li yıllarda Batı Avrupa lkelerinin işçi almayı kesmesiyle göç hareketleri, inşaat ve alt yapı hizmetleri için Libya, Suudi Arabistan, Ürdün vb. lkelere yönelmiştir. 1990'lı yıllardadiğer ülkelerden ve Türkiye'den işgücü gn gerçekleştiren kişiler, göç ettikleri yerlere/mekanlaraadapte olamadıkları iinbu kişilerin önemli bir kısmı tekrar ülkelerine gitmişlerdir (Alper, 2005:33). Uluslararası G rgtn'nn (IOM) verilerine göre 2013 yılında Dünya genelinde 105 milyon kişi çalışmak amacıyla doğduğu ülkeden başka bir ülkeye göç etmiştir. Bu işgücü göçmenlerini başka bir ülkede iş aramaya iten nedenlerin başında, ülkelerinde yaşadıkları işsizlik ve gelir yetersizliği gibi ekonomik sıkıntılar gelmektedir (Ertürk, 2013: 470).

1.2.2.10.Beyin Göçü

Eğitimini iyi bir şekilde almış yetenekli insanın/bireyin olduğu az gelişmiş ülkelerden gelişmiş bir ülkeye g etmesibeyin göçü olarak ifade edilmektedir. Kısıtlı kaynaklar ile yetiştirilen beyinleri yitiren az gelişmiş(gelişmekte olan) lkelerin beyin göçü nedeniyle gelişmeleri ağırlaşırken, gelişmiş ülkelerin yetişmiş beyinlere daha fazla ücret ve daha iyi fırsatlar sağlamasıyla gelişmeleri daha da artmaktadır. Beyin göçü ülkeler arasındaki gelişmişlik farklarının artışına sebep olan faktörlerdendir (Kaya, 2003:1).

Az gelişmiş ülkelerde beyin göçüne daha fazla rastlanmakta ve bu g gelişmiş ülkelere doğru yapılmaktadır. Bu şekil beyin gleri olaylarında ülkelerin kaybedeceği pek bir şey olmamaktadır. Gelişmemiş ülkelerden gerçekleştirilen beyin gleriye bu ülkeler

için büyük bir kayıp olarak değerlendirilmektedir (Koçak ve Terzi, 2012:173).

1.2.2.11.Düzenli veya Düzensiz Göç

Düzenli göçler, kişi yada bireylerin yaşadığı yerden bulunduğu ülkenin yasa ve kanunlarına uygun olacak şekilde çıkışı ve aynı zamanda yaşayacağı ülkeye kurallarına uygun biçimde girişi, şeklinde tanımlanırken;düzensiz göçler ise, kişinin/bireylerin geçersiz veya sahte dokümanlar kullanarakdüzensiz veya yasadışı yollarla yeni bir ikamet yerine geçmesi olarak açıklanmaktadır (Toksöz, 2006: 110). Düzenli göç, kişinin gitmek istediği ülke için yaptığı talebin gideceği ülkenin kabulü ile uygun bulunması ya da bazı ülkelerin işgücü ve nüfus durumunu gözönünde bulundurarak yaptığı kendi talepleri ile de olabilmektedir (Ghosh, 2000). Düzenli göç olayına Türkiye örneği üzerinden bakacak olursak, eğitim,istihdam,vb. nedenlerle Türkiye'ye girişi gerçekleştiren ve göç ettiği ülkenin mecburi kıldığı oturma ve çalışma iznini almış olan mültecileri ele almaktadır (İçduygu ve Aksel, 2012: 20).

Düzensiz göç, hem göç gönderen hem de göç alan ülkenin yasaları dışında oluşan göç hareketleridir (IOM, 2004: 34). Devletlerin uyguladıkları vize politikaları çerçevesinde, çeşitli sınırlılıklar ortaya konmaktadır. Kişiler bu politikaların öngördüğü doğrultuda ve sınırlar içinde, çeşitli amaçlarla farklı ülkelerde bulunabilirler. Ancak var olan kuralların dışına çıkılması, yani devletin tanıdığı sınırların aşılp, yasalara aykırı hareket edilmesi, kişiyi düzensiz göçmen statüsüne çekmektedir (Atasü Topçuoğlu, 2012: 502). Göçmenlerin göç sebebindegenellikle zorunluluk ve çaresizlik önemli bir neden olmaktadır (Ulukan, 2013: 45). Samers (2001: 132) düzensiz göçü devletler tarafından “*neyin yasal kabul edildiğiyle*” ilişkili olarak tanımlamaktadır.

1.2.3.Uluslararası Göç Politikası

Uluslararası göç, göçmenlerin ikamet ettikleri ülkeler kadar bırakıp gittikleri ülkeleri de ilgilendirirken aynı zamanda bu ülkeler arasındaki etkileşiminde şekillendirmektedir. Göç birçok açıdan ekonomi, siyaset, kültürel ve sosyal yaşamla yakından alakalıdır. Aslında birçok devlet aynı zamanda uluslararası göç kavramından etkilenmektedir. Hem göç edilen ülkeye istihdam katkısı sunmakta, çeşitli yetenekler ve farklı fikirler getirmekte, hem de kaynak ülkelerde nitelikli işgücünün kaybolmasına sebep olmaktadır(İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2013:5).

Kavimler göçü, tarihteki ilk büyük, kitlesel göç olayıdır. Nüfus mübadeleleri,

sürgünler, işçi göçleri, ilticalar, mülteci ve sığınmacı durumuna düşme diğer kitlesel göç olaylarıdır. 2000’li yıllarda gerçekleşen asıl göç olayı Suriye’de yaşanmaya devam etmektedir. Yaklaşık 3 Milyon Suriyeli 2011 yılından itibaren kendi ülkelerini terkedip komşu ülkelere (Türkiye, Mısır Ürdün, Lübnan ve Irak) sığınmışlar,oradaki kamplara yerleşmek durumunda kalmış ve beş milyona yakın Suriye vatandaşı kendi ülkelerinden göç etmeye mecbur bırakılmıştır.

Uluslararası göçün başlama nedenlerine ilişkin, birçok kuramsal model önerilmiştir. Bu modellerin her bir tanesi benzer olgunun nedenlerini anlatmaya çalışmasına rağmen, çeşitli kavramlar ve farklı varsayımlar sunmaktadırlar. Kuramların, göç süreçlerini ayrıseviyelerde (hane halkı, vatandaş, ulusal ve uluslararası) yaptıkları tanımlara bakıldığında bu kavramların birbiriyle uyumlu oldukları görülmektedir (Masseyvd, 2014:13). Literatürde uluslararası göç sebepleri ise; ülkelerarası ayrı demografik nitelikler, kapitalizmin dönemsel bunalımları, bölgelerarası gelir değişiklikleri ve küresel olarak tekrar oluşturulması baskılanan ekonomiler şeklinde sıralanmaktadır (Güllüpinar2012:55).

Ülkeler sınırlarına gelen göç hareketlerini düzene girdirmek ve doğru bir şekilde yönetebilmek için ulusal bir sistem oluşturmayı önemsemektedirler. Göçle ilgiliprodesürlerin/politikaların geliştirilmesi, yasal ve idari düzenlemelerin yapılması göç yönetiminin önemli amaçlarından biridir. Ayrıca uluslararası göç hareketleri sadece ulusal faaliyetler ve düzenlemelerle halledilebilecek bir konu değildir. Çoğunlukla birden fazla ülkenin sınırlarını zorlayan uluslararası göç hareketleri, ülkeler arasında gerçekleşecek işbirliğini ve etkileşimi de mecbur bırakmaktadır. Uluslararası göç hareketlerininher geçen gün hızla arttığı görülmektedir. BM 1990 yılı verilerine göre 154.000.000, 2000 yılı verilerine göre 175.000.000, 2013 yılı verilerine göre ise 232.000.000 insan, yaniyaklaşık dünya nüfusunun %3.2’si uluslararası göçmen konumundadır (www.un.org, 2006). Uluslararası göçlerde gerçekleşen kuvvetli yükselişülkeleri göç siyaseti/politikası açısından daha fazla durmaya ve farklı değişiklikler yapmak için zorunlu kılmıştır (Kara ve Dönmez Kara, 2016: 4).

Ülkelerin göçle alakalı uyguladığı tüm politikalar olarak tanımlanan uluslararası göç politikası tanımlanabilir. Diğer açıdan bu kavram, göçle alakalı yasalara uygun bir çerçeve ile kamu yetkelerinin göç ile alakalıprogramlarını içine alan kavramdır. Ülkelerin göç siyasetinde/politikalarında değişik biçimlerde yer kaplaması ile göç siyaseti/politikası, bir yandan ülkeye giriş süreci ile ülkedeki göçmenlerlealakalı düzenlemeleri, bir yandan da

yurtdışına göç gönderme ile yurtdışındaki kendi yurttaşları ile alakalı düzenlemeleri içine almaktadır. Bu iki konufarklı yöntemlerle düzenlendiğinden, literatürde, hükümetlerince göçle alakalı oluşturulan bütün politikalar; göç alma ve göç göndermesiyaseti/politikası şeklinde iki konu olarak değerlendirilmektedir (IOM, 2004: 48).

11 Eylül saldırıları, Madrid (11 Mart 2004), Londra (7 Temmuz 2005) ve Toulouse (21 Mart 2012)'de gerçekleşen terör olaylarındayasal yada yasal olmayan yollarla yaşayan göçmenlerin olması ülkede bütün göçmenlere karşıendişe duygusunun oluşmasına sebep olmuştur. Bu durumsa daha gelişmiş uluslararası göç politikalarını ortaya çıkarmıştır (Akçapar, 2012: 566).

1.2.4.Göç Kuramları

Günümüzde birçok yazılı eserin mevcut olmasına karşın, sosyal bir gerçeklik olan göç olgusu ile ilgili yazılan ilk detaylı açıklama ErnstGeorgRavenstein (1885)eliyle kaleme alınan "*TheLaws of Migration (Göç Kanunları)*" başlıklı makaledir (Yalçın, 2004:23). Daha sonraki zamanlarda yazılacak olan göç kuramlarına ve modellerine öncülük ettiği için değerli olarak nitelendirilen bu çalışmasını Ravenstein, 1871 ve 1881 yıllarında yapılan İngiliz nüfus sayımı verilerine dayanarak oluşturmuş ve bu verilere göre7 göç kanunu belirlenmiştir. Bunlar şöyle sıralanabilir (Çağlayan, 2006:68):

- Göçmenlerin çoğu yalnızca kısa uzaklıkta bir yere/mekana göç ederler. Bu durumsagöç edilen yerde/mekanda göç dalgaları oluşturan bir nüfus mübadelesiyle son bulur. Oluşturulan göç dalgalarının yönünü, göç edenleri kapsayacak gelişmiş sanayi ve ticaret merkezleri belirlemektedir.
- Bir kentte oluşan artan ekonomik ilerleme durumunda, kentin yakın çevresinde bulunan göçerler hızlıca bu kente gelirler. Bu esnadahızlı ilerleyen kentin kendisini bütün ülkeye duyurmasına dek basamak basamakilerler ve sonucunda göçbütün ülkede hissedilir.
- Bu yayılma süreci, kendisini yutan sürecin tersi gibi olsa da aslında benzeyen nitelikler görülür. Bu iki süreci benzer kılan ise, onların ulaşmak istediği hedeftir. Bireyler/vatandaşlar sadece göç etmek amacıyla yer değişikliği yapmazlar. Kentte gelişeticaret ve ekonomi fırsatlarından yararlanmak, göç etmeyi düşünenler için bir hedeftir. Çünkü göç sonunda ortaya çıkan yayılma süreci ve bu yayılmayı yutan süreç amaç yönünden uygun olmaktadır.İki süreç

de, sadece göç ile hedefine ulaşmayı başarabilir. Kentte gelişmeyi sürdüren ekonomi, göç sayesinde gereksinim duyduğu işçilere kavuşacak ve kişilerde göç hareketleri sonunda bu işlere yerleşebilecektir (Ravenstein, 1985:198-199).

- Her ana göç akımı bu akımı telafi eden bir karşı göç akımını oluşturur. Yani göç alan yerler aynı zamanda göç verirler.
- Uzun mesafeyi aşan göçerler, genellikle gelişmiş sanayi ve ticaret merkezlerini seçerler.
- Kentlerin yerli insanları, kırsal kesimin yerli insanlarına göre göçe daha az eğilimlidirler.
- Kadınlar erkeklere nazaran daha fazla göç eğilimindedirler (Ravenstein, 1985:199).

Göç hareketlerinin niteliklerini, oluşum süreçlerini, pozitif veya negatif tesirlerini kavrayabilmek adına göç kuramları geliştirilmiş olup, göçü doğrudan ilgili kılan ve geliştirilen kuramlarla, göç ile dolaylı olarak alakalı süreçleri anlatan kuramlar en başta ele alınmaktadır (Çakır, 2011).

1.2.4.1. Ekonomik Göç Kuramı

Ekonomideki gelişmeleri ve bireyselliği temel alarak oluşturulan göç kuramıdır. Ekonomik göç kuramı, değişik bilim adamları tarafından geliştirilerek üç ayrı yaklaşım altında incelenmiştir. Bunlar; fayda-maliyet, seçkinlik ve itme-çekme yaklaşımlarıdır.

1.2.4.2. Fayda Maliyet Yaklaşımı

Bu yaklaşım, bireylerin göçün kendileri için fayda ve maliyetini hesaplayarak karar vermelerini esas alır. Fayda maliyet analizi yapan bireyler, göçün faydası maliyetinden yüksekse göç eder; aksi durumda yerlerinde kalırlar. Maliyetler; göç sırasında ortaya çıkan harcamalar, iş aramanın, meslek edinmenin, varsa diğer mesleğin bırakılmasının vb. getirdiği fırsat maliyeti ve aileden ve iş çevresinden ayrılmanın ve yeni çevre kurmanın getirdiği fiziki maliyettir. Fayda ya da kazanç ise daha fazla gelir elde etme, iş bulma, kamu hizmetlerinden yararlanma gibi parasal ve eğitim, sağlık, eğlence, sosyo-kültürel edinimler gibi parasal olmayan olarak ikiye ayrılır. Bu yaklaşım içerisinde biri Klasikler, diğeri ise Neo-Klasikler olarak isimlendirilen iki görüş vardır. İkisi arasındaki temel fark Neo-Klasiklerin geleceğe yönelik beklentilerinin göçü etkileyeceğini ileri sürmeleridir. T.

W. Schultz ve L. A. Sjaastad Klasiklerin öncüsü iken Neo-Klasiklerin öncüsü ise M. P. Todaro'dur (Çelik, 2005:168-184).

1.2.4.3.Seçkinlik Yaklaşımı

Göçmenlerin, kaynak yerleşim yerinde, nüfus arasındaki seçkin kişilerden oluştuğu varsayımına dayanır. Seçkinlikleri eğitim, yaş, cinsiyet, medeni durum, meslek, işsizlik ve işsizken geçirmiş olduğu zaman, sağlık, ırk, zeka, motivasyon vb. nedenler diğer gruptan ayırabilir. Bir kişi diğerlerinden daha zeki olduğu için göç edebilir, ırka dayalı olarak mahalle baskısı nedeniyle göç etmiş olabilir, bulunduğu yerde iş arayıp bulamadığı ya da eğitimine göre iş bulamadığı için göç edebilir. Diğer taraftan yaşlıların göç katılımı azdır ve gençlerin risk alma ihtimali daha yüksektir. Eşi tarafından göç ettirilmeye zorlanan ya da teşvik edilenler olabilir. Bunların hepsi, göç edenin göç etmeyen insanlardan farklı yönleri olduğu anlamına gelebilir. S. Kuznets ve D. Thomas seçkinlik yaklaşımının öncüsüdür (Çelik, 2005: 179-184).

1.2.4.4.İtme-Çekme Yaklaşımı

Bu model Neo-Klasik ekonomi içerisinde temellenmiş olsa da sosyoloji, sosyal demografi vb. disiplinlerden de etkilenmiştir. Bu model bireyseldir ve tarihi süreç ile ilişkiler ağını çok dikkate almaz. Bu modelde, birey göç edeceği yere göç etmenin maliyetini, göç edeceği yerdeki kazancını ve göç etmezse hangi olanaklardan yoksun kalacağını hesap eder. Kuramda, bireyin kazancının maliyetinin üzerine çıkacağını tahmin etmesiyle göç edeceği varsayılır. Bu modelde kısıtlayıcı faktörlerin kaldırılması üzerinde durulur. Bir başka deyişle; bireyin serbest olmasını yani devletin el atmaması gerektiğini ifade eder. Bu modelin temel dayanağı, insan sermayesidir. İnsanın kendisermayesi ile göçlere yöneleceği farz edilir ve insanın göç etmesi ile sermayesini artıracığı öngörülür. Bu kuram göçü basitleştirdiği için eleştirilere maruz kalmaktadır. Çünkü göçün tercihi yalnızca ekonomik ve kişisel nedenlere bağlanamaz. Göçmen davranışlarını aile, toplum ve tarihin de etkilediği üzerinde durulur. Göçmenler kısıtlanmaktadır. Bireysel olarak sınırlı bilgiye ve etkiye de sahiptirler. İşverenlerin ve devletin kısıtlamaları söz konusu olmaktadır. Esasen göçü düzene koyan da devlettir (Castles ve Miller, 2008:31-33).

İtme faktörleri, kaynak ülkede bulunurlar. Bu faktörler bir kişinin yaşamı üzerinde baskı kurar ve yaşam koşullarını elverişsiz hale getirirler. Savaşlar, felaketler, politik baskı göçün (bir yeri terk etme) itme nedenleri olarak listelenebilir. Bunların ötesinde, göreceli olarak yüksek ücretler ve sosyal yardımlar -daha iyi eğitim, daha iyi sağlık hizmetleri- gibi

diğer ekonomik iyileşme güçleri insanları göç etmeye sevk eden diğer faktörlerdir (Büker, 2011:4). Çekme faktörleri: Arzu edilen şeylerden dolayı (örneğin daha iyi bir iklim, daha iyi gıda tedariki, özgürlük ve benzeri) göç etmedir (bir yere taşınma). Bir yerin olumlu veya elverişli veya teşvik eden nitelikleri veya özellikleri çekme faktörleri olarak nitelendirilmektedir. Bunlar bireyler üzerinde etkili olurlar veya kişiyi itme faktörlerinin mevcut olduğu yerden çekerler (Sinha, 2005:9).

1.2.4.5.Tarihsel- Yapısalcı Merkez-Çevre) Kuram

Bağımlılık Okulu tarafından geliştirilen bir kuramdır. Merkez olarak özerk değişkeni alan, çevreyi de özerk olmayan değişken şeklinde tanımlayan bu kuram, merkez ile çevre arasında bir bağımlılık ilişkisi kurmakta ve buna bağlı birçok hipotez geliştirerek araştırmalarını yapmakta olan bir kuramdır. Kurama göre “merkez-çevre” ülkeleri arasındaki ilişkilere veya “gelişmiş - az gelişmiş” ülkeler arasındaki istismarla ilgili niteliklere göre çarpan niteliğiyle diğer göç kuramlarından farklılık göstermektedir (Şahin, 2001). Bu kuram kapitalizmin, göç olayını sömürü düzenine alet etmesi olarak açıklanabilir. Göçler neticesinde kapitalizmin metropolleri sürekli gelişip büyürken, geri kalan bölgeler ise kısır döngü içerisinde kalırlar. Bu durum zamana göre değişiklikler gösterir. Zamanın ruhuna uygun enstrümanlarla emek sömürüsü devam eder. Yapısalcı kuramın üzerine durduğu diğer önemli bir konu ise; göçlerin yedek işgücünü oluşturması ve işçilerin çalışma koşullarıyla ilgili itirazlarına olanak vermeden kapitalist sistem içerisinde çalışmaya razı olmasıdır. Yedek işgücü oluşturulması sonucunda işçiler çalışma koşullarını iyileştirmek için kendilerini güçlü hissetmezler. Ağır, düşük ücretli, tehlikeli ve kirli işlerde çalışmaya zorlanırlar. Çünkü işçi o işte çalışmazsa onun yerine çalışacak işgücü piyasasında birçok kişi bulunmaktadır (Vergin, 2010:192- 193).

1.2.4.6.İlişkiler Ağı (Network) Kuramı

Göçün sürekliliğini açıklayan kuramlardan biri olan ilişkiler ağı kuramına göre göç, hem alıcı hem de gönderen ülke tarafında, sosyal, kültürel, ekonomik ve kurumsal koşulları değiştirmekte ve içerisinde göç sürecinin işlev gösterdiği gelişimsel bir ağ oluşturmaktadır (de Haas 2009). İlişkiler Ağı Kuramı, ağırlıklı olarak göçmenler ve göçmen olmayanlar arasındaki kişisel ilişkilerin yaşamsal işlevine odaklanmaktadır. Önceki göçmenler, göçmenlerle göçmen olmayan insanlar arasındaki bağ, arkadaşlık, akraba olmak ve birlikte yaşanan toplumun soyları aracılığıyla kurulur. Bunlar uluslararası hareketlilik ihtimalini artırır ve maliyet riski zamanla düşer. Göç geldikleri

yerde destek bulmak ve istihdama erişimi sağlamak için göçmenler, akrabalık ve arkadaşlık ilişkilerindeki gizli sorumluluklardan faydalanırlar(Masseyvd, 2014: 28-29).

1990'lı yıllarda sosyoloji biliminde kullanılan 'ağ' kavramı/terimi göç olgusunu anlatmak içinde kullanılmıştır. Massey'e göre, göç ağı göçerlerin ailelerini, arkadaşlarını ve ülkelerinde kalan yakınlarıyla karşılıklı ilişkilerini bir bütün olarak ele almaktadır. Bu ağlar, göç hareketlerinin risklerini ve maliyetini azaltarak göç yolları oluşmasına sebep olmaktadır. Göç yolları arttıkça, göçerler için daha çok hedef ülke ve faaliyet alanı ortaya çıkmaktadır. Bu ağların formel olmaması durumunda ise, göçerlerin gezi ve konaklamalarını masrafları karşılanabilir. Farklı durumlarda ise göçmen kaçakçılığı, suç ağları yoluyla kişileri yüksek ücretler karşılığında ülke sınırlarından geçirmektedirler. Bu ağları kullanan göçerler borçlanmakta ve bazı durumlarda da baskı ve şiddete uğramaktadırlar (IOM, 2003:14).

1.2.4.7. Göç Sistemleri Kuramı

Göç sistemleri kuramında göç verme ve göç alma durumu ülkeler arasında, zaten göç hareketlerinden önce de bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişkinin özü sömürgecilikten kalan bir bağ olabileceği gibi askeri işgallerden dolayı olan bir bağ da olabilir. Amerika ve Meksika arasında göç hareketleridurumuen çok coğrafi yakınlıkla açıklanırken, Vietnam'la olan bağ ise askeri işgal durumu ile açıklanabilir (Çağlayan, 2006: 82). Göç sistemleri kuramı, bazen göç akışının amaçlarının sorgulanmasını bazen de mekanlar arasındaki tümirtibatlarının değerlendirilmesi demektir. Bu irtibatlar; ticaret, yatırım, sömürgecilik, siyasal etkileşim ve kültürel bağlardır. Bu bağlar neticesinde göçler şekillenir ve devam eder (Castles ve Miller, 2008:38). Öncülüğü Magobunje (1970) tarafından yapılan Göç Sistemleri Kuramı, göçün hem alıcı hem de gönderen uçta, içerisinde meydana geldiği somut ağların toplumsal ya da gelişimsel bağlamınıyeniden yapılandırdığını vurgulamaktadır (de Haas, 2009: 7).

Göç sistemine dahil olan ülkelerin coğrafi olarak yakın olma zorunluluğu yoktur, önemli olan göç için siyasal ve ekonomik ilişkilerin varlığıdır. Bu kuramaçısından göç hareketleri, kaynak ve hedef ülkeler arasındaki göç hareketinden önceki ilişkiler temeline dayanmaktadır (Güllüpmar, 2012:77). Göç sistemleri kuramı kapsamlı ve inter-disipliner bir yaklaşımla göç olgusunu açıklamaktadır. Göç sürecinin mikro ve makro yapıların etkileşiminin bir sonucu olarak meydana çıktığını savunmaktadır. Aracı yapılar ise; mikro ve makro yapıların bir arada yürütülmesinde önemli katkı sağlar. Makro yapılar, kurumsal

yapılardır. Yani göçü düzenleyen kanunlar, ekonomik ve siyasi politikalarıdır. Diğer yandan mikro yapılar; ağlara, uygulamalara ve göçmenlerin düşüncesine dayanmaktadır. Aracı yapılar ise, iş bulma örgütleri, avukatlar, acenteler ve kaçakçılardan oluşur. Sosyal ve ekonomik yaşam içerisinde göçmenler enformel ağlarla kendilerini korumaya ve kollamaya çalışırlar. Bu ağlar sayesinde kişiler sosyal sermaye oluşturup bu sosyal sermayeyi yaşamları için yararlı hale getirirler(Türk, 2015: 135).

1.2.4.8.Diğer Göç Kuramları

İkiye Bölünmüş (Segmented) Emek Piyasası Kuramı; yalnızca emek piyasasını ilgilendirmekte ve mesleki olarak bölünmeyi işlemektedir. Yani sermaye-yoğun sektör (beyaz yakalılar) ve emek-yoğun sektörde çalışanların (mavi yakalılar) çalışma yaşamı, hak ve çıkarları üzerinde durmaktadır (Abadan-Unat, 2006:26-30). 1979'lı yıllarda Piero tarafından oluşturulan bu kurama göre göç, modern endüstriyel ekonomilerin yapısal gereksinimlerine bağlanmaktadır. Sanayileşmeye dönük toplumların gereksinim ve emek pazarını oluşturan unsurlar sonucunda, devamlı emek göçü istenmektedir (IOM, 2003:13).

Kuramsal Kuram: Göç arttıkça göçe yönelik kurumsallaşmanın artacağı, kurumsallaşma sonucunda denetlemenin yerini göçü engelleme çabalarının alacağı tezi üzerine kurulmuş olup, gelişmiş ülkelere olan göçlerin ilerideki durumunu açıklamaya yöneliktir (Abadan-Unat, 2006:36-37). Uluslararası göçün başlamasıyla, zengin ülkelere gitmek isteyen büyük göçmen akımlarına karşılık, var olan sınırlı talep ortamında girişimciler için oluşturulan kazançlı piyasaya ve bu eşitsizlik ortamında ortaya çıkan ve bununla mücadele eden insani yardım kuruluşlarına dikkat çekmektedir. Bu kurama göre merkez ülkelerin bu engelleme çabaları ile insanları dışarıda tutması, girişimciler için oldukça kazançlı alanlar oluşturmaktadır. (Massey vd. 2014).

Kümülatif Nedensellik Kuramı: Bu kuram göçün ömür boyu süren ve kendi kendini idame ettiren bir olgu olduğunu ileri sürmekte ve bu dinamiğe katkıda bulunan etmenleri belirlemektedir. En önemli etmenler, ağların yanı sıra, göç kültürü, beşeri sermayenin bozuk dağılımı ve genellikle göçmenler tarafından gerçekleştirilen mesleklerin damgalanmasıdır (Arango, 2000). Kümülatif Nedensellik Kuramı'nın genel savı, göçün daha fazla göç etme eğilimi oluşturarak süreklilik gösterdiğidir. Aileler ve bireylerce karar verilen göç hareketliliği sonradan diğer bireylerin ve hanehalklarının da kararlarına etki edecek şekilde, toplum içindeki sosyal ve ekonomik yapılara da tesir etmektedir (Massey vd. 2014) Daha önce göçmenler tarafından yapılan işler göçmen işi olarak

nitelendirilmekte ve yerliler tarafından kabul edilmemektedir. Bu durum hükümetlerin göçmenlerin yerine yerlileri istihdam etme politikasında başarısız olmasına neden olmakta ve o işe göçmenler yerleştirilmektedir. Diğer yandan göçmen işi olarak bilinen işlerin itibarı düşmektedir. Almanya’da otomotiv sektörü göçmen işi olarak bilinirken, Amerika’da yerli işi olarak kabul edilmektedir (Abadan-Unat, 2006: 37-38).

1.2.5. Göç Yönetimi ve Politikası Kavramları

Göç yönetimi, çok boyutlu, ülkelerin demografik, ekonomik ve sosyo-kültürel yapısını, kamu düzeni ve güvenliği etkileyen etkin ve öncelikli bir meseledir. Uluslararası Göç Örgütü tarafından yapılan tanıma göre göç yönetimi, bir yandan ülke sınırları içindeki yabancıların girişi ve varlığını bir yandan da göçmenlere ve korunma gereksinimi olan diğer bireylere sağlanan korumayı sağlamak, sınırötesi olan göçleri düzenli şekilde yönetebilmek için birçok devlet kuruluşlarıyla ulusal bir sistemden meydana gelen yönetim biçimi olarak açıklanmaktadır (İçişleri Bakanlığı, 2013:52). Geiger ve Pecoud (2010:1-3)’a göre ‘göç yönetimi’ temel olarak üçe değişik hususu ele almaktadır:

- 1) Göç müdahaleyi meşrulaştırmak ve onu kavramsallaştırmak isteyen *aktörler*
- 2) Göç siyasetine/politikalarına ve göç yönetimi düşüncesini geliştiren uygulamalara karşılık gelen *pratikler*
- 3) Göçün ne olduğu ve nasıl yaklaşılması gerektiği ile ilgili *söylemler*.

Günümüzde, “Birleşmiş Milletler Göç Örgütü”nün uluslararası bir göç rejiminin olmayışı sebebiyle ülkeler göç siyasetini/politikasını açıklamakta özel bir öneme sahip gibi görülmekte, ulusal seviyede oluşturulan göç siyasetinin/politikasının gerçekleştirilmesinden aynı öneme sahip olduklarını söylemek zordur. Bu sebeple ülkeler, git gide daha karışık duruma gelen ikili, bölgesel ve bölgelerarası işbirlikleri ve örgütlenmelerle ve seçici bir tarzla göç siyasetini/politikalarını uygulanabilir duruma getirmektedirler. Ayrıca ticaret, sağlık, insan hakları vb. birçok konuyu oluşturan çok taraflı kurumların ve küresel yönetim sürecinin olması da ülkelerin göç siyasetine/politikalarına etki göstermektedir. Tüm bunlar, göç yönetimini de karmaşık, parçalı, farklı küresel yönetim süreçlerinin etkisinde içsel gerilimleri yüksek bir süreç durumuna düşürmektedir (Toksöz, Erdoğan ve Kaşka, 2012:11). Göç politikası ticaret, sosyal, iş, ekonomik, sağlık, kültür, adalet, iç, dış ve güvenlik politika alanları ile ilgili olup, bu alandaki gelişmelerden de etkilenmektedir. Göç politikasını, her bir devletin sosyo-

ekonomik durumu, jeo-stratejik konumu, gelişmişlik düzeyi, demografik ihtiyaçları, güvenlik kaygıları ve gelecek için öngörülerini, fırsat ve tehdit algıları, iç ve dış politika gerekleri çerçevesinde belirlenen öncelikler ve düşünceler şekillendirecektir.

Göç politikaları genel olarak göçle ilgili sürecidoğru şekilde yönetebilmek ve bunun için gerekli olan prosedurlerini uygun şekilde düzenlemektir. Diğer politikalara benzer göç siyasetinde/politikalarında da ‘amaç’ ile ‘araç’ kavramlarındaki fark önem taşımaktadır. Göç siyaseti/politikaları hedefler bakımından teşvik edici, önleyici/engelleyici ve seçici olarak üç grupta açıklanmaktadır (Canatan ve Cansun, 2015:410-413):

Teşvik edici göç politikaları, önleyici ya da engelleyici politikaların aksine ülkeye göçmen akışını faydalı olarak gören, bu akışı özendirilen önlemleri dikkate alan görüş hakimdir. Piyasalarda “işgücü açığı olan ülkelerin politikası” olarak nitelendiren bu politikada yakın geçmişte göç alan Amerika ve Avrupa gibi ülkelerin politikaları örnek gösterilebilir. Yeteri kadar işgücünün olmamasından dolayı ekonomik büyümenin duracağı konusunda kaygılı olan bu ülkeler, hızlı bir şekilde çevresinde yer alan komşu devletlerden işgücü desteği istemiş ve göçü özendirmek istemişlerdir. İşgücü açığının ortaya çıkmasında hem azalış gösteren nüfus faktörü, hem de aksine artış gösteren ekonomidir. Teşvik edici göç politikaları, ülkelere göçmen akımını faydalı olarak düşünen, göçmen akımını özendirmeyi amaçlayan ve önlemler alan yaklaşımdır.

İkinci gruptaki politikalar (Önleyici ya da engelleyici politikalar), göç sürecini ülkelerin çıkarları bakımından tehlikeli gören ve önlemeye çalışan politikalar olarak görmektedir. Amacı böyle olunca, böyle bir politikayı yapanlarca göçü önlemek için her yolu denemek, her çeşit araca başvurmak gereklidir. Ülke sınırlarını çok dikkatli şekilde kontrol etmek, kaçak şekilde ülkeye giriş yapan mültecileri kovuşturmaya ve sınır dışı etmeye kadar her çeşit önlemi almak önemlidir. Engelleyici göç siyaseti/politikaları, göç nedeniyle oluşan kültürel değişiklikleri ulusal bir tehdit gibiyken, özendirici ve seçici politikalarda kültürel çeşitlilik bir zenginlik gibi düşünülmektedir.

Seçici göç politikası bir ülkede hangi alanda ne tür işgücüne gereksinim duyuluyorsa, bu özellikleri gözetilen mültecilerin seçilmesi ve ülkeye girişinin sağlanmasıdır. Kalan diğer göçmenler ise faydasız olarak değerlendirilmekte ve ülke dışında tutulmaya çalışılmaktadır. Bu politika ülkeye gelen ve faydalı olduğu düşünülen göçmenleri özelliklerine göre değerlendiren bir politikadır. Göçmenlerin ülkelere istedikleri gibi giriş yapmasından ziyade, yüksek özellikli işgücünü ülkeye getirmeyi

hedeflemişlerdir. Buradakianaunsur, göçmenlerin geldikleri ülkelere sağlayacağı pratik faydadır. Pratik fayda ise, piyasanı talepleri ile belirlenir. İşgücüne ihtiyaç olan alan öncelikle belirlenir ve bu alana göre yeteneği olan göçmenlerin seçilip ülkeye girişinin sağlanması esastır.

1.2.6.Göç Yönetişimi ve Küreselleşme

Göç yönetiminde ana unsur uluslararası işbirliği ve kurumsal yapılanmadır. Aslında uluslararası rejimler ve devletlerarası kuruluşlardan öte uluslarüstü rejimlerde aktörlerin davranışlarını düzenlemektedir. Küresel göç yönetiminde devlet düzeyinde sınır ötesi hareketlerin düzenlenmesi ve göçmenleri korumaya yönelik kurumsal, yasal düzenlemeler ve uygulamalar önem taşımaktadır. Kısaca küresel yönetim ulusal ve uluslararası düzeyde olabildiği gibi bölgesel ve yerel olarak da gerçekleşmektedir. Küresel göç yönetimi 3 basamaktan geçerek olgunlaşmıştır. Birincibasamak özellikle iki dünya savaşı arasındaki dönemi içine almaktadır. Bu dönemde çok taraflılık anlayışı içerisinde işgücü göçünün oluşturmak ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), göçmen hareketlerini düzenlemek nedeniyle(1951)Cenevre Sözleşmesi kabul edilmiştir. İkinci basamakta göç yönetişiminin göç hukukuna ilaveten uluslararası insan haklarından, uluslararası kamu hukukuna kadar bir çok konuyu içine alarak genişletilmesi belirtilmiştir. Üçüncü basamak olarakta göç yönetişiminin çabuk gelişen tarafın gayriresmi ağlar olduğu görülmüş ve bölgesel danışma süreci önemsenererek, çeşitli bölgelerde göç ağları oluşturulmuştur. Bölgesel dayanışma süreçlerine ilaveten Küresel Göç ve Kalkınma Forumları ortaya çıkmış; Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Göç Örgütü (IOM) vb uluslararası kurumlarda göç yönetişimine katkı sunmuştur (Kara ve Dönmez Kara, 2016:4-5).

Birleşmiş Milletlerin yapısında göç yönetişimi için parasal istikrar, sağlık yada ticarete olduğu gibi tek bir formel çok taraflı yapı yoktur. Uluslararası Göç Örgütü (IOM) Birleşmiş Milletler yapısının dışında olup uluslararası toplum tarafından kendisine diğer Birleşmiş Milletler kuruluşlarında olduğu gibi normatif bir otorite tanımlanmamıştır. Birleşmiş Milletler bünyesindeki Göç ve Kalkınma Üzerine Küresel Forum 2007'de Kuzey devletlerinin karşı çıkmalarına rağmen bir tartışma etkinliği kurulmuş olup enformel seviyede diyalog yürütmektedir (Toksöz, Erdoğan ve Kaşka, 2012:11).

1.2.6.1.Göç Yönetişimi Açısından Uluslararası İşbirliği

Göç yönetişimi içinen önemli basamaklardan biri uluslararası işbirliğidir. Ülkeler iç

mevzuatlarında nasıl bir düzenleme hazırlarlarsa hazırlasınlar sınırı aşan bir problem haline dönüşen göç hareketlerini önlemede yeterli olamamaktadırlar. Göç konusu açısından her geçen gün uluslararası işbirliğine duyulan gereksinim (kamu düzeninin sağlanması, güvenlik, ekonomik, insani gereksinimler) fazlalaşmaktadır. Diğer bir deyişle, göç toplumu, ekonomi, siyaset ve insan hakları konularıyla ilişkili olduğundan uluslararası işbirliği ve dayanışma mecburi olmaktadır. Göç konusunda uluslararası işbirliği faaliyetleri ikili, çok taraflı ve bölgesel işbirlikleri olarak sıralanmaktadır. İşbirliğinin tarafları kimi zaman iki ülke, kimi zamanda ikiden fazla ülke veya uluslararası kurumlardır. Ayrıca işbirliği faaliyeti ne olursa olsun ana hedef küresel göç yönetişiminin doğru şekilde oluşturulmasıdır (Kara ve Dönmez Kara, 2016:6-7).

Küresel göç yönetişiminin kapsamına uluslararası göç hareketleri de girmektedir. Göç konusuna devlet merkezli bakış açısı küresel göç yönetişimi bakımından yetersiz kalmakta ve çeşitli aktörlerinde göç politikalarının ve normlarının ilerletilmesine aktif şekilde katılmalarını önermektedir (Öner, 2012: 596).

Uluslararası göçün ve göçmen nüfusun ulaştığı yüksek düzey, göçten kaynaklanan konuların uluslararası, bölgesel ve ulusal düzeylerde ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Küresel göçmen hareketlerini yönetmek üzere kurulmuş resmi, çok taraflı bir yapı olmamasına rağmen, ülkeler giderek artan oranda göç konusuna eğilmekte ve göçün daha yasal, düzenli ve karşılıklı yarar sağlayabilecek bir çerçevede gerçekleşebilmesi için müşterek çalışma imkânlarını araştırmaya yönelmektedir. Göç yönetimi konusundaki işbirliğinin, devletler ve devlet-dışı aktörlerin katılımıyla bölgesel diyalog, ikili anlaşmalar ve uluslararası girişimler yoluyla istikrarlı bir şekilde geliştiği görülmektedir. Göç veren (kaynak) ve göç alan (hedef) ülkeler arasında yapılan ikili göç anlaşmaları, göç konusundaki çok taraflı sözleşmeler ile Göç ve Kalkınma Küresel Forumu, Avrupa Komisyonu-Birleşmiş Milletler Ortak Göç ve Kalkınma Girişimi, Uluslararası Göç ve Kalkınma Hakkında Yüksek Düzeyli Diyalog gibi girişimler bu yöndeki somut çalışmalara örnek verilebilir.

1.2.6.2. Göç Yönetişiminin Çeşitleri

Küresel göç yönetişimi, resmi/geleneksel göç yönetişimi ve gayri resmi göç yönetişimi olmak üzere iki başlıkta incelenmektedir. Resmi göç yönetişimi Birleşmiş Milletler tarafından ve BM sistemi dışında şekillenmektedir. Göçmenlerin korunması ile alakalı faaliyetlerin Birleşmiş Milletler bünyesindeki Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından gerçekleştirilmesi örnek olarak verilebilir. Aynı şekilde

işgücü göçü ile ilgili faaliyetleri de yine BM bünyesinde ILO üstlenmiştir. BM sistemi haricindeki resmi göç yönetişimi ise Uluslararası Göç Örgütü (IOM) aracılığıyla yürütölmektedir. Uluslararası Göç Örgütü göç ve kalkınma, göçünhazır duruma getirilmesi ve zorunlu göç gibi konularda faaliyet göstermektedir. Gayri resmi göç yönetişimi bağımsız girişimler, kuruluşlar arası düzenlemeler ve bölgeler arası işbirliği unsurların bir araya gelmesiyle ortaya çıkmaktadır. Bağımsız girişimlere Bern Girişimi, Uluslararası Göç Küresel Komisyonu, Göç ve Kalkınma Konusunda Yüksek Düzeyli Diyalog ve Uluslararası Göç ve Kalkınma Üzerine Küresel Forum şeklinde örneklendirilebilir. Kuruluşlararası düzenlemelerde ise Küresel Göç Grubu ve Uluslararası Göç Politikası Programı en önde gelenlerdir. Bölgeler arası işbirliği ise Bölgesel Danışma Süreçleri, Asya-Avrupa Diyalogu, Avrupa, Latin Amerika ve Karayipler Zirvesi, Kuzey Amerika Ülkeleri Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA) gibi bölgesel aktörlerin gerçekleştirdiği bölgesel işbirliği süreçlerini ele almaktadır (Kara ve Dönmez Kara 2016:5-6).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE GÖÇ POLİTİKALARI VE GÖÇLEİLGİLİ HUKUKSALDÜZENLEMELER

Türkiye'de de göç politikalarının tarihsel olarak gelişimi genel olarak dönemin, ekonomik, toplumsal ve siyasi konjonktürüne bağlı olarak değişkenlik göstermektedir.

2.1. Türkiye'de Göç Hareketlerinin Gelişim Süreci

Türkiye'ye yönelen göç hareketleri 1980'li yıllara kadar ve 1980'li yıllardan sonra olmak üzere iki farklı dönem içerisinde değerlendirilmektedir. 80'li yıllara kadar olan dönemde ülkedeki göçmenleri, genellikle komşu ülkelerde yaşayan Türk soyundan ve kültüründen meydana gelenler oluşturmaktadır. 80'li yıllardan sonra meydana gelen göç hareketleri yüksek oranda yabancı kökenli bireylerden meydana gelmekte ve farklı biçimlerde oluşmaktadır (İçduygu, 2000: 357). Türkiye, bu tarihten başlayarak düzensiz göç ve iltica hareketlerine rastlanmış, birçok Ortadoğu, Afrika ve Asya kökenli mülteciler/göçmenler için transit (göçe geçit veren) ülke, Doğu Avrupa ülkelerinden gelen mülteciler/göçmenler ve son zamanlarda bazı AB vatandaşları yönünden de hedef ülke durumundadır.

2.1.1. Türkiye'ye Yönelen Göç Hareketleri (Birinci Dönemi / 1923-1980)

Türkiye, kurulduğu günden bu yana göçmenleri kabul etmiş, Cumhuriyet'in ilk yıllarında nüfus ile tarımsal üretimin artırılması ve kabul edilen iktisadi planlar gereğince sanayileşmenin ilerlemesi için, diğer ülkelerde bulunan ve Türk soyu ve kültüründen oluşanların Türkiye'ye gelmesi, devlet aracılığıyla destek görmüştür. Bu şekilde Türkiye'ye gelen göçmenlere 1934 İskân Kanunu kapsamında farklı olanakların oluşturulmasının yanında Türk vatandaşlığınageçme olanağında sunulmuştur (Kirişçi, 2000a: 40). Cumhuriyet'in ilk zamanlarında, Yunanistan ile yapılan nüfus mübadelesi ile gelenler, Pomaklar (Müslüman Bulgarlar), Romanlar, Bulgaristan'ın, Romanya'nın ve Yugoslavya'nın farklı bölgelerinden gelen Bosnalı, Arnavut ve Tatarlar'dır. Türkiye'ye yönelen göçlerin %98'i ile Balkan ülkelerinden gelen Türk kökenliler 1923 - 1939 yılları arasında meydana gelmiştir (Kirişçi, 2000b: 8). İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki zamanda

Balkanlardan gelen göçler, tüm göçler içerisinde yüksek bir paya sahiptir.

Nüfusun homojenleşmesine yönelik olan göçlerle birlikte (1923 ve 1980 yılları arasında) genellikle yabancı kökenli olan göçmenlerin meydana getirdiği sığınma hareketleri de ortaya çıkmıştır. Türkiye'nin ulusal mevzuatınca (1951 Cenevre Sözleşmesi imzalanana kadar) yalnızca Türk soyundan ve kültüründen olanlara koruma sağlanması imkanı sözkonusu olmuştur.

Cenevre Sözleşmesi Türkiye tarafından coğrafik anlamda kısıtlama ve zaman kısıtlaması şartıyla kabul edilmiştir. 1951 yılından önce meydana gelen bir olay nedeniyle ülkelerinden kaçanlara ve yalnızca Avrupa'dan gelenlere "mülteci" statüsü verilmesi kararlaştırılmıştır. Cenevre Sözleşmesi'nin Ek Protokolü 1967 yılında imzalanarak, zaman kısıtlaması kaldırılmıştır. Fakat coğrafik olarak konulan kısıtlama hala korunmaktadır. Bu yüzden Sovyetlerde ve Doğu Avrupa'daki komünist rejiminden kaçan kişilerin sonra farklı devletlere gitme ihtimalleri gözönüne alınarak mülteci statüsü verilmiştir.

2.1.2. Türkiye'ye Yönelen Göç Hareketleri (İkinci Dönem / 1980 ve Sonrası)

1979 İslam Devrimi'nden sonra binlerce İran vatandaşı Türkiye'ye gelmiş, bunların az bir bölümü Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği aracılığıyla diğer ülkelere yerleştirilmiş ve büyük bir bölümü, kendi bağlantılarıyla Avrupa ülkelerine yönelmiştir (İçduygu, 2000, 360). Sığınma hareketlerinin bir başka bölümünü de 1988-1991 yılları arasında Irak'tan gelen kitlesel akımlar meydana getirmektedir. Bu yıllar arasında sığınan 500 Bin Kürt'e geçici koruma sağlanmıştır (İçduygu 2004b, 92; Kirişçi 2004b, 4). Irak ve İran'dan gelen akımlar dışında, Asya ve Afrika ülkelerinden de sığınma hareketleri gelmeye başlamıştır.

Cenevre Sözleşmesi'ne konan coğrafi kısıtlama nedeni ile Avrupa dışından gelen kişiler "mülteci" olarak kabul edilmemiştir. Bunun yanında, Türkiye'de 1994 yılında çıkarılan İltica Yönetmeliği'ne kadar Avrupa dışından gelen, fakat korunmaya gereksinimi bulunan bireylerle alakalı herhangi bir yasal düzenlemede yapılmamıştır. Bu kişilerin, çoğunluğunun belgesinin olmaması nedeni ile yürürlükte bulunan Yabancılar Kanunu'na göre düzensiz konumuna düşmeleri ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, sayıları fazla olan bu durumdaki kişiler için daha esnek bir yaklaşıma gereksinim olmuştur. Bu durumda olan kişiler için fiili koruma sağlanmış ve geçici koruma statüsü verilmesi kararlaştırılmıştır (İçduygu, 2003, 21).

1980 tarihindenbu yana Doğu Avrupa,Balkanlar ve Orta Asya'da yaşayan,Türk soyundan ve kültüründen gelen kişileri de kapsayan sığınma hareketlerisürüp gitmiştir. Özellikle Batı Trakyalı Türk'lerin 1980-1990 yılları arasında göç ettikleri bilinmektedir. 1989 yıllarında 310 Bin Türk ve Pomak, Bulgaristan'da yapılan baskılardan kaçarak Türkiye'ye sığınmış ve bu sığınmacılara kalıcı koruma sağlanmıştır. Aynı şekildeSovyetlerin çöküşü ile beraber Ahıska Türkleri de Türkiye'ye göç etmişlerdir (Kirişçi, 2005, 349). Bunun yanında, 1992 tarihindensonrayaklaşık 25.000 Bosnalı'ya ve 1999'dan sonra 16.000 Kosovalı Arnavut'a geçici koruma sağlanmıştır (Kirişçi, 2004b, 5).

Cenevre Sözleşmesi'ni coğrafi çekince şartıyla kabul etmesine rağmen Türkiye'ye sığınma müracaatlarının çoğunluğu Avrupa dışında olan ülkelerden gelmiştir. Son yıllarda otuzdan fazla sayıdaki ülkeden Türkiye'ye yapılan iltica başvurularının çoğunluğunu Asya, Ortadoğu ve Afrika ülkeleri oluşturmaktadır (İçduygu, 2004b, 92).Yaklaşık olarak Türkiye 1 milyon sığınmacı ve mülteciye 1988-1999 yılları arasında ev sahipliği yapmıştır (Kirişçi, 2005: 349).

Türkiye'de düzensiz göçmenler üç kategoriden meydana gelmektedir. Moldavya ve Romanya gibi çoğunluğunu Doğu Avrupa ülkelerinden çalışmak için gelenler bunlardan birincisini oluşturmaktadır. Yukarda sözü edildiği gibi, bu grubun çoğunluğu Türkiye'ye yasal yollardan girmekte fakat vize müddetleri dolduğu için düzensiz hale gelmektedir. Düzensiz göçmenlerin diğer bir grubunu da çoğunlukla başta İran ve Irak olmak üzere Ortadoğu; Bangladeş, Pakistan ve Sri Lanka gibi farklı Asya ülkelerive Kongo, Nijerya, Somali gibiAfrika ülkelerinden Türkiye'ye gelen transit göçmenler meydana getirmektedir. Bu grubun birçoğu Türkiye'ye kaçak olarak gelmekte (kalan diğer bölümü de turist vizesinin müddetinin bitmesindenötürü kaçak mülteci/göçmen konumuna gelmekte) ve ülkeyi Batı Avrupa ülkelerine gitmek için transit bir alan şeklinde planlamaktadırlar. İltica başvurusu kabul edilmeyen sığınmacılar ise düzensiz göçmenlerin üçüncü grubunu meydana getirmektedir. Bu kişiler, kendi ülkelerine dönmeyi istememekte, bu nedenle başka bir ülkeye yasadışı yadakaçak iş şeklinde gidebilmek için fırsat aramaktadır (İçduygu, 2003, 18).

Son zamanlarda Türkiye'ye gelen göçlerle alakalıönemli olan özelliklerden biriolarak düzensiz göç hareketleri görünse de 1990'lı yıllardan itibaren Türkiye'ye olan düzenli göç hareketlerinde de bazı düzenlemeler yapıldığı görünmektedir. Türkiye'de göç edenlerin çoğunluğunu Türk soylu ve kültüründen gelenler meydana getirirse de küresel

değişimler, Avrupa, ABD ve Rusya Federasyonu'ndan gelen kişiler Türkiye'yi hedef ülke durumuna getirmişlerdir. Çalışmak veya emeklilik yıllarını geçirmek amacıyla özellikle Avrupalı vatandaşlar Türkiye'ye giriş yapmaktadır (İçduygu, 2006, 6).

Türkiye'ye olan düzenli göçün içeriği incelendiğinde, verilen ikamet/oturma izinlerinin büyük çoğunluğunun Türk soyundan ve kültüründen gelenlere, kalan diğer bölümünün de çalışanlara ve öğrencilere verildiği görülmektedir.

2000'li yıllara gelindiğinde, Türkiye'nin göç profiline bakıldığında, uluslararası emekli göçü, geri dönüş göçü, nitelikli işgücü göçü, mekik göçü, ev hizmetleri ağırlıkta olmak üzere yabancı kadın göçü, öğrenci göçü gibi yeni göç çeşitleri eklenmiştir.

Türkiye'de uluslararası göç ve sığınma hareketleriyle alakalı son 15 yıl içinde bir dizi yasal düzenleme yapıldığı ve yeni politikaların üretilmesi ve uygulanmasında etken olabilmegayesi açık bir şekilde gözükmektedir. Türkiye'de göçe yönelik resmi bakış açısını değiştirmeye yönelik eğilimler ve direnme noktalarını göstermeleri açısından özellikle 1994 İltica Yönetmeliği, 2003 Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun, 2005 İltica ve Göç alanındaki Türkiye Ulusal Eylem Planı ve 2006 İskân Kanunları önem taşımaktadır. Ayrıca göç politikası konusundaki müktesebat uyumu çerçevesinde, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik süresinde, Avrupa'ya yönelen göçlerin son durağı olarak Türkiye'yi göstermesi açısından önemli değişiklikler öngörülmüştür.

2.2. Türkiye'ye Yönelen Göç Hareketlerinin Sebepleri ve Türleri

Göç hareketleri sadece bir mekana/yere özel bir husus değil, insanın mevcut olduğu her yerde gerçekleşen bir durumdur. Tüm dünya ülkelerinin hemen hepsinde göçlerin ortaya çıkmasına sebep olan unsurlar benzerlik göstermektedir. Göçün oluşturduğu değişimler kimilerine göre modern olabilmenin koşulu gibi gözükürken, kimilerine göre de geleneksel yaşamın bozulması, kırdan gelen mültecilerden/göçmenlerden oluşan kentsel kültürün yozlaşması ve iki kültür arasında sıkışıp köylü veya kentli olunamaması şeklinde ifade edilmektedir. Bazılarına göre de göç sonucunda ortaya çıkan yeni durum modernliğin ve gelenekselliğin karşıtı olarak nitelendirilebilir (Bal, 2008: 106).

İletişim, enformasyon ve sanayileşme ile beraber kendini ani bir dönüşüm içerisinde bulan Türkiye, özellikle 1960'lı yıllardan itibaren nüfus artışına koşut olarak, toprağın parçalanması, kırdan kente göçün temel sebebidir. Ekonominin ve sosyal yaşamın merkezleri ve itici gücü durumuna gelmesi sanayi ve kentler sayesinde. Bu süre zarfında

öncelikle büyük şehirlerimiz Ankara, İstanbul, İzmir ve Adana gibi kentleri çekim merkezi haline getirmiştir. Göç yalnızca salt işsizlik, toprağın parçalanması değil sağlık, eğitim daha iyi bir yaşam bulmak gibi modern beklentilerin rol oynadığı süreç olarak algılanmaktadır. Kırsal kesimde ekonomik yapıyı oluşturan toprak ve nüfus dengesizliğitarımdaki hızlı makineleşmeye yol açmıştır (Özer, 2004, 25).

2.2.1. Türkiye'ye Göçün Sebepleri

Resmi verilere göre 1 milyon 700 bin Suriyeli, on binlerce Asyalı ve Afrikalı göçmenlerin sığındığı ve farklı ülkelere gitmek için uğradığı bir ülke olarak Türkiye yoğun olarak göç almasının birçok sebebi bulunmaktadır. Bu sebepler, Türkiye'nin siyaseti ve ekonomik durumu ile komşu ülkelerde yaşanan ekonomik ve siyasi sorunlar, jeo-stratejik konumu, tarihi nedenler, Türkiye'nin vize uygulamaları ve sınır politikaları olmak üzere dört açıdan incelenmektedir (Aktaş, 2015, 32):

Türkiye'nin Siyasal ve Ekonomik Durumu İle Komşu Ülkelerde Yaşanan Ekonomik ve Siyasi Sorunlar: 1970'li yıllardan itibaren İranlı sığınmacıları misafir eden Türkiye'de, 100 Binden fazla İranlı olduğu belirtilmektedir. Birinci Körfez Savaşı zamanında 1991'de 460 bin Iraklı Kürt Türkiye'ye sığınmak için gelmiştir. Bunların çoğunluğu bir yıl içerisinde ülkelerine geri gitmişlerdir. Türkiye daha bu göçmenlerle uğraşırken bu kez 1992'de çoğunluğu Bosnalı olan 20 bin göçmen Türkiye'ye sığınmıştır. Yine 1999'da, 18 Bin Kosovalı Türkiye'ye sığınmıştır. Türkiye'de günümüzde sayıları 10 Binlerle anlatılan Afgan mülteci ve göçmen bulunmaktadır. Siyasal ve ekonomik sorunların yaşandığı bölgelerdeki Müslüman ülkelere ve Afrika ülkelerinden çok sayıda insan Türkiye'ye sığınmaya gelmiş ve/veya Türkiye üzerinden Avrupa Birliği ülkelerine gitmek için Türkiye'yi bir geçiş ülkesi olarak tercih etmişlerdir

Çevresindeki ülke vatandaşları için sığınılabilir ülke olarak Türkiye, aynı zamanda Avrupa ülkelerine ulaşmak isteyen göçmenler için de bir geçiş ülkesi konumuna gelmiştir. Türkiye'nin, dışarıdaki ülkelere oranla göreceli olarak daha istikrarlı bir demokrasi ve ekonomik düzene sahip olması, onu çevre ülkelerde yaşayan insanlar için çekici bir ülke haline getirmiştir.

Geo-Stratejik Konum: Avrupa ve Asya kıtaları arasında bir geçiş noktası ve köprü konumunda olan Türkiye, bir yanda ciddi siyasal, ekonomik ve sosyal sorunlarla başeden Ortadoğu ve Doğu Akdeniz ülkeleri, diğer yanda benzer sorunlar yaşayan Kafkasya, ekonomik ve siyasi istikrarsızlıklar yaşayan Balkan ülkeleriyle çevrilidir. Bu yüzden bir

yandan göç veren bir ülke olan Türkiye, aynı zamanda göç alan ve göçmenlerin transit geçiş ülkesi olarak kullandığı bir ülke konumundadır.

Örneğin; İran İslam Devrimi (1979) ile birlikte İran'da rejimin uyguladığı baskıcı siyasetten/politikalardan kaçan birçok insan Türkiye'ye sığınmak için gelmiş, bir kısmı ise Türkiye üzerinden AB ülkelerine kaçmak için Türkiye'yi bir geçiş ülkesi olarak kullanmıştır. Irak-İran savaşı yıllarında çok sayıda Iraklı ve İranlı göçmen Türkiye'ye sığınmak için gelmişyada Avrupa ülkelerine sığınmak için Türkiye'yi bir geçiş ülkesi olarak kullanmıştır. Diğer açıdan Balkan ülkelerinde ortaya çıkan baskılar ve iç savaşlar sebebiyle binlerce insan Türkiye'ye sığınmıştır. Bulgaristan'da Müslüman ve Türklere yönelik baskılar ile Bosna ve Kosova'da yaşanan katliamlar sebebiyleonbinlerce insan Türkiye'ye sığınmaya gelmiştir. Aynı şekilde Kafkas ülkelerinde ortaya çıkan çatışmalar ve ekonomik sorunlar sebebiyle çok fazla insan Türkiye'ye sığınmış yada Türkiye'ye geçici olarak çalışmaya gelmişlerdir. HalaErmenistan ve Gürcistan'dan Türkiye'ye gelip çalışan göçmenler vardır.

Tarihi Nedenler: Çevre ülkelerden kitlesel Müslüman ve Türk göçmenleri kabul eden Türkiye, Cumhuriyetin kuruluş döneminde de Yunanistan'la yaptığı nüfus mübadelesi ile binlerce Türk'ü kabul etmiştir. Bölgeyle olan tarihi bağları dolayısıyla Türkiye; Ortadoğu, Kafkasya ve Balkanlarda yaşanan birçok sorun nedeniyle yinemültecilerin/göçmenlerin sığınağı olmayı sürdürmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun çok kültürlü mirasını devralan Türkiye, imparatorluğun kaybedilmiş toprakları üzerinde kalmış olan Müslüman Türklerin sığınacak limanı olmuştur. Bu nedenle Türkiye, Kafkasya ve Balkanlardan henüz Cumhuriyet kurulmadan önce de yoğun göç almaya başlamıştır.

Türkiye'nin Vize Uygulamaları: Türkiye, Ortadoğu ve Kafkasya'daki birçok komşusuyla bölgesel düzeyde bazı serbest vize anlaşmaları imzalayarak çeşitli ülkelere seyahatleri kolaylaştırmıştır. Türkiye'nin göçmenler için cazip bir jeo-stratejik konumu ve ekonomisine ilaveten bir de dışarıya göç veren çok sayıda ülke vatandaşlarına da vizesiz seyahat imkanı veya kolay vize edinme olanağı tanınması, yalnızca komşularından değil aynı zamanda Bangladeş, Somali, Fas ve Cezayir gibi dünyanın değişik ülkelerinden göç almasına sebep olmuştur. Ayrıca Türkiye; Ermenistan, Gürcistan, Özbekistan ve Kırgızistan gibi ülkelerden de büyük oranda göç almaktadır. 2009'da Suriye, Libya, Ürdün, Tacikistan, Azerbaycan, Arnavutluk ile serbest vize anlaşmaları yapan Türkiye, 2010 yılında Lübnan ile bu anlaşmayı imzalamıştır. Aynı zamanda yasadışı göç ile

mücadele etmek amacıyla çalışmalar yürüten Türkiye; Suriye, Kırgızistan, Romanya, Ukrayna, Yunanistan, Bosna-Hersek, Pakistan, Yemen Rusya, Nijerya ve Moldova gibi bazı ülkelerle geri kabul anlaşmaları da imzalamıştır (Elitok 2013, 163).

2011 Mart'ta başlayan Suriye'deki iç savaştan bu yana Türkiye'ye üç milyon beş yüz seksen dört bin yüz yetmiş dokuz kişi sığınmak için gelmiş ve hala sığınmaya devam etmektedirler(www.multeciler.org.tr, 2018). Türkiye'nin vizeleri kaldıran veya kolaylaştıran uygulamalarından sonra Türkiye'ye ve Türkiye üzerinden Avrupa Birliği ülkelerine göçün artış gösterdiği görülmektedir(Köse, 2015: 200-202). BM MYK'nın Uluslararası Koruma Birimi Başkanı Avusturyalı Volker, en fazla Suriyeli göçmenin Türkiye'ye yerleştiğini, daha da önemlisi Suriye'deki iç savaşın ortaya çıkmasından bu yana Türkiye'nin dünyada en fazla göçmen kabul eden ülke konumuna geldiğini ifade etmiştir(www.bbc.com, 2017). Bu sırada IŞİD saldırılarının başlaması ile birlikte Irak'tan on binlerce Iraklı ve Kürt Türkiye'ye sığınmak için gelmiştir. BM MYK'nın 2013 baharında verdiği rakamlara göre dünyada 880.000 insan göçmen/mülteci olmak durumunda kalmıştır. Bunların 230.000'i (toplam sayının yaklaşık dörtte biri) Türkiye tarafından misafir edilmiştir. Suriye'den gelen göçmenlere kalacak yer temininden sağlık hizmetlerine, ilkokuldan üniversite öğrenimine kadar çeşitli hizmetler Kızılay ve AFAD tarafından sunulmaktadır. Türkiye bu kişilere yıllık bir milyar Avro'dan fazla masraf yapmaktadır. Bütün Avrupa Birliği ülkelerinin 2012 yılındagöçmenlere harcadığı miktarın 313 milyon Avro yani Türkiye'nin harcadığının üçte biri olduğu hatırlanırsa bu maliyetin ciddiyeti anlaşılmaktadır. Avrupa Birliği mülteci anlaşması kapsamında AB'de 2016 yılından itibaren Türkiye'ye mülteciler için 677 milyon euro ödeme yapılmıştır. 2017 yılı içinse toplam üç milyar euro yardım sözü verilmiştir (www.dw.com, 2016).

Suriye olayları başladıktan iki yıl sonra yani Almanya 15 Mart 2013'te, beşbin mülteciyi ülkelere kabul edeceklerini belirterek Türkiye'nin yükünü hafifletmeye çalışmış olupbu durumda o dönemdeki Suriyeli mültecilerin %0,45'ine denk gelmektedir (www.dw.com, 2016). Kanada da Türkiye'nin Suriyeli göçmenlerle daha rahat muhatab olması için beş bin mülteci kabul edilmiştir (Milliyet, 2013).

2.2.2.Türkiye’de Göç Türleri

Bu kısımda, Türkiye’de en sık karşılaşılan göç çeşitleri ele alınmaktadır.

2.2.2.1.Düzenli Göç

Düzenli göç; yasal çerçeve dâhilinde, başka bir deyişle, belli prosedürleri yerine getirmek suretiyle gerçekleştirilen göçtür. Bazı ülkelerin nüfus ve işgücü durumu dikkate alınarak yaptığı kendi talepler ile kişinin yaptığı talebin gidilecek ülkenin onayı ile yapılabilmektedir. Örnek olarak Amerika önceden belirlediği ülkelere kota sınırlaması koymak üzere, başvuruda bulunan kişiler arasından kura ile her yıl binlerce kişiye ikamet/oturma izni vermektedir. Bununla birlikte yapılan diğer bir uygulama ise Almanya’nın işgücü açığını, Yugoslavya, Türkiye ve Güney Avrupa’dan karşılamak için 1960’ların başında başlattığı misafir işçi sistemidir. Bu açıdan işgücü göçün ile birlikte iltica hareketleri de düzenli göç şeklinde anlatılmaktadır (Gençler, 2002, 29). Son yıllarda yapılan anlaşmalarla ile birlikte Türkiye vizesiz olarak gerçekleşen transit geçişin odak noktası haline gelmiştir.

2.2.2.2.Düzensiz Göç

Mültecilere, sığınmacılara, yasadışı göçe ve göçmen kaçakçılığınayer veren geniş bir kavram olarak düzensiz göç kanunlarla düzenlenmiş göç sürecinin dışında yer alan bütün göç hareketlerini içine almaktadır. Farklı bir deyişle göç gönderen, kabul eden ve göçe aracı olan geçiş ülkelerinde düzenleyici normların dışında kalan hareketler de düzensiz göç kapsamına girmektedir (Altun ve Birinci, 2015: 107). Yasal olmayan yollarla göç edenler, bıraktıkları ülkenin ülkeyi terk etmeyle alakalı idari ve yasal düzenlemelerine uymaksızın ülkeden ayrılma, hedef ülkeninde ülkeye giriş, oturma ve çalışma yasalarına uymadan bu ülkede kaçak bir şekilde yaşamını sürdürmektedir (IOM, 2004: 34). Bu açıdan; hedef ülkeler sınırlarını yasal olmayan yollarla geçen yada vize almasına karşın vize süresinin bitmesi sonrasında ülkede kalmayı sürdüren yada çalışma izni olmamasına karşın kaçak şekilde çalışan kişiler, düzensiz göçmenler şeklinde değerlendirilmektedir. Buna ilaveten mülteci başvurusu yapıp kabul edilmeyen sığınmacıların ülkede kalmaya devam etmesi de düzensiz göçün alt sınıfı olarak nitelendirilebilir (İçduygu, 2004a: 24).

Türkiye'nin konumu itibari ile Asya ve Avrupa kıtalarını birleştiren köprü olması, düzensiz bir şekilde transit geçişe sebebiyet vermektedir. Kesişim noktasında yer alan Türkiye, özellikle ekonomik açıdan gelişmemiş ülkelere kaçak yollarla geçişin birinci

noktolarından biri olmuştur. Son yıllarda bölgenin temel güç kaynaklarından biri haline gelen Türkiye; komşu ülkelerin siyasi, ekonomik, ticarî alanlarında daha fazla yer edinerek transit ülke konumundan göç edilebilir ülke konumuna geçmiştir. Tüm bu düzensiz göçlere önlem olarak Birleşmiş Milletler, Uluslararası Göç Örgütü ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ile ortak hareket alanları ve iş birlikleri oluşturulmaktadır(www.goc.gov.tr, 2018). Düzensiz göç hem gelişmiş ülkelerde hem de gelişmekte olan ülkelerde ortaya çıkmaktadır. Dünya çapında düzensiz göçmen sayısının hızla artış göstermektedir (De Haas 2008: 238-239).

Hem gönderen hemde alan ülkenin yasaları dışında ortaya çıkan göç hareketleri düzensiz göç olarak nitelendirilmektedir. Ayrıca göçmenler hedef ülkeninde ülkeye giriş, oturma ve çalışma kanunlarına bağlı kalmaksızın bu ülkede kaçak olarak yaşamaktadır.

Terim olarak düzensiz göçmen kavramı göç ettiği ülkede kalmak için yasal hakkı bulunmayan bireyler için kullanılmaktadır. Bu ise bütün düzensiz göçmenlerin yaşadıkları ülkede gayri resmi olarak yadagerekli belgeleri olmadan kalmaları anlamı taşımamaktadır. Bir ülkeye yasal yollardan giriş yapan yada o ülkede kalmak için gerekli belgeleri olmayan kişiler içinse ‘belgesiz göçmen’ kavramı kullanılmaktadır. Buna bakıldığında düzensiz göçmen ve belgesiz göçmen; Türkiye’ye yasal olmayan yollarla girişini, ülkede yasa dışı kalışını, ülkeden yasa dışı çıkışını, ülkede izinsiz kalmasını ifade etmektedir (Al, 2009: 5-6).

2.2.2.3. Mekik ve Yasadışı Emek Göçü

Diğer göç çeşitlerinden ayrı olarak mekik göçü, kısa süreli olarak bir ülkeye gelen ama aynı zamanda kendi ülkesi ile ilişkilerini devam ettirmek isteyen/ettiren, yasal belge almaya ve sınır geçişi ile ilgili mevzuatı zedelememeye özen gösteren özel bir göç çeşididir (Erder 2010: 44).

Yasadışı giriş ve vizenin geçerlilik tarihinin bitmesi nedeniyle ev sahibi veya transit ülkede hukuki statüsü olmayan kişilerdir. Bu kavram, bir ülkeye giriş şartlarına zarar veren göçmenler ile ev sahibi ülkede kalma izni olmayan diğer kişiler için de geçerlidir. Bu durum “gizli göç”, bu kişiler ise “yasa-dışı/düzensiz/ kayıt-dışı/belgesiz göçmen” veya “yabancı” kavramları ile de ifade edilmektedir (IOM 2009:15).

Literatürde 1950-1980 yılları arasındaki göçler olarak anılan emek göçü; insanların daha fazla kazanmak gayesiyle mekân değiştirmelerini ifade etmektedir. Türkiye’de 1960

yılından sonrasanayileşmede artan büyüme ve 1960-1980 yıllarındaki sanayileşme çabaları iç göç hareketlerine ilgiyi artırmıştır. 1960–1975 yılları arasındaki dönem, Cumhuriyet tarihinin en hızlı kentleşme dönemi iken 1975–1980 yılları arasındaki dönem ise kentlerde meydana gelen yaşam pahalılığı, işsizlik ve şiddet olayları sebebiyle iç göçün hızlı bir düşüş yaşadığı dönem olarak geçmektedir (Osmanoğlu 2015: 593).

2.2.2.4. Sığınmacılar ve Mülteciler

Uluslararası göç ve iltica literatüründe kullanılan kavramlar irdelendiğinde; göç eden bireylerin açıklanmasında mülteci, sığınmacı; ülkesinde yerinden edilmiş kişi göçmen, vatansız kişi kavramlarıyla açıklanmaktadır. Kendi yasalarının işleyişi içerisinde hiçbir devlet tarafından vatandaş olarak sayılmayan bir kişi ‘vatansız kişi’ olarak nitelendirilmektedir. 1948 yılında kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 15. maddesinde "herkesin bir vatandaşlığa hakkı olduğu ve hiç kimsenin keyfi olarak vatandaşlığından veya vatandaşlığını değiştirme hakkından yoksun bırakılmayacağı" düzenlenmiş ve "vatandaşlığı" özellikle bir hak olduğu benimsenmiştir (AI, 2009: 9).

Ülkesinde baskı gören yada görme ihtimali olan sığınmacılar, ülkesinin korumasından faydalanamayan veya faydalanmak istemeyen ve böylece farklı bir ülkeden sığınma talep eden kişilerdir. Esasen Türkçe’de sığınmacı ve mülteci kavramları aynı anlamı olarak kabul edilmesine rağmen uygulamada farklı olarak kullanılmaktadır. Uygulamada Türkiye’de mülteci/sığınmacı, yasal statü elde edebilmek için başvuruda bulunan ve başvuruları inceleme aşamasında olan kişiler ve Avrupa dışındaki ülkelere gelenler için kullanılmaktadır (Buz 2008: 121). Sığınmacı kavramı mülteci tanımı kadar net değildir. Sığınmacı kavramını mülteciler ile aynı anlamda kullananlar olduğu gibi, mülteci sıfatı kabul edilmemekle birlikte, bir zorunluluk gereği ülkesini terk etmek zorunda kalanları ifade etmek üzere bu kavrama başvuranlar da bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, bulunduğu ülkeyi terk etmeksizin mültecilerle aynı nedenlerle zorunlu göçe maruz kalmış kişileri tanımlamak üzere bu terimi kullanan görüşler de mevcuttur (Pazarıcı 2007: 210).

Kavramsal olarak mülteci terimi medya, siyaset adamları ve kamuoyu tarafından yaşamlarını sürdürdükleri yeri terk etmeyezorlanan bireyler için tercih edilen bir kavramdır. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü gereğince mülteci; dini, tabiiyeti, ırkı, belli bir toplumsal gruba dâhil oluşu yada siyasi düşünceleri nedeniyle zulume uğrama ihtimalinden haklı gerekçelerle endişeli olduğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında yaşayan ve bu ülkenin korumasından faydalanamayan veya hissettiği korku

sebebiyle faydalanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu endişe sebebiyle geri dönmek istemeyen şahıs olarak tanımlanmaktadır (www.ombudsman.gov.tr, 14.01.2017).

Çiçekli'ye (2007: 233) göre, vatandaşı olduğu ülkede ortaya çıkan siyasi olaylar sebebiyle bu ülkeyi kendi rızasıyla yada zorla bırakmak durumunda kalmış yeni bir ülkenin vatandaşlığına geçememiş ve herhangi bir ülkenin diplomatik koruması altında bulunmayankimse olarak tanımlamıştır.

Mülteci olarak tanımlanan kişi; kendi ülkesinde dini, ırkı, siyasi düşüncesi, sosyal konumu ve etnik kimliği nedeniyle baskı altında olduğunu düşünerek, devletine güvenmeyen, kendisine objektif davranılmadığı düşüncesiyle ülkesini terkedip farklı bir ülkeye sığınmacı talebinde bulunan ve aynı ülke tarafından talebi onaylanan kişilerdir. Başka bir ifade ile kendi ülkesinde yaşam güvencesi olmayan, politik, etnik, dini, cinsel ayrımcılık veya bulunulan yerdeki savaş ya da çatışmalar sebebiyle kendi ülkesini terkederek farklı ülkelere sığınma mecburiyetine düşen bireyler kavramı olarak mülteci şeklinde ifade edilmektedir. (Arendt 2014: 11-12).

Mültecilik, göçmen ve sığınmacı kavramları birbirleriyle sık karıştırılan terimler olsa da aralarında belli farklar bulunmaktadır. Nitekim yabancıları niteleyen “göçmen”, “mülteci”, “sığınmacı” vb. ifadelerin hukuki karşılıklarının göz ardı edilmesi, sıkça kavram karmaşasına yol açmaktadır. Uluslararası arenada karşılığı açık olan bu kavramlar, Türkçe’de tam olarak açıklanmamıştır. Bunun nedenlerinin arasında yabancılar ve göç konusunda oluşturulan mevzuattaki hukuki statülerin, uluslararası hukuktan belli noktalarda farklılaşmasıdır. Birleşmiş Milletler (BM) Sözleşmesi uyarınca mülteci statüsüne geçmek için başvuran ve başvuruları değerlendirme sürecinde olan kişiler “Sığınmacı (asylumseeker)” olarak tanımlanır (UNHCR, 2016). “Mülteci (refugee)” veya “sığınmacı (asylumseeker)” olayına ise iltica (asylum)” adı verilmektedir (ITRT, 2016).

Ülkesinde yerinden edilmiş kişi olarak ifade edilen mülteci kavramı “zorla ya da zorunda kalarak evlerinden veya sürekli yaşamakta oldukları yerlerden, özellikle silahlı çatışmaların, yaygın şiddet hareketlerinin, insan hakları ihlallerinin veya doğal ya da insan kaynaklı felaketlerin sonucunda veya bunların etkilerinden kaçınmak için, uluslararası düzeyde kabul görmüş hiçbir devlet sınırını geçmeksizin kaçan ya da bu yerleri terk eden kişiler ya da kişi grupları ” şeklinde tanımlanmıştır (http://madde14.org, 14.03.2017).

Dünyanın çeşitli yerlerinde yaşayan insanların her yıl binlercesi güvenlik kaygısıyla evlerini terkedip kaçmak zorunda kalmaktadırlar. Sığınmacı ve mülteci arasındaki fark şu şekildedir; sığınmacı, çeşitli sığınma nedenlerinden ötürü ülkesini terkeden, sığınma talebi geldiği ülkenin yetkilileri tarafından soruşturulmasında olan kişi olmasıdır. Mülteci ise, mültecilik statüsü araştırılan ve bu nedenle kendisine geçici koruma hakkı tanınan kişidir. Her mülteci başlangıçta bir sığınmacıdır fakat her sığınmacı mülteci olarak kabul edilmeyebilir(Çiçekli 2009, 44-45). Mülteci ile sığınmacı arasındaki diğer belirgin fark ise; sığınmacının hukuki açıdan soruşturma aşamasında olmasıdır (www.multecihaklari.org.tr, 2015).

2.2.2.5.Kitlesel Göç ve Geçici Koruma

Teknolojik gelişmeye paralel ilerleyen bir durumu ifade eden kitlesel göç tipi, dünyadaki ulaşım yollarının ve imkânların ilerlemesiyle göç hareketlerinin kitlesel bir duruma geldiğini belirtmektedir. Bu göç türünün diğer göç türlerinden ayrılan niteliği ve en belirgin özelliği göçün kolektif bir olgu olarak ifade edilmesidir (Çağlayan 2006: 75). Serbest göçlerin neticesi olarak belirtilen kitlesel göçler, serbest göçle az sayıda öncü kişinin farklı bir yere göç ederek ülkeleriyle bir tür bağ kurmaları sonunda o ülkeden göç edenlerin sayısının artması ve kısa zamanda çekici faktörler sebebiyle göç hareketlerinin kitleselleşmesidir (Cebeci 2015: 141).

Bir ülkenin uluslararası sınırlarında kitlesel olarak yaşanan ve devamlılık arzeden göç süreci nedeniyle kişisel hukuki koruma oluşturamayacak seviyede o ülkenin kitlesel göçlerden etkilenmesi durumunda uyguladığı sistem “geçici koruma” olarak ifade edilmektedir. Kısaca geçici koruma kitlesel olarak gerçekleşen akın olaylarında acil çözüm bulmak için oluşturulan bir koruma şeklidir. (Altun ve Birinci 2015:111).

Daha önce yer almayan, kitlesel akın durumlarında uygulanması planlanan “geçici koruma” sistemi 11 Nisan 2014 tarihinde yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile kanuni dayanak kazanmıştır. Kanun, bu sistemin ayrıntılarının Bakanlar Kurulu yönetmeliğiyle belirlenmesini öngörmek için bu alanda Türk Göç Hukuku’nun oluşturulması sağlanmıştır (İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2013:28). Geçici koruma statüsünün detaylarının yönetmelikle düzenlenmesi hüküm altına alınmıştır (91. madde): “Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir. / Bu kişilerin Türkiye’ye

kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak önlemlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşradagörev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.”

2.3. Türkiye’de Göç Politikaları

Türkiye, genellikle göç gönderen ülke şeklinde bilinse de aslında, Cumhuriyet’in ilanından günümüze kadar diğer ülkelerden Türkiye’ye doğru göç hareketleri yaşanmıştır. Şüphesiz ki Türkiye’nin dışarıdan göç kabul etmesi ile alakalı birçok politika oluşturulmuştur. Yeni göç dalgaları; iş adamları, profesyoneller, emekli göçmenler ve öğrencileri kapsayan düzenli göç hareketleri ile birlikte kaçak işgücü göçü, bavul ticareti, geçiş göçü ve mülteci hareketleri olmak üzere düzensiz göçü de içermektedir (İçduygu, Erder ve Gençkaya 2014: 321). Göç siyasetini/politikalarını oluştururken büyük ölçüde NATO üyeliği ve Cenevre Sözleşmesi’ne koyduğu çekinceyi dikkate alan Türkiye, Soğuk Savaş’ın akabinde küreselleşmenin ivme kazanmasıyla birlikte, uluslararası göçün yeni yüzü ile tanışmıştır (Canpolat ve Arıner 2012, 15). Sonuç olarak “Türkiye geleneksel göç alan ve Batı Avrupa ülkelerine göç veren ülke konumuna ek olarak, 1990’lardan itibaren göç alan ülke ve transit göç ülkesi konumuna girmiştir” (Toksöz, Erdoğan ve Kaşka2012:18).

Göç konusu ile ilgili strateji ve politikaları uygulamak ve gerekli işlemleri yürütmek üzere İçişleri Bakanlığına bağlı olarak Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2013) kurulmuştur. Kurumun görevleri aşağıda belirtilmiştir (www.mevzuat.gov.tr, 2017);

- Kitlesel akın durumunda uygulanacak önlem ve yöntemleri belirlemek,
- Yabancıların ülkeye giriş ve ülkede kalışları ile alakalı esas ve usulleri belirlemek,
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın tavsiyeleri doğrultusunda, Türkiye’nin gereksinim duyduğu yabancı işgücü ile Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’nın da görüşleri çerçevesinde tarım alanlarındaki mevsimlik işler için gelecek yabancılara ilişkin esasları belirlemek,
- Yabancılara verilecek uzun dönemli ikamet/oturma izni ile ilgili koşulları belirlemek.

2.4. Türkiye’de Göçle İlgili Hukuki Düzenlemeler

Türkiye’nin göç haritasında küreselleşmenin önemli değişikliklere sebep olduğu görülmektedir. Yaşanan bu değişimler gurbetçi ve muhacir ikilemi üzerine kurulan göç politikasını günün ihtiyaçlarına cevap vermekten uzaklaştırmış ve yeni yasal düzenlemeleri gerekli hale getirmiştir (Dedeoğlu, 2011:31).

1994 yılına kadar Türk hukukundasığınmacıların Türkiye’ye giriş yapmaları, ikametleri, sınırdışı edilme durumları gibi mevzuların yabancılar hukuku neticesinde farklı konuları içeren kanun, tüzük ve yönetmeliklerde uluslararası hukuk normları bakımından yeterli olmadığı görülmektedir (Sağiroğlu, 2015: 73). Bir yandan Türkiye’ye yönelen göçle alakalı çeşitlilik, bir yandan da Avrupa Birliği’ne uyum süreci, 2000’li yıllarda yeni yasal düzenlemelerin oluşturulmasını mecbur bırakmıştır. Bu yasal düzenlemeler arasında İskan Kanunu, Pasaport Kanunu, İltica Yönetmeliği, Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun, 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, İltica ve Göç Alanındaki Türkiye Ulusal Eylem Planı, Türkiye’deki göç sürecini tamamen değiştirmemiş ve fakat yüzeysel de olsa bazı değişikliklerin gerekliliğini göstermiştir (Aktaş, 2015: 36).

2.4.1. İskân Politikaları ve İskân Kanunu

14 Haziran 1934 tarihli ve 2510 sayılı İskân Kanunu göçmenler, mülteciler ve sığınmacılarla ilgili ilk genel düzenleyici belge niteliğindedir. Bu kanun, Türkiye’ye yönelik gerçekleşen sığınma ve göç hareketleri ile ülkemize gelen göçmenlerin ülke içerisinde iskânlarını düzenlemeyi amaçlamıştır (www.goc.gov.tr, 2013). 1934 tarihli İskân Kanunu’nun ülkeye gelen düzensiz göç üzerinde büyük etkisi vardır. Bu kanun çerçevesinde 1923-1950 yılları arasında etnik olarak Türk kabul edilen yaklaşık 2 milyon göçmen Türkiye’ye sığınmış ve yerleşmiştir. (Aktaş 2015, 35).

2510 sayılı kanunun en göze çarpan maddelerinden birisi, yasanın ilk maddesi olan; *“Türkiye’de Türk kültürüne bağlılık dolayısıyla nüfus oturuş ve yayılışının, bu kanuna uygun olarak, İcra Vekillerince yapılacak bir programa göre düzeltilmesi Dahiliye vekilliğine verilmiştir.”* ilkesidir. Bu ilkeye göre Türk kültürüne bağlılık yönünde nüfusun dağıtılması ana hedef olarak belirlenmiş ve Dahiliye Vekilliği’ne de bu nüfusu dağıtma yetkisi verilmiştir. Türkiye’yi iskân açısından bölgelere ayıran ikinci madde ise bu kanunun bir diğer önem arz eden ilkesidir ve uygulama konusunun nasıl yapılacağı hakkında bilgi vermektedir. Bu ilkeye göre Türkiye, *“Türk nüfusun tekasüfü istenen yerler; Türk kültürüne temsili istenen yerler; ve sıhhat, iktisat, kültür, siyaset, askerlik ve*

inzibat nedenleriyle boşaltılması istenilen ve iskan ve ikamete yasak edilen yerler” şeklinde üç kısımda incelenmiştir. Fakat bu ilke 1947 yılındageçerliliğini yitirmiştir (İçduygu 2009). 2510 sayılı kanunun yerini 2006 yılında 5543 sayılı aynı kanun almıştır (www.goc.gov.tr, 2013: 17).

2006 tarihli yeni İskân Kanunu'nun ise AB'ye uyum sürecinde daha az kısıtlayıcı düzenlemeler beklendiği belirtilmektedir. Bu kanun ulus-devlet motivasyonu ile düzenlenmiş olupeski Kanun'daki kısıtlamaları günümüze taşınmıştır. (Aktaş 2015, 36).

2.4.2.Pasaport Kanunu

1950 tarihli 5682 Sayılı Pasaport Kanunu Türkiye'de mülteciler ve sığınmacılarla ilgili bir diğer hukuki belgedir. Bu yasanın dördüncü maddesine göre sığınmacıların kabulü *“pasaportları olsun olmasın Türkiye'ye kabulleri İçişleri Bakanlığının kararına bağlıdır.”* şeklindedir. Yasanın 26. maddesinde de geçen *“Tabiiyetsizler (Haymatlozlar), Nansen pasaportu hâmilleri ve Seyahat belgeleri (Afidavit, Lese-pase) ve benzeri vesika hâmilleri gibi belgeleri bulunanlar”* ifadesi ile daha önce Milletler Cemiyeti döneminde kişilere verilen “Nansen Pasaportu” ve diğer resmi belgelerin geçerliliği kabul edilmiştir.

2.4.3.1994 İltica Yönetmeliği

Uluslararası koruma alanında uygulamaya yön verecek kanun eksikliği, hukuken sıkıntılı olan idari düzenlemelerle aşılmaya çalışılmıştır. Bu alanda düzenleyici belge olarak ilk olanve 1994 Yönetmeliği olarak bilinen *“Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”* tir. Bahsedilen bu yönetmelikte, kitlesel ve bireysel olarak sığınma amacıyla Türkiye'ye gelen yabancılara uygulanacak usul ve esasların belirlenmesine ve bu konuda görev alan kuruluşların belirlenmesi ile ilgili maddelere yer verilmiştir. Bu düzenlemenin yanında farklı kanunlarda kısmen ve dağınık olarak yer alan göçle ilgili hükümler ile bu alan düzenlenmeye çalışılmıştır.

1994 tarihli İltica Yönetmeliği, 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne coğrafikkısıtlama ile yalnızca Avrupa'dan gelen sığınmacılara mülteci statüsü verilmesi şartıyla taraf olan Türkiye, bu kısıtlamayı kaldırmadan, Irak ve İran'dan gelen mültecilere geçici sığınma hakkı ve mülteci statüsü sağlayarak, üçüncü ülkelere yerleşme hakkı tanımıştır (Aktaş

2015, 36).

Türkiye’de kanun düzeyinde kapsamlı bir düzenlemenin olmaması, özellikle sınır dışı ve idari gözetim işlemleri ile uluslararası koruma mevzularında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tarafından ülkemiz aleyhine verilen ihlal kararlarında artışa sebep olmuş ve ayrıntılı mevzuat çalışmalarını zorunlu hale getirmiştir. Uluslararası koruma alanını ve yabancıları her açıdan değerlendiren detaylı bir yasanın olmaması, hem anayasal hemde uluslararası yükümlülüklerin tam olarak yerine getirilememesini ortaya çıkarmıştır. Bu durumsagereksinim duyulan alanlarda oluşan boşlukların idari düzenlemelerle giderilmesi sonucunu oluşturmuştur. Ayrıca, AİHM istatistiklerine bakıldığında, 31 Aralık 2013 tarihi itibarıyla,yapılanbaşvuruların %11.3'lük dilimini ülkemiz aleyhine olan dosyalar oluşturmaktadır (www.resmigazete.gov.tr, 2018).

2.4.4.Yabancıların Çalışmalarına İlişkin Düzenlemeler

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından düzenlenen ve yabancıların çalışma izinlerini düzenleyen 27 Şubat 2003 tarihli 4817 sayılı yasa, TBMM tarafından onaylanarak 6 Mart 2003 tarihli Resmi Gazete de yayımlanmıştır. Yasanın uygulanmasını sağlayan “Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği” ile “Doğrudan Yabancı Yatırımlarda Yabancı Uruklu Personel İstihdamı Hakkında Yönetmelik” 02.10.2003 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanmıştır.

4817 Sayılı Kanun yabancıların çalışma izinlerini düzenlemek üzere ikamet izin ve süreleri açısından önemli bir nitelik taşımaktadır. Süresiz çalışma izni, bağımsız çalışma izni yada yerleşik yabancılara uygulanan istisnai izin gibi izin çeşitleri için yapılan başvurularda, yabancıların Türkiye’de kanuni ve kesintisiz ikamet etme koşulu aranmaktadır (www.goc.gov.tr, 2013).Ayrıca 4817 Sayılı Kanunun ikinci maddesine göre; Türkiye’de bağımlı ve bağımsız çalışan yabancılar, bir işveren yanında meslek eğitimi gören yabancılar ve yabancı çalıştıran gerçek ve tüzel kişiler kanunun kapsamı içinde yer almaktadır.

Bunlarla birlikte 22 Ekim 2014 tarihli ve 29153 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Geçici Koruma Yönetmeliği’nin 29. maddesine dayanılarak hazırlanan geçici koruma sağlanan yabancıların çalışma izinlerine ilişkin uygulama rehberinde aşağıda belirtilen şartları taşımaları durumunda buldukları ilde çalışabilecekleri belirtilmiştir;

a) Geçici koruma kaydına göre yabancıya kalma hakkı sağlanan ilde çalışmak

üzere başvuru yapılması,

b) Ön izin alma zorunluluğu olan mesleklerde çalışacak geçici korunanların, ilgili Bakanlıklardan ön izin belgesinin alınmış olması.

c) Geçici koruma sağlanan yabancının başka bir işverenin yanında çalışmak üzere düzenlenen çalışma izninin ya da bu yabancı için daha önce yapılmış sonuçlanmayan bir başvurusunun bulunmaması,

d) Yabancının geçici koruma kapsamında olduğunu belirten geçici koruma kimlik belgesinin/yabancı tanıtma belgesinin ve yabancı kimlik numarasının olması,

e) Çalışma izni başvurusunun yapıldığı tarih itibarıyla en az altı aylık geçici koruma süresinin doldurulmuş olması gerekir(www.csgeb.gov.tr/media/5893/gkkuuygulama_rehberi.pdf, 2018).

Kanunda süreli, süresiz, bağımsız ve istisnai çalışma izni olmak üzere dört çeşit çalışma izni düzenlenmiştir (Toksöz vd. 2012: 24-25). Özellikle kanun açısından yabancılara ev işlerinde yasal olarak çalışmamaları sebebiyle işgücünün sömürülmesi durumu meydana gelmektedir. Bu nedenle kanunda birtakım cezalar öngörülerek yabancılara yasa dışı istihdamına engel olmak yada yabancı çalışanlara her meslekte çalışma imkânı tanımak şeklinde önemli maddelere yer verilmiştir (İçduygu ve Aksel 2012: 45). Aslında bu kanun, uygulamada Türkiye'ye gelen profesyonel ve kalifiye işgücünün çalışma izinlerini düzenler nitelikte bir özelliğe sahiptir. Yabancılara izinsiz çalışmasını yasaklayan bu yasa, Türkiye işgücü piyasasını niteliksiz işgücüne kapamayı hedeflemektedir (Aktaş 2015:37).

28.7.2016 tarihinde 735 sayılı Uluslararası İş Gücü Kanunu ile yürürlüğe Turkuaz kart girmiştir (Özdemir, 2016: 297). Kart ile ilgili başvuru, değerlendirme ve geçiş sürecine ve Turkuaz Kart sahiplerine ve yakınlarına tanınan haklar ise 14.03.2017 tarihinde Resmi Gazetede "Turkuaz Kart Yönetmeliği" adı altında yayınlanan yönetmelikle yürürlüğe girmiştir. Yüksek nitelikli yabancı odaklı iş gücünü arttırmak maksadıyla ve Türkiye'den ev alan veya farklı yatırımlar yapan yabancılara süresiz çalışma ve oturma izni sağlayan bir uygulamadır (Akbal, 2017). Turkuaz Kart Yönetmeliği'nin 4. maddesinde Turkuaz Kart "Türkiye'de süresiz çalışma ve ikamet hakkı veren, yakınına ise ikamet hakkı veren belge" şeklinde açıklanmıştır (Kaya, 2017: 72). Yönetmeliğin 5. Maddesine göre Turkuaz Kart sahibi olabilecek kişiler belirtilmiştir. Söz konusu madde aşağıdaki gibidir;

a) Bilimsel ve teknolojik gelişmelere katkı sunan yada bilim, sanayi ve teknoloji alanlarında uluslararası seviyede ülke çıkarları bakımından stratejik olarak kabul edilen çalışmalar ve araştırmalar yapan bilim insanı veya araştırmacı,

b) Sanatsal, kültürel veya sportif faaliyetler açısından uluslararası düzeyde başarılı olan,

c) Eğitim düzeyi, ücreti, mesleki bilgisi ve deneyimi, bilim ve teknolojiye katkısı ve benzeri nitelikleri itibarıyla yüksek nitelikli işgücü olarak değerlendirilen,

d) Yatırım veya ihracat düzeyi, sağlayacağı istihdamın büyüklüğü, bilimsel ve teknolojik gelişmeye yaptığı katkı ve benzeri özellikleri nedeniyle yüksek nitelikli yatırımcı olarak değerlendirilen,

e) Türkiye'nin veya Türk kültürünün uluslararası tanınırlığına yada tanıtımına katkı sağlayan, Türkiye'nin milli menfaatleri ile ilgili hususlarda uluslararası düzeyde faaliyette bulunan yabancılara verilebilir. (Turkuaz Kart Yönetmeliği, 2017: Madde 5):

Hali hazırda yabancı kişileri çalıştıran firmalar, şirketler veya adi şirketler, gerçek kişiler ile belli işyerlerinde işçileri çalıştırmayı düşünen kişiler ve staj yapmakta olanlar bu yönetmeliğin açıklanması itibarıyla başvurularını yapabilmektedirler(Akbal, 2017: 1).

2.4.5.İltica İle İlgili Düzenlemeler

Türk hukuk düzeninde 2013'e kadar Avrupa dışından gelerek sığınma talabinde bulunanların bağlı olduğu hukuksal sistem, "Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep eden Münferit Yabancılar İle Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" olarak hazırlanmışve aynı yılda kısaca YUKK olarak bilinen "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu" uygulamaya koyulmuştur. (Erişim Resmi Gazete, 2016) Bahsedilen bu yasa, mülteciler/göçmenler, yabancılar ve göçlerin yönetimi ile ilgili konuları öne çıkarmaktadır. (Kaya ve Eren 2015: 25-26).

2.4.6.Yabancılara İlişkin Çeşitli Yasal Düzenlemeler

11.04.2014 tarihinden itibaren yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, yabancıların Türkiye'ye girişi ve vize alma, Türkiye'de ikametleri, sınır dışı edilmeleri ve uluslararası korumadan yararlanmaları konularında düzenlemeler içeren

temel yasa olmuştur. Vize koşulları, genellikle iki taraflı anlaşmalarla düzenlenmekte olup, koşullar ülkeden ülkeye, giriş talep eden kişinin taşıdığı seyahat belgesinin niteliğine ve seyahat amaçlarına göre değişmektedir.

11.04.2014 tarihinde yürürlüğe girmesi sonucunda; 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nu ve 5683 Sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun yürürlükten kaldırılmış ve bu alanda yeni bir sistem getirilmiştir. Türkiye, 1922 yılından bugüne kadariki buçuk milyondan fazla kişiye kucak açmıştır. Bu sayıya çalışma ve eğitim gibi amaçlarla gelen yabancılar dahil değildir. Türkiye'ye çalışma, eğitim ve diğer amaçlarla gelmiş olan yabancılara ilişkin rakamlara bakıldığında son 13 yılda toplam 2.442.159 yabancının ikamet izni aldığı kaydedilmiştir (www.goc.gov.tr, 2017).

2.5. Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Yapılan Düzenlemeler

Göç ve uluslararası koruma (iltica) mevzuları, AB'yle müzakerelerde “Adalet, Özgürlük ve Güvenlik” başlıklı “24. Fasl” çerçevesinde önemli konular olarak ifade edilmektedir. Bu açıdan, “2003 tarihli Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı” doğrultusunda hazırlanan “İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı” (İltica ve Göç Eylem Planı) 25 Mart 2005 tarihinde Başbakanlık tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir (İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2013:18).

Avrupa, göç alanında çeşitli zorluk ve fırsatlarla karşı karşıyadır. Avrupa toplumlarının giderek yaşlanması çerçevesinde kendisini hissettiren nüfus baskısı, kimlik ve göçmenlerin entegrasyonu konusunda süren şiddetli siyasi tartışmalar bu zorlukların başlıcalarıdır. Göçmen nüfusa duyulan ihtiyaç kapsamında, AB'nin halen nitelikli işgücü için çekim noktası olmayı sürdürmesi ise başlıca fırsattır. Ayrıca, AB kurumsal olarak dış sınırların yönetilmesi, iltica ve diğer göçle alakalı konularda alınabilecek önlemler ile atılabilecek adımlara ilişkin ulus üstü geçerli bir çerçeve ve platform sunmaya da devam etmektedir. AB ölçeğinde genişleme, Şengen Alanı'na ilişkin düzenlemeler ve göçle ilgili olarak AB'den daha güçlü bir rol oynaması beklentisi, politika oluşturma sürecinin daha karmaşık hale gelmesine neden olmaktadır. Bugün AB bünyesinde Birlik dışında doğan yaklaşık 2 milyon kişi yaşamaktadır. Bu, AB'nin toplam nüfusuyla kıyaslandığında yaklaşık %4 gibi bir rakama karşılık gelmektedir. AB'nin fırsat arayan göçmenler için cazibe merkezi olması, AB'de nitelikli işgücüne duyulan ihtiyaç ve AB'deki göçmenlerin

oranının yüksekliği, göç yönetiminin AB açısından önemini daha da artırmaktadır. AB'nin kurulmasının fikri temellerini atan Jean Monnet'nin ifadesiyle özünde barış, demokrasi, hukukun üstünlüğü ile insan hak ve özgürlüklerinin korunması gibi değerlere dayanan AB, dünya barışının korunması ve refahının artmasına katkı sağlamayı amaçlayan küresel bir aktör olmayı kendisine hedef edinmiştir. 18 Nisan 1951 yılında kabul edilen ve 23 Temmuz 1952 yılındayürürlüğe giriş olan Paris Antlaşması ile kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, (AKÇT) (EuropeanCoaland Steel Community) bugünkü AB'nin temelini oluşturmaktadır.(www.uiportal.net, 2018)

“Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği Arasında İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Geri Kabulüne İlişkin Anlaşma” Ankara’da 16.12.2013 tarihinde imzalanmıştır. TBMM tarafından 25.06.2014 tarihli ve 6547 sayılı Kanun’la (Resmî Gazete, 28.06.2014/29044) onaylanması uygun bulunan bu anlaşma, 01.10.2014 tarihinden itibaren yürürlüğe konmuştur (Tekelioğlu, Doğan ve Çelebi 2015: 13).Avrupa Birliği üyelik süreci kapsamında Türkiye'nin AB uyum çalışmaları göç siyasetinin/politikalarının ve kanunlarının tekrar ele alınması gerekliliğini göstermiştir. 1960’lı yıllardan bugüne net göç veren ülke konumunda olan ve bunun yanında güneyden batıya yönelmiş küresel insan hareketliliklerinin transit noktası karakteri taşıyan Türkiye, artık açık bir biçimde net göç alan bir ülke konumunda yer almaktadır (Duvell 2015, 37).

2.5.1.Strateji Belgeleri

Türkiye'nin imzalamış olduğu AB Katılım Ortaklığı Belgesi ile kısa vade için yasal olmayan yollarla gerçekleştirilen göçle mücadelenin kuvvetlendirilmesi ve Avrupa Komisyonu ile geri kabul anlaşması imzalanması amaç edinilmiştir. Türkiye'nin coğrafi kısıtlamayı kaldıracağını taahhüt etmesi ve bu uygulama karşılığında iki şart öne sürmesi de dikkat çeken bir diğer ayrıntıdır. Birinci şartAB ülkelerinin külfet paylaşımı konusunda gerekli ilgiyi göstermesi, diğer şartsa direkt bir mülteci akınını teşvik etmeyecek şekilde gerekli altyapı ve mevzuat değişikliklerinin oluşturulmasıdır (Buz 2008: 124-125).

Aralık 1999 tarihinde Türkiye'nin AB'ye adaylık statüsü kazanmasından sonra AB Adalet ve İçişleri Komisyonu Türkiye'nin var olan göç kanunlarında bazı farklılıklar yapması gerektiğini vurgulamıştır. AB'nin farklılık istediği konuların başında yasadışı göçle mücadele, 1951 Cenevre Anlaşması’na Türkiye aracılığıyla getirilen coğrafi çekincenin kaldırılması, vize politikalarını ve uygulamalarını AB göç yasalarıyla uygun hale getirmesi, Schengen İstihbarat Sistemine veEuropol'a katılmak için gerekli hazırlıklar

olarak sıralanabilir (Danış 2004: 7).

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Türkiye, serbest ticaret ilişkileri geliştirebilmek için Karadeniz Havzası, Orta Asya ve Ortadoğu ülkelerine esnek vize rejimi uygulamaya başlamıştır. Bu durum, Türkiye'ye giriş yapmak isteyen yabancıların geldikleri ülkelere göre değişiklik gösteren uygulamalara sebeptir. Türkiye'ye bir ila üç ay arası süreyle vizesiz olarak girebilen ülke vatandaşları uygulamaların birincisi, Türkiye'ye gelmeden önce Türkiye'nin dış temsilciliklerinden vize almak durumunda kalan ülke vatandaşları uygulamaların ikincisi ve sınırda her ülkeye göre değişen bir ücretle bandrol olarak Türkiye'ye girebilen ülke vatandaşları ise uygulamaların üçüncüsünü ifade etmektedir (Toksöz vd. 2012, 18). Göçmenlere üç ayda bir giriş ve çıkış yapma şartıyla vizesiz Türkiye'ye gelme imkanı 2001 yılında uygulamaya konan esnek vize rejimine göre getirilmiş (Danış ve Parla 2009, 142) fakat bu uygulama 2007 yılında kaldırılmıştır (Parla ve Danış 2007-2008, 64).

AB ve Uluslararası mülteci rejimine ayak uydurabilmek için Türkiye'nin iltica politikasında ve son yıllarda gerçekleştirdiği en önemli ve en son adım , 17.12.2013 tarihinde imzalanmış olan *Geri Kabul Anlaşması*'dir. Genel olarak geri kabul anlaşmaları, bir ülkede yada sınırları belirlenmiş birkaç ülkede yasadışı olarak bulunan kişilerin, anlaşma yapılmış kaynak ülkeye veya en son transit geçiş yaptıkları ülkeye geri gönderilmesini düzenler. Geri Kabul Anlaşması ile birlikte AB açısından göç ve güvenlik riski oluşturan ülkelerin vatandaşlarına sınırda vize uygulamasına son verilmesi, vize konusunda AB ile daha fazla uyuma ve yasal mevzuatın uygulanmasına öncelik verilmesi, 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 1967 Protokolünde Türkiye'nin koyduğu coğrafi kısıtlamanın kaldırılması, BM Mülteci Yüksek Komiserliği'nin Türkiye'de kısıtlama olmadan tüm yetkilerini kullanabilmesi ve mülteci statüsü alabilenlerin kamu hizmetlerinden faydalanmaları istenmektedir.

2.5.2.İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı

Avrupa Birliği (AB) üyelik süreci Türkiye'nin göç politikalarını önemli bir şekilde etkileyen temel unsurlardan biri olmuştur. Göç politikaları, özellikle üyelik müzakerelerinin başlamasıyla beraber direkt olarak AB göç politikalarının etki alanına girmiştir. 2003 Ulusal Program çerçevesinde hazırlanan "İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı" 25.03.2005

tarihinde kabul edilmiş olup planda Türkiye'nin göç ve iltica politikaları bağlamında AB müktesebatıyla uyumlaştırılması gereken mevzuat belirlenmiş, göç yönetiminden sorumlu bir ihtisas biriminin tesis edilmesine yönelik bir hedef konmuştur (Tekelioğlu, Doğan ve Çelebi 2015, 12).

Eylem planı'nın bir diğer boyutu sığınma konusuyla ilgili sosyal alanda öngörülen düzenlemelerdir. Sosyal boyutla ilgili entegrasyon sisteminin kurulması, iş piyasasına erişim, yabancıların çalışma izinleri, ikamet konusu, eğitim programları, dil eğitimi, sağlık olanakları, hassas gruplara yönelik hizmetler, sosyal yardımlar, sosyal-ekonomik-kültürel haklara erişim, toplumun bilinçlendirilmesi gibi düzenlemeler yer almaktadır. Bu düzenlemelerde ise ilgili bakanlıklar ve sivil toplum örgütlerinin birlikte çalışması vurgusu bulunmaktadır. Aslında eylem planı Türkiye'nin AB Müktesebatıyla uyumlulaştırılması perspektifiyle sığınma süreciyle ilgili olarak hazırlanmıştır. Eylem Planı'na göre il olarak göç ve iltica ile alakalı bir ihtisas biriminin oluşturulması, sığınmacılar için kabul-barınma merkezleri kurulması, hızlandırılmış usuller, iltica kararına itiraz usulleri, geri göndermeme ve geri kabul antlaşmalarıyla ilgili bir hukuksal süreçle ilgili düzenlemeleri ve bunlardan sorumlu kuruluşları belirtmektedir. (İçduygu, 2009: 3). 2005 Eylem Planı aslında 2012 yılında coğrafi sınır koşulunu kaldırma sözüne karşılık olarak Türkiye'ye hem komşu ülkelerden hem de dünyanın birçok ülkesinden mülteci ve göçmen gelmeye devam ederken Türkiye, 04.04.2013 tarihinde 6548 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu başlığıyla ayrıntılı bir yasa çıkarılmıştır (Aktaş 2015, 37).

2.6. 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve Göçle İlgili Getirilen Düzenlemeler

Türkiye'nin ev sahibi ülke olması göz önüne alınarak, göç sürecini daha iyi yönetebilmek amacıyla köklü değişiklikler öngören, katılımcı ve şeffaf hukuki reform uygulamaları oluşturulmuştur. Bu çalışmaların neticesinde, Türkiye'de bütüncül bakış açısına sahip bir göç yönetimi yapısı kurulmasının temelini oluşturan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) kabul edilmiştir. Kanunda Türkiye'den uluslararası koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamı ve uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar, yabancıların Türkiye'ye girişleri, Türkiye'de kalışları ve Türkiye'den çıkışları ile İçişleri Bakanlığına bağlı olarak kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarını düzenlemektedir (www.goc.gov.tr 2013, 18).

Göçle alakalı kurumsal yapılanma hem merkezden yönetilirken hem de merkezi yönetimin taşra teşkilatı ve yerel yönetimler tarafından desteklenmektedir. 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 2013 yılında kabul edilmesiyle, göç konusunun kurumsal yapılanmasında da yeni bir dönem başlamıştır. İçişleri Bakanlığı bünyesinde oluşturulan Göç Politikaları Kurulu, 6458 Sayılı Kanun'un 105. Maddesine göre İçişleri Bakanı'nın başkanlığında, Avrupa Birliği, Aile ve Sosyal Politikalar, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, İçişleri, Dışişleri, Maliye, Kültür ve Turizm, Sağlık ve Ulaştırma, Millî Eğitim, Denizcilik ve Haberleşme bakanlıkları müsteşarları ile Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı ve Göç İdaresi Genel Müdürü'nden oluşmaktadır. Pasaport ve vize uygulamaları, geçici koruma ile ilgili konular ve Türkiye'ye sınır kapılarından giriş-çıkış işlemleri Bakanlar Kurulu'nun onayı ile gerçekleşmektedir. 6458 Sayılı Kanun'un hükümlerinin yürütülmesinden Bakanlar Kurulu sorumlu olmaktadır. Söz konusu kanun, yürürlüğe girdikten sonra göç yönetimi, uluslararası koruma ve yabancılar hukuku alanlarında temel yasa olmuştur. Bu kanunla hukuk sistemimizde yeni olan aşağıdaki alanlar düzenlenmiştir (Kara ve Dönmez Kara 2016, 11-12):

- Göç Politikaları Kurulu,
- Geri göndermeme ilkesi,
- Uyum,
- Uluslararası koruma ve çeşitleri,

Genel hatlarıyla yukarıda değinilen ve beş kısım ile 126 maddeden oluşan bu Kanun, hazırlık süreci de dahil olmak üzere, içerik, kullanılan dil ve özellikle getirdiği yeni sistem ile göç politikası alanında ve idari yapılanmada, büyük oranda AB adaylık sürecinin şekillendirdiği bir idari reform niteliğindedir. Kanun, AB üyesi olma perspektifi ile etkin bir göç yönetimini gerçekleştirecek yasal zemini hazırlamış bulunmaktadır.

11.04.2014 yılından bu yana uygulanan 6458 sayılı YUKK'nın 3/1 fıkrasının (ı) bendine göre göç kavramı, “[y]abancıların, yasal yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını ve Türkiye'den çıkışını ifade eden düzenli göç ile yabancıların yasa dışı yollarla Türkiye'ye girişi, Türkiye'de kalışı, Türkiye'den çıkışı ve Türkiye'de izinsiz çalışması olarak ifade edilen düzensiz göç ve uluslararası koruma” olarak açıklanmaktadır. Kanun'un temel yapısını

- (i) Yabancılar,

(ii) Uluslararası koruma,

(iii) Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün kuruluşu ve görevleri olmak üzere üç ana kısım oluşturmaktadır.

2.6.1.Yabancılar

“Yabancılar[ın], sınır dışı etme kararıyla, menşe ülkesine veya transit gideceği ülkeye ya da üçüncü bir ülkeye sınır dışı edilebil[eceği]” hükmü YUKK’da belirtilmiştir (madde 52). Kanuna göre sınırdışı işlemi her bir yabancı için yapılacak değerlendirmelerden sonra alınacak sınır dışı kararıyla yapılması ve kararın ilgililere tebliğ edilmesi hukuki bir mecburiyetgörüldüğünden haklarında sınır dışı etme kararı alınacak yabancılar ve sınır dışı etme kararının alınmayacağı durumlar düzenlenmiştir (madde 53-55). Bazı istisnai durumlar hariç haklarında sınır dışı etme kararı alınanlar için, Türkiye’yi terk edebilmeleri amacıyla on beş günden az olmamak kaydıyla otuz güne kadar süre tanınarak “Türkiye’yi terke davet” süreci öngörülmüştür (YUKK madde 56).

“Vatansızlar” kavramı ilk defa kanuni olarak kanunda ifade edilmekte, vatansızlara kimlik belgesi düzenlenmesi, vatansızlık durumunun belirlenmesi, tanınan hak ve güvenceler ele alınmaktadır.Böylece Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından vatansız olarak belirtilen kişilere ikamet izni yerine geçen “vatansız kişi kimlik belgesi” verilerek Türkiye’de ikamet etme hakkı verilmektedir. Aslında vatansız kişilerin kamu güvenliği veya kamu düzeni bakımından önemli bir tehdit oluşturmadıkları sürece sınırdışı edilmeyecekleri, Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun hükümlerine tabi olarak çalışabilecekleri ve “yabancılara mahsus” damgası olan pasaport alabilecekleri düzenlenmiştir (madde 50-51).

2.6.2.Uluslararası Koruma

Cenevre Sözleşmesi’ne coğrafi kısıtlama getiren Türkiye taraf olduğundan YUKK’dayalnızca “Avrupa’da meydana gelen olaylar nedeniyle” iltica talebinde bulunanları mülteci statüsünde kabul etmiştir. Kanun, “Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar nedeniyle” iltica talebinde bulunanları ise üçüncü bir ülkeye yerleştirmek üzere “şartlı mülteci” statüsünde kabul etmiş ve üçüncü ülkeye yerleştirilene kadar Türkiye’de kalmalarına müsaade etmiştir (YUKK madde 61,62). Mülteci statüsü verilecek kişiler Kanun’da şu şekilde ifade edilmektedir; “*Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi*

düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı nedenlerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir” (madde 61,62).

Kanun çerçevesinde mülteci yada şartlı mülteci olarak belirtilemeyen, ancak menşe ülkesine yada ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; “ölüm cezası ile karşılaşacak” yada “işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak” veya “silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak” olması sebebiyle menşe ülkesinin yada ikamet ülkesinin korumasından faydalanamayan yada söz konusu tehdit sebebiyle faydalanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, “ikincil koruma” statüsü verileceği belirtilerek, “ikincil koruma” statüsü ilk defa kanunla düzenlenmiştir (madde 63).

Uluslararası koruma türüne göre yapılacak başvuru talepleri valilikler tarafından kayıt altına alınmaktadır. Kayıt esnasında başvuru sahibine kimlik bilgilerini içeren ve uluslararası koruma başvurusunda bulunduğunu belirten 30 gün geçerli kayıt belgesi verilmektedir (madde 69). Başvuru sahibiyle adil ve etkin karar verebilmek için kayıt tarihinden itibaren 30 gün içinde bireysel mülakat yapılır. Mülakatı tamamlanan başvuru sahibine ve varsa birlikte geldiği aile üyelerine, uluslararası koruma talebinde bulunduğunu belirten ve yabancı kimlik numarasını içeren 6 ay süreli “Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi Kimlik Belgesi” düzenlenir. Kayıt ve kimlik belgeleri, hiçbir harca tabi olmayıp ikamet izni yerine geçer. Başvuru, kayıt tarihinden itibaren en geç altı ay içinde sonuçlandırılır (madde 75-76).

2.6.3.Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün Kuruluşu ve Görevleri

YUKK ile göç süreci ile alakalı strateji ve politikaları uygulamak, bu mevzularla ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak, yabancıların Türkiye’ye giriş ve Türkiye’de kalışları, Türkiye’den çıkışları ve sınır dışı edilmeleri, uluslararası koruma, geçici koruma ve insan ticareti mağdurlarının korunmasıyla ilgili iş ve işlemleri yürütmek üzere İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuş, bu birimin görev ve yetkileri düzenlenmiştir. Ayrıca kanun İçişleri Bakanı’nın başkanlığında, Avrupa Birliği, Aile ve Sosyal Politikalar, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, İçişleri, Kültür ve Turizm,

Dışişleri, Maliye, Sağlık ve Ulaştırma, Millî Eğitim, Denizcilik ve Haberleşme bakanlıkları müsteşarları ile Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı ve Göç İdaresi Genel Müdüründen oluşan Göç Politikaları Kurulunun tesis edilmesini de hüküm altına almıştır (madde 103-104).

Kurulun en önemli görevi, Türkiye’de göç politika ve stratejilerini belirlemek ve bu politika ve stratejilerin uygulanmasını takip etmektir. Bu bakımdan göç alanında strateji belgeleri ile program ve uygulama belgelerini hazırlamak, insani mülahazalarla toplu hâlde Türkiye’ye kabul edilecek yabancılar ile bu yabancıların ülkeye giriş ve ülkede kalışlarıyla ilgili usul ve esasları belirlemek, kitlesel akın durumunda uygulanacak yöntem ve önlemleri belirlemek ve göç alanında görev yapan kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonu sağlamak da kurulun görevleri arasındadır (madde 105).

2.7. Türkiye’de Göç Yönetimi ve Kurumsallaşma

Göç, insanlık tarihi kadar eski bir olgu olarak, günümüzde yoğunluğunu ve hızını artırarak devam etmektedir. Bu nedenle, göç ve göç yönetimine yönelik hem ulusal hem de uluslararası düzeyde politikaların geliştirilmesi gerekmektedir.

2013 yılına kadar Türkiye’de göç yönetimi yetersiz kurumsallaşma sebebiyle sağlıklı olarak sürdürülememiştir. Mevzuatta oluşan dağınıklık gibi göç yönetimi konusunda da farklı kurumlar görev almış ve dağınıklık kurumsal yapıda da kendini göstermiştir. 2013 yılı öncesi İçişleri Bakanlığı’na bağlı Valilikler ve Emniyet Genel Müdürlüğü’nün Yabancılar Şubesi ülkeye yasal olmayan yollarla giriş yapan göçmenleri kontrol altına almaya yoğunlaşmış, onların ikamet edecekleri merkezlere yerleştirilmesi ve gerektiğinde sınırdışı edilmeleri konusu ile ilgilenmişlerdir. Bu sebeple AB müktesebatına uyum çerçevesinde göç süreci ve yönetimi için kurumsal bir yapılanmanın gerekliliği özel olarak dile getirilmiş ve idari kapasitelerinin geliştirilmesi ile ilgili çalışmalar ve talepler vurgulanmıştır (Demirhan ve Aslan 2015: 46). Göçün kaçınılmaz bir gerçeklik olarak devam edeceği ve engellenemeyeceği gerçeği dikkate alındığında, bu olgunun iyi ve etkin yönetilmesi ihtiyacı bilinen bir gerçektir. İyi yönetilmesi halinde göçün olumsuz sonuçları en alt düzeye indirgenebilecek, hem kaynak, hem hedef ülke, hem göçmen ve ailesi, hem ev sahibi ve göç veren toplum için muhtemel yararlar maksimize edilebilecektir. Göç yönetilebildiğinde, göçmenlerin hali hazırda yapmış olduğu ekonomik, sosyal ve kültürel alandaki katkıların katma değeri anlatılabilecek ve bu katkılar artarak devam edebilecektir. İyi yönetimle, insan hakları ve diğer uluslararası norm ve değerler her ülke tarafından

göçmenler için de tavizsiz uygulanabilecektir.

Yukarıda da anlatıldığı gibi 2013 yılı öncesinde Türkiye’de özellikle göç mevzuunda kurumsal yapılanmanın dağınık dağınık olduğu göze çarpmaktadır. Göç ile alakalı düzenlemeleri hayata geçirmek için 2002 yılında İltica, Göç ve Dış Sınırların Korunması Görev Gücü kapsamında Göç Çalışma Grubu oluşturulmuştur. Göç Çalışma Grubu, alt birimleri; Genel Kurmay Başkanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Dış İşleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Gümrük Müsteşarlığı, Jandarma Genel Komutanlığı şeklinde çeşitli birimler seçilmiş ve böylece göç yönetiminin kurumsal yapılanması oluşturulmaya başlanmıştır. Önümüzdeki yıllarda da göç ve göç sürecinin birçok sebebe bağlı olarak devam etmesi/sürmesi beklenmektedir (www.goc.gov.tr, 2013).

2.7.1. Türkiye’nin Göç/Sığınma Politikalarının Şekillenmesi

Avrupa ile Asya arasında bir nevi köprü durumunda bulunan Türkiye, Ortadoğu, Kuzey Afrika ve yakın Asya ülkelerinden AB ülkelerine kaçak şekilde göç etmeye çalışanlar için vazgeçilmez bir geçit olup ayrıca göç edenlerinde yerleşebildiği bir ülke konumundadır. Başka bir deyişle düzensiz göçmenlerin bir bölümü Türkiye’yi transit ülke şeklinde kullanmakta bir diğer bölümü ise kaçak işçi şeklinde çalışarak hedef ülke şeklinde konumlandırmaktadır. Tüm bunlara rağmen yaşanan insan hareketliliği Türkiye’yi ekonomik, siyasi ve sosyo-kültürel yönden etkilemektedir (İçduygu, 2004:21-27).

Türkiye’ye yönelen düzensiz göçü belirleyen dört temel faktör bulunmaktadır. Birincisi; komşu ülkelerde artan siyasi belirsizlikler ve çatışmalardır. Türkiye’nin Batı-Doğu ile Güney-Kuzey arasında yer alan coğrafik yapı ikincisidir. Gelişmiş Kuzey ve Batı ülkelerine geçmek isteyen transit göçmenler için ülkeyi cazip göstermektedir. Üçüncü olarak Avrupa’ya varmayı amaçlayan göçmenler, Avrupa’nın sınırlarında uyguladığı artan göç kontrolleri ve sıkı kontroller ile Türkiye gibi Avrupa’nın çevre ülkelerine yönelmişlerdir. Dördüncü sebep ise Türkiye’nin komşu ülkelere oranla ekonomik yönden daha iyi koşullar sunması nedeniyle çalışmak isteyen göçmenler için cazip olmasıdır (İçduygu, 2004:21-27).

Türkiye bir yandan uzun kara ve deniz sınırına bir yandan da çok sayıda sınır komşusuna sahip bir ülkedir. Türkiye’de göç hareketleri, kaynak ülke-transit ülke-hedef ülke çerçevesinde üç kategoride değerlendirilebilir (Arslan,2007:343):

Kaynak Ülke Olarak Türkiye: Çok eskilere dayanan Türkiye kaynaklı göçmen

sorunları, 1960 yıllarında (1961 yılında Almanya, 1964 yılında Hollanda, Belçika ve Avusturya, 1965 yılında Fransa, 1967 yılında İsveç ve 1968 yılında Avustralya) Türkiye ile Almanya, Hollanda, Belçika, Avusturya, Fransa, İsveç, İsviçre, İngiltere ve Danimarka gibi AB devletleri arasında imzalanan anlaşmalar çerçevesinde Türkiye'den bahsi geçen ülkelere binlerce Türk işçi göç etmiştir. 1961 yılında ilk işçi göçü yapılmıştır

Transit (Göçe Geçit Veren) Ülke Olarak Türkiye: Batı devletlerinin ülke sınırını geçiş sürecinde uyguladığı sıkı kontroller nedeniyle kaçak geçiş yapmaya yönelen göçmenler, Ortadoğu, Asya ve Balkanlar arasındaki coğrafik konumu ile Türkiye'yi, Batı'ya yönelik göç geçişlerinde temel geçiş noktalarından/koridorlarından biri olarak kullanmışlardır. Transit (göçe geçit veren) ülke olarak Türkiye'yikonumlandırmak isteyen göçmenlerin ilk amacı Ege Denizi'nden Yunanistan'a ve oradan İtalya, Almanya, Fransa, Kanada, İsviçre gibi ülkelere ulaşmak olmuştur. Alınan önlemlere karşılık Türkiye'nin üç tarafının denizlerle çevrili olması, kara sınırının uzunluğu, sınır komşusu sayısının fazla olması, sınırların çoğunlukla dağlık alanlara denk gelmesi, birçok ülkeden sürekli ilticaların yaşanması gibi sebeplerden ötürü istenilen düzeyde başarı elde edilememektedir.

Hedef Ülke Olarak Türkiye: 1980 yılından önce ve 1980 yılından sonra olmak üzere Türkiye'ye gerçekleşen göçler iki tarihsel dönemde incelenebilir. 1923–1980 yılları arasına denk gelen ilk dönem çoğunlukla Türk kökenli göçmenlerce gerçekleştirilmiş, 1980 sonrası dönem ise yabancı kökenli göçmenler tarafından gerçekleştirilmiş göçleri ele almaktadır.

2.7.2. Türkiye'de Göç Yönetimi Gelişmeleri

2000'li senelerde Türkiye'nin, uluslararası göç rejimine katılma adımları olarak gösterilebilecek öncelikli hedeflerden biri Türkiye'nin *IOM*'a üyeliği denilebilir. 1951 yılında kurulmuş olan ve göççalışmaları konusunda en önemli Hükümetler Arası Kuruluş olarak sayılan Uluslararası Göç Örgütü ile Türkiye ilişkileri ilk defa Körfez Savaşı sonrasında, 1991 senesinde oluşmuştur. Fakat Türkiye'de *IOM* Bölge Ofisi'nin kurulmasına rağmen Türkiye'nin kuruluşu tam üyeliği ancak 2004 yılında olmuştur. Üyelikle birlikte özellikle yasadışı göç ve insan ticaretinin engellenmesi konularında, *IOM* ile Türkiye arasında işbirliği de bulunmaktadır.

AB'ye tam üyelik sürecinde yürürlüğe koyulan ve ulusal düzenlemelerde karşımıza çıkan Türkiye'nin iltica/göç yasası ve yapısının AB müktesebatı açısından uygun hale gelebilmesi için en önemli belgelerin başında 2005 yılında kabul edilmiş olan Ulusal

Eylem Planı yer almaktadır. Ulusal Eylem Planı Türkiye'nin iltica ile ilgili politika, uygulama ve mevzuatında birçok değişikliğe yer veren bir belgedir. Plana göre Türkiye'nin göç ve iltica mevzuatı ve sisteminin AB müktesebatı ile uygun hale gelmesi için yürürlüğe konması gereken yasal düzenlemeler, idari yapılanma ve fiziki alt yapının tamamlanması için gereken yatırımlar ve alınması gereken önlemler ele alınmaktadır (Güner 2007, 81).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE SİYASİ PARTİLERİN GÖÇ POLİTİKALARI

3.1. Türkiye'deki Siyasal Partilerin Uluslararası Göç Politikaları ve Yaklaşımları

TBMM'de grubu olan AK Parti, CHP, MHP, HDP ve İYİ Parti seçim bildirgelerinde, tüzüklerde ve seçim mitinglerinde göç ve mültecilere dair görüşlerini ifade etmektedirler. Meclisteki dört partinin göç politikalarına bakıldığında dış politika vizyonları ile uyumlu olduğu görülmektedir. Bu bölümde siyasi partilerin göç ve mülteci politikaları Suriyeliler üzerinden ele alınmaktadır.

3.1.1. Adalet ve Kalkınma Partisi Göç Politikaları ve Yaklaşımları

'Kapısına gelen mazlumu zalime teslim etmek bize yakışmaz' sloganıyla yola çıkan, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AK Parti), 2011 yılında hükümet kuruluncaya kadar, göçmenler ve mülteciler ile alakalı ayrıntılı bir düzenleme yapmadığı görülmektedir. 2011 yılında kurulan hükümet ise bu konuda önemli bir boşluğu doldurmak için bazı adımlar atmıştır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013) ile mülteci hukuku konusunda Türkiye'nin ilk yasası çıkarılmış ve hukuksal boşluklar/eksiklikler doldurulmaya çalışılmıştır. Aynı yıl (2013) Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kurulması ile göç alanında uzman bir idari birim kuran hükümet, iltica ve göç alanındaki çalışmaların yetkisi elinde olan Emniyet Genel Müdürlüğü'nden alıp yetkiyi "işin ehline" devretmiştir. AK Parti 2011 yılında Suriye'den gelen mültecilerin hukuki statüsünü, haklarını ve sorumluluklarını, 2014 yılı sonunda çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliği ile tanımlamıştır.

"Yeni Türkiye Yolunda Daima Adalet Daima Kalkınma" başlıklı seçim bildirgesinde AK Parti'nin, mülteci hakları konusunda oldukça az vaadinin olduğu görülmektedir. Bildirgede AK Partinin, Suriye'den gelen göçmenlerle ilgili faaliyetlerine şu şekilde yer verilmektedir: "*Savaş ve baskılardan kaçarak ülkemize sığınan Suriyelilere uluslararası hukuk çerçevesinde "geçicikorumu" sağlamaktayız. Nisan 2011 tarihinden itibaren Suriyeliler için "açık kapı" politikası uygulamaktayız. Ülkemizdeki Suriyeliler tüm temel yardım ve sağlık hizmetlerinden yararlandırılmaktadır. Esasen tüm uluslararası*

camianın sorumluluk üstlenmesi gereken mülteciler konusunda ülkemiz, ekonomisi gelişmiş ülkelerden ve uluslararası kurumlardan beklenen desteği görememiştir”(7 Haziran 2015 Seçim Beyannameleri). Önce yapıldığı söylenen birkaç hususu açıklamak gereklidir. Suriye’den gelen insanlara uygulanan “açık kapı politikası” 2011-2012 yıllarını içine alan dönemlik bir politikadır. Ayrıca “açık kapı”dan ziyade “açık sınır” politikasıdır. Baas rejiminin düşmemesi ve gün geçtikçe mülteci sayısının giderek artması ile kapılar sadece pasaportu olanlara açık hale getirilmiştir.

2015 yılı seçim bildirgesinde yer verilen “*Göç alanında güvenilir bir veri sistemi oluşturacağız*”, “*Göç ve uluslararası koruma alanında hukuki ve kurumsal düzenleme eksikliklerini tamamlayacağız*” şeklindeki maddeler bir yandan Suriye’den gelen göçmenler bir yandan da diğer uluslararası koruma rejimi içindeki kişiler ile alakalı yapılacak işlemlere önem vermiştir. Ancak tamamlanması planlanan kurumsal ve hukuki düzenleme ile ilgili eksiklerin ne olduğu konusunda herhangi bir bilgi verilmemiştir. (Coğrafi sınırlama kalkacak mı? Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Bakanlığa mı dönüştürülecek?) Buna rağmen AK Partinin iç ve dış siyasette ayırım noktaları olduğu, mülteci ve göç rejimi bağlamında liberalizm ve muhafazakârlık arasında giden bir çizgiye sahip olduğu değerlendirilmektedir (Goularas ve Sunata, 2015:35).

Bildirgede yer alan diğer bir önemli madde; “*Uluslararası korumadan yararlananlar için sağlık, barınma ve eğitim sorunlarının giderilmesi için uyum politikaları ve uygulamalarını planlayarak, gönüllü geri dönüşler için özel programlar hazırlayacağız.*” Bu madde ile aslında Türkiye’de uluslararası koruma rejimi içerisindeki kişilerin eğitim, sağlık ve barınma hizmetlerine ulaşmalarında çeşitli sorunlar yaşandığı kabul edilmiştir. Şu ana kadar uyum çalışmaları konusunda herhangi bir çalışma yürütmeyi başaramayan iktidar partisi önümüzdeki dönemlerde daha programlı ve planlı bir çalışmanın yapılacağını dile getirmektedir. Sayılan bu hizmetlere çalışma hakkı eklenmemesi Türkiye’ye sığınanlar bakımından önümüzdeki senelerde de sorunun çözülemeyeceği anlamını çıkarmamıza neden olmaktadır. Yani, ucuz iş gücü olarak, istismara-sömürüye açık bir şekilde çalışmaya ve “işsizliği arttırıyorlar” söylemi ile Türk vatandaşlarının eleştirilerine hedef oldukları görülmektedir.

Göçmenlerle ilişkileri soydaşlık ve müslümanlık üzerinden kurarak, ulusal ve ulus-ötesi okuyan AK Partinin, siyaseten adına neo-Osmanlılık denmese de Osmanlı iskân ve nüfuslandırma politikalarına benzer bir göç idaresi yolu izlediği düşünülebilir. (Goularas

ve Sunata, 2015: 34).

3.1.2.Cumhuriyet Halk Partisi Göç Politikaları ve Yaklaşımları

Cumhuriyet Halk Partisi Göç ve Göçmen Sorunlarını İnceleme Komisyonu'nun 10 ayda hazırladığı “Sınırlar Arasında: İnsanlık Dramından İnsanlık Sınavına” başlıklı raporu, dünyada en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülkemizdeki mültecilerin sorunlarına insan hakları ve evrensel değerler temelinde çağdaş çözümler üretmek amacıyla kaleme alınmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi'nin göç ve mülteciler konularındaki politika önerileri yapısal, temel haklara ilişkin, hizmetlere ilişkin, yerel yönetimlere ve STK'lara ilişkin, mülteciler konusundaki söylemlere ilişkin, mülteci sorununun ekonomik boyutuna ilişkin, dış politikaya ilişkin ve güvenliğe ilişkin öneriler olarak aşağıda yer verilmektedir (CHP, 2016: 143-153);

3.1.2.1.CHP'nin Sunduğu Yapısal Öneriler

CHP'ye göre sığınmacı ve mülteciler hususu, geçici çözümler ve dini referanslar ekseninden ziyade kalıcı çözümleri arayan hak temelli bir anlayışla ele alınmalıdır. Göçmen ve mültecilere yapılan yardımlar bir lütuf gibi gösterilmemelidir. Yapılan yardımlar, devletin sosyal yardımları bünyesinde değerlendirilmelidir.

CHP mültecilerin ve göçmenlerin yaşam koşullarını iyileştirmeye yönelik politikalar geliştirmek yerine insanlık onuru üzerinden pazarlık yapan, mültecileri kullanarak iktidar alanını genişletmeye çalışan ve ülkemizdeki mülteci nüfusunu iç ve dış politikada bir tehdit ve şantaj aracı olarak kullanan AK Parti iktidarının politikalarını kabul edilemez bulmaktadır. Buna göre, Göç ve Entegrasyon Bakanlığı kurularak mülteci ve sığınmacıların toplumsal yaşama uyumunu sağlamak üzere makro politikaların geliştirilmesi ve uygulanması önerilmektedir. Çünkü kamu kurum ve kuruluşlarının göç konusunda makro ve mikro düzeylerde yapabilecekleri ve imkânları farklılık göstermektedir. Tüm bunların entegre edilmesi ve kurumların görev ve sorumluluklarının yeniden belirlenerek tek elden yürütülmesi gerekmektedir. Ülkemizdeki göç olgusunun ulaştığı hacim, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve AFAD'ın kapasitesini aşmaktadır. Devlet kurumları arasında uyumsuzluklar ve koordinasyon eksikliklerine dikkat çekilmektedir.

CHP, Türkiye'de göçü düzenleyen kurumsal yapı ve mevzuatın uluslararası hukuka ve evrensel değerlere uygun cevapları üretebilecek insan kaynağına ve maddi kaynağa

sahip olacak şekilde düzenlenmesi gereğine işaret etmektedir.

Yine CHP'nin önerisi, Türkiye, Cenevre Sözleşmesi (1951)'ne koyduğu coğrafi çekinceyi kaldırmasıdır. Ülkemizdeki “mülteciler” hukuken de mülteci statüsünde olmalı ve uluslararası hukukun mültecilere verdiği bütün haklara sahip olmalıdırlar.

Türkiye'deki mültecilerle ilgili verilerin sürekli güncellenmesi, ülkemizde bulunan mültecilerin eğitimleri, mesleki bilgileri, fiziki koşulları ve ekonomik durumları göz önünde bulundurularak kapsamlı ve ayrıntılı veri toplama ve haritalandırma çalışmaları yapılması talep edilmektedir. Bunun için, şu anda Türkiye'de bulunan sığınmacıların hepsi ve bundan sonra ülkemize giriş yapacak olanlar kayıt altına alınmalı, sınırlarımızdan geçişler kontrollü olarak sağlanmalıdır.

Bu noktada yerleşim planlarının ülkemizin bir gerçeği hâline gelen sığınmacı ve mülteciler göz önüne alınarak yapılması, sığınmacı ve mültecilere sağlıklı barınma koşulları sağlanması, mültecilerin yerleşme pratikleri incelenerek veri toplanmalı ve gettolaşmaya izin verilmemesi önerilmektedir. Kamplarda çadır başına düşen kişi sayısının azaltılması, çadır yerine konteynerlerin sayısı artırılması bir başka öneridir.

3.1.2.2.CHP'nin Temel Haklara İlişkin Önerileri

“Mülteciler kayıt yaptırmanın avantajları konusunda bilinçlendirilmeli, bu yönde farkındalığı artıracak çalışmalar yapılmalıdır. Aynı şekilde, mülteciler sahip oldukları haklar, kendilerine sağlanan hizmetler ve yardımlar konusunda merkezi ve yerel kurumlar tarafından bilinçlendirilmelidir. Bunun için, Arapça başta olmak üzere farklı dillerde broşürler dağıtılmalıdır.

Yoksul gruplar ve mülteciler arasında temel hakların sağlanamamasından kaynaklı rekabetin oluşturduğu bir nefret ortamı vardır. Bu olumsuz tablonun önüne temel hakların sağlanması yoluyla geçilmelidir.

Türkiye açık kapı politikası uyguluyor gibi görünse de sınırdaki görevlilerin muamelelerinden kaynaklı sorunlar yaşanmaktadır. Sınırlarda hak ihlalleri ve zaman zaman ölümlü vakalara neden olan uygulamalara son verilmelidir”.

3.1.2.3.CHP'nin Hizmetlere İlişkin Önerileri

“Ülkemizde mültecilere sağlanan hizmetler yetersizdir. Mülteci çocuklar eğitime devam edememekte, kapsamlı sağlık hizmetleri verilmemekte, barınma gibi asgari olarak

sağlanması gereken insan hakları sağlanmamaktadır. Kayıt, hukuki yardım, tercüme, eğitim ve sağlık hizmetleri daha etkin bir şekilde sağlanmalı; çocuklar, kadınlar ve özel yardıma ihtiyaç duyan gruplar başta olmak üzere konu bazlı mekanizmalar oluşturulmalıdır. Ayrıca, mültecilere sağlanan hizmetlerin koordinasyonu ve gelişimi için hizmetler haritalandırılmalıdır.

Mültecilere sağlanacak hizmetler konusunda sağlık personeline gerekli eğitim verilmeli ve mültecilere sağlık hizmetlerine rahat erişimleri için tercüme hizmetleri sunulmalıdır.

Sağlık, herkes için eşit, ulaşılabilir ve nitelikli olmalıdır. Suriyeli mültecilerin büyük çoğunluğunun kamp dışında yaşadığı düşünüldüğünde, kayıt olmayanların sağlık hizmetlerine erişimi sağlanmalıdır. Toplum sağlığı da göz önüne alınarak temel koruyucu sağlık hizmetleri (anne-çocuk sağlığı, aşılama gibi) başvuruya bakılmaksızın düzenli olarak sağlanmalı, bu konuda etkin bir şekilde işleyecek izleme, denetleme ve değerlendirme ağı kurulmalıdır.

Herkesin sağlıklı gıdaya ulaşabilmesi esas alınmalıdır. Kamp içinde ve kamp dışındaki sığınmacıların bebeklerine mama desteği verilmelidir. Beslenme sorunlarının yaygınlığı açısından gıda güvencesizliği temel alınmalı ve desteklenmelidir.

Mültecilerin yasal sisteme erişimlerine ilişkin olarak, yargı sistemi içindeki tüm aktörler eğitilmelidir. Sadece uluslararası koruma başvurularının reddedilmesi, zorla sınır dışı ve geri gönderme ilkesinin ihlalinde değil, diğer hak ihlalleri ve mağduriyetler karşısında da etkin başvuru yöntemlerinin işlemesi için, adli yardıma erişim konusunda mevzuatta değişiklikler yapılmalıdır.

Mülteci kadınlar, ekonomik kriz ve göçmenlik yüzünden mağduriyeti en yüksek olan kesimdir. Bu sorunlara ek olarak cinsel şiddete maruz kalan kadınları korumak için cinsiyet temelli şiddete karşı bir birim kurulmalıdır. Mülteci kadınlarla ikinci eş olarak evlenilmesi yasal değildir. Yasal olmayan bu durum belirlenmeli ve gerekli hukuki işlemler yapılmalıdır.

Mülteci kamplarında okula kayıt oranlarının % 90'lara ulaşmasına karşın, kampların dışında yaşayan Suriyeli çocukların sadece % 25'inin okula yazdırıldığı ifade edilmektedir. İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından açıklanan verilere göre 2014-2015 yıllarında, toplamda 708 bin okul çağındaki Suriyeli mülteci çocuk bulunduğu, bunların 400 binden fazlasının ise okula gitmediği belirtilmektedir. Erken ve zorla evlendirmeler,

çocuk asker kullanımı, çocuk ticareti gibi suçlarla mücadele ancak bu çocukların yaşları ve gelişim durumlarına göre dil becerilerinin de desteklenerek eğitim sistemine dâhil edilmesi ile mümkün olacaktır. Bu nedenle, mülteci çocukların okullaşma oranını artıracak çalışmalar bir an önce yapılmalıdır.

Türkiye'deki mültecilerin eğitimleri için gerekli olan yasal düzenlemeler gerçekleştirilmelidir. Suriyeli mülteciler, mesleki eğitim almaları için teşvik edilmelidir. Bunun için, MEB, YÖK, TÖMER, TÜBİTAK ve TÜBA koordineli bir şekilde çalışmalıdır. Ülkemizdeki Suriyeli bilim insanlarının Avrupa Birliği araştırma fonlarından ve ülkemizdeki bilimsel araştırma fonlarından yararlanabilmeleri için gerekli çalışmalar yapılmalıdır”.

3.1.2.4. CHP'nin Yerel Yönetimlere ve STK'lara İlişkin Önerileri

“Mültecilerin toplumsal yaşama katılımları ve kamusal hizmetlere düzenli erişimleri için, belediyeler çalışma yapmaya teşvik edilmelidir. Bunun için öncelikle, Belediye Kanunu'nda gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Belediyeler mültecilerin günlük yaşamda karşılaştıkları sorunların çözümünde daha aktif rol oynamalıdır.

Ülkemizdeki mültecilerin toplumla entegrasyonlarını sağlamak ve mültecilere sosyal hizmetler sunmak için toplum merkezleri kurulmalıdır. Bu toplum merkezlerinde, yerel halkla mültecileri kaynaştırmak için grupların kültürlerarası bir ortamda birbirleriyle empati kuracakları etkinlikler düzenlenmelidir.

Mülteciler ve göçmenler konusunda Birleşmiş Milletler'e bağlı ilgili kurumlar ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği artırılmalı, sivil toplum kuruluşları göçle ilgili süreçlerin her aşamasına dâhil edilmelidir. Özellikle, ülkemizdeki sığınmacıların kurdukları sivil toplum kuruluşlarına alan açılmalı, taleplerini sağlıklı bir şekilde iletmeleri sağlanmalıdır.

Geri Gönderme Merkezleri ve sığınmacı kampları, şeffaflık ilkesi doğrultusunda sivil toplum kuruluşlarının ve siyasi parti yetkililerinin ziyaret ve denetimine açık tutulmalı, bu merkezlerin işleyişinde sivil denetim mekanizmaları kurulmalıdır”.

3.1.2.5. CHP'nin Mülteciler Konusundaki Söylemlere İlişkin Önerileri

“Ülkemizde, ilk aşamada misafir olarak kabul edilen daha sonra ise geçici koruma statüsü verilen Suriyeli mültecilerin büyük bir kısmının ülkemizde kalıcı oldukları kabul edilmelidir. Ancak, Suriye krizi sona erdikten sonra ülkelerine dönmek isteyenlere de yardımcı olunmalıdır. Bunun için, geri dönüşü özendirilen ve maddi olarak destekleyen

projeler geliştirilmelidir.

Ülkemizdeki mülteci ve sığınmacılara yönelik ve yabancı düşmanlığına yaslanan ayrımcı, ırkçı ve dışlayıcı söylem ve uygulamalar tolere edilmemelidir. Suriyeli karşıtlığına ve nefret söylemlerine karşı önlem alınmalıdır. Bir arada yaşamın sağlanabilmesi için gerek söylem olarak gerekse de yasal olarak iltica etmenin ve mülteciliğin bir insan hakkı olduğu topluma anlatılmalıdır.

Medyada mültecilere yönelik kullanılan dilin insan haklarına ve evrensel değerlere uygun olması sağlanmalıdır. Geri Gönderme Merkezlerine getirilen kişilere, kamplarda veya kamp dışında kalan sığınmacılara “suçlu” muamelesi yapılmamalıdır”.

3.1.2.6.CHP'nin Mülteci Sorununun Ekonomik Boyutuna İlişkin Öneriler

“Göçün ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerdeki kalkınma süreçlerine katkısı topluma anlatılmalıdır. Türkiye’deki mültecilerin işgücü piyasalarına entegre edilmesi için gerekli yasadüzenlemeler yapılmalıdır. Mülteciler kayıt içi ekonomiye çekilmeli ve ucuz işgücü olarak sömürülmelerinin önüne geçilmelidir.

Mülteciler, kayıt dışı piyasada sosyal güvenceden yoksun, düşük ücret, uzun çalışma saatleri ve olumsuz çalışma koşullarına dayalı istismar ve sömürüye karşı korunmalıdırlar. İstismar ve sömürüyle mücadele edilmesi, iş piyasasında istismar, şiddet ve sömürü mağduru olan mültecilerin ulaşabilecekleri etkin bir mekanizmanın kurulması, şikâyetlerin hızlı bir şekilde soruşturulması sağlanmalıdır. Sığınmacı ve mültecilerle ilgili sosyal yardımlaşma ve dayanışma fonları şeffaf, kolay izlenebilir ve hesap verilebilir olmalıdır”.

3.1.2.7.CHP'nin Dış Politika Önerileri

“Komşu ülkelerin yıkımına neden olan mevcut dış politika anlayışı 180 derece değişmelidir. Türkiye, bölgesinde barış, huzur ve istikrar arayışlarının öncüsü olmalıdır. Birkaç yıl gibi kısa bir süre içinde milyonlarca insanın Türkiye’ye girdiği düşünüldüğünde Türkiye, tek başına idare edemeyeceği ciddi bir krizle karşı karşıyadır. Bu nedenle, dış politikamız göç olgusunu içerecek şekilde yeniden yapılandırılmalıdır. Diplomatik ilişkilerimiz çok paydaşlı istişare kanallarının oluşturulması ve işletilmesi için kullanılmalıdır.

Kurumlarımızın, uluslararası STK’lar, uluslararası örgütler (BMMYK, UNESCO, IOM, ILO, AGIT, AK), bölgesel aktörler (AB) ve diaspora veya göçmen örgütleri ile koordinasyonu güçlendirilmelidir.

Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi ve Birleşmiş Milletlerin mülteciler ve sığınmacılarla ilgili birimleri ile sürekliliği esas alan çalışmalar geliştirilmeli ve konu uluslararası kamuoyunun da gündeminde tutulmalıdır.

Göç konusunda Avrupa Birliği ile yürütölen ilişkilerin odak noktası yük paylaşımı olmalıdır. Yeniden yerleştirmeler etkin bir şekilde kullanılmalıdır. Avrupa Birliği'nin yük atmaya dönük kısa vadeli politikaları ve AK Parti Hükümeti'nin maddi beklentilere hapsolmuş kısır anlayışı kabul edilemez.

Avrupa Birliği mültecilerin geçişi için güvenli bir yol sunmalı, kabul koşullarını geliştirmeli ve sınır yönetimlerini insan haklarıyla uyumlu hâle getirmelidir. Ayrıca, AB ülkeleri yeniden yerleştirme kotalarını arttırmalıdır”.

3.1.2.8. CHP'nin Güvenliğe İlişkin Önerileri

“İnsan ticaretini önlemek ve insan kaçakçılığıyla mücadele etmek için etkili yasal alt yapı kurulmalı, adliye ve kolluk teşkilatlarının kurumsal kapasiteleri güçlendirilmeli ve siyasi irade kararlılık göstermelidir. İnsan tacirlerinin yargılanmaları sağlanmalıdır. Güvenlik kuvvetleri yabancı düşmanlığı konusunda eğitilmelidir.

Terörizm ve sığınmacı göçünün birbirinden farklı olgular oldukları konusunda bilinçlendirilmelidirler. Bu konuda etkin ve sivil bir denetime tabi olmalıdırlar. Suriyeli mültecilere insani yardımda bulunulması ve insan hakları açısından Türkiye'nin üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmesi çerçevesinde ulusal güvenlik bakımından sınır güvenliğini sağlayacak önlemler sorumlu bir anlayışla ele alınmalıdır. IŞİD, Nusra gibi cihatçı örgütlere karşı kararlı bir tutum alınmalı, her bir uygulayıcının örgütlerle ciddi mücadele yöntemlerinin benimsenmesi sağlanmalıdır”.

3.1.3. Milliyetçi Hareket Partisi Göç Politikaları ve Yaklaşımları

MHP milliyetçi siyasetine uygun olarak göç konusunu “iç güvenlik sorunu” şeklinde incelemiş ve Suriyeli Türkmenlere yönelik yardımların az olduğu ile ilgili olarak şikayet etmiş, yapılan bu yardımlar inandırıcı bulmamıştır. Mültecilerin sadece Türkiye'nin sorunu olmadığını uluslararası platformlarda çözümlenmesi gereken bir konu olduğunu vurgulamıştır. Uluslararası bir sorun olan bu konunun, uluslararası platformlarda değerlendirilmesi ve çözüme ulaştırılması, sorunun mali yükünün BM ve müttefikler ile paylaşılması gerektiği belirtilmiş, bunun için gerekli diplomatik yollara başvurulacağı söylenmiştir. Kültürel bir değer olarak misafirperverlik anlatılmış, mültecilerin ülke içerisindeki dağılımlarının düzenleneceği ve temel ihtiyaçların Türk misafirperverliğine

dayandığını belirtmiştir.

Öte yandan MHP'nin beyannamesinde göçmen sorununa değinirken daha çok güvenlik unsurlarını öne çıkardığını anlatan İGAM (İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi) Başkan Yardımcısı Çorabatır, hem MHP hem de HDP'nin beyannamelerinde, bu insanların geçicini telihine vurgu yapıldığını dikkat çekmektedir. Göç yollarının açılması, istismarların önlenmesi, vergi muafiyet getirilmesi gibi önerilerin beyannamelerde yer aldığını anımsatan Çorabatır, "Aslında tam tersi onları Türk ekonomisine entegre etmek lazım. Destekler verilmeli, ayakları üzerinde iş kurmalarına, çalışmalarına imkân tanınmalı, karşılığında da vergisini almalı" denmiştir. (www.igamder.org/, 2017 Aralık)

3.1.4. Halkların Demokratik Partisi Göç Politikaları ve Yaklaşımları

HDP seçim beyannamesinde mülteciler konusunda "Göçmenlere İnsana Yaraşır Muamele" konu başlığını kullanmıştır. Beynameda genel olarak adalet, eşitlik ve özgürlük konuları ön plana çıkmaktadır. HDP göçmen ve sığınmacılar ile ilgilikimi zaman ırkçılığa varan nefret söyleminin engellenmesi için gerekli politikalar oluşturulması gerekmektedir. HDP'nin beyannamesinde "Cenevre Sözleşmesi'ne konulan coğrafi sınırlama çekincesi kaldırılacak" denilmesinin Türkiye'de bugüne kadar görülmemiş bir şey olduğunu ifade eden Çorabatır, aynı HDP'nin 2013'de parlamentoda görüşülürken Yabancılar ve Uluslararası Koruma Yasası'na oy verdiğini, 'reform yapıyoruz coğrafi kısıtlamak kaldırılсын' demediğini ifade etmiştir. Çorabatır, beynamedeki bu vaadin HDP açısından da, diğer partilerle karşılaştırıldığında da ileri bir adım olduğunu belirtmiştir (tr.sputniknews.com, 2015).

Seçim beyannamesinde kullanılan tarafsız dil HDP mitinglerinde ve parti sözcülerinin demeçlerinde birebir takip edilmemiştir. Türkiye'ye sığınan Kürtlere, Şiiilere ve Ezidilere, Suriyeli sığınmacılara davranıldığı gibi davranılmadığı, yardımların taraflı yapıldığı sıkça tekrarlanmıştır. Ayrıca mülteci statüsünün değiştirilerek, Cenevre Sözleşmesi'ne konulan 'coğrafi sınırlama' çekincesi kaldırılacak denilmiş, yasal sınırlamaların farkındalığı dile getirilmiştir.

3.1.5. İYİ Parti Göç Politikaları ve Yaklaşımları

İYİ Parti, Programının; İç ve Dış Güvenlik başlığı altında, Göç ve Mülteci Sorununun çözüm politikalarını belirtmiştir. Göç ve mülteci sorunlarının, uluslararası

işbirliğinden doğacak ortak mücadele politikalarıyla aşılabileceklerine dikkat çekilmektedir. İyi Parti, Göç ve mültecilerin kaynağı olan ülkelerde güvenlik alanlarının oluşumunu sağlamak üzere, göçü ve mülteci akını durdurmak için geri kabul anlaşmaları geliştirecektir. Geri kabul anlaşmalarına üçüncü ülkeleri veya göçe neden olan ülkeleri, göçün ve mültecilerin oluşturacağı maliyete katarak, sorumluluğu paylaşdırmak istemektedirler. Amaç, sınır güvenliğini sağlayarak, askeri ve ülkede ideolojik unsurların ülkeye girişlerinin yaratacağı sosyo-kültürel durumun değişmesini önleyecek tedbirleri alarak engellemektir (www.iyiparti.org.tr, 2018).

İyi Parti Genel Başkanı Meral Akşener, İyi Parti Milletvekilleri ve Genel Başkan Yardımcıları Suriyeli göçmenler hakkındaki söylemlerinde iktidarın politikalarını, eleştirmektedirler. Meral Akşener'in İyi Parti Niğde il binası açılış konuşmasında, Türkiye'nin iç güvenliği ve beka sıkıntısına dikkat çekerek, 3,5 milyon Suriyeli sığınmacı hakkında kimsenin ne yapacağını bilmediğini söylemiştir (Yeniçağ, 2018). İyi Parti Balıkesir Milletvekili İsmail Ok ise, Suriyeli mültecilere konut yapılacağına ilişkin iddialar konusunda konutların yapılmasını kabul edilmeyecek derecede olduğunu vurgulamıştır. Konutların yapımını ise Suriyeli sığınmacıların kalıcı olacağı endişesini dile getirmiştir.

3.2. Siyasi Parti Programlarında Göç/Göçmen Konusu

Devleti halka hizmet aracı olarak gören Adalet ve Kalkınma Partisi'nin parti programında, yeni dinamiklere dayanan bölgesel ve küresel konjonktürle ve Türkiye'nin dış politikasını uzun vadeli bir perspektifle uyumlu hale getireceği vurgulanmaktadır. Bölgesel güvenlik ortamının, ekonomik kalkınmaya önemli katkıda bulunduğu görüşüne yer verilen programda; Türkiye'nin yakın çevresinde istikrar ve güvenin sağlanması için biraz daha fazla emekharçayacağı, bölgesel işbirliğinin gelişmesine daha fazla katkıda bulunulacağı ve böylece komşularıyla diyaloga dayalı iyi ilişkiler sürdürme çabasını artıracığı anlatılmaktadır. AK Parti, din ve ırk ayırımı yapmaksızın, kime ait olursa olsun, dökülen kanın ve göz yaşının acilen durdurulmasını sağlayacak tek yolun, kalıcı bir barıştan geçtiğine inanmakta ve bu çerçevede Türkiye'nin, barışın tesisine yönelik çabaları desteklemeye devam edeceğini parti programında özellikle belirtmektedir (www.akparti.org.tr, 2017).

Adalet ve Kalkınma Partisi Ocak 2017'de Sosyal Politikalar Başkanlığı bünyesinde "Uluslararası Göç ve Uyum İçin Sosyal Politikalar" konulu bir parti programı hazırlamıştır. Bu programa göre Ak Parti tarafından açık kapı politikası benimsenmektedir. Bu

politikanın amacı evlerini terk etmek zorunda kalan sığınmacı mazlumlar için üzerine düşen tarihi, vicdani, insani ve hukuki görevi yerine getirmektir. Bu bağlamda hak bazlı ve Türkiye’deki koruma alanını geliştirecek özelliğe sahip Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kabul edilmiştir. Kitlesele akın durumlarında sağlanacak “Geçici Koruma” sistemi, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile yasal dayanak kazanmıştır. Geçici Koruma Uygulaması; ülkeye kabul edilme, kayıt, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim, istihdam piyasasına katılım dahil olmak üzere birçok hak içermektedir. AK Parti sığınmacılara Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve AFAD başta olmak üzere bakanlıkların ilgili birimleri ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla, geçici koruma statüsü kapsamında hizmetler vermektedir. Geçici koruma kapsamı altına alınan Suriyeli çocuklar için Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki okullarda ve geçici eğitim merkezlerinde eğitim imkânı verilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde Türkiye genelindeki 9 bin 945 okulda 183 bin öğrenci, 425 geçici eğitim merkezinde ise 325 bin 846 öğrenci olmak üzere toplam 508 bin 846 sığınmacı öğrenciye eğitim hizmeti verilmektedir. "Yabancılar Yönelik Sosyal Uyum Yardım Programı" kapsamında, Türk Kızılayı aracılığı ile sığınmacılar için “Kızılay Kart” uygulaması sunulmaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından sığınmacılara yönelik çağrı merkezleri oluşturulmuştur (AK Parti Sosyal Politikalar Başkanlığı, 2017).

“Çağdaş Türkiye İçin Değişim” başlıklı parti programında Cumhuriyet Halk Partisi, Türkiye’nin kişilikli, kararlı yapıcı ve etkin bir dış politika izlemesi gerektiğini savunmaktadır. Türkiye’nin laik ve demokratik siyasal ve toplumsal düzenimizin pekiştirilmesi, toprak bütünlüğünün korunması, veekonomik gelişme için uluslararası işbirliğinden faydalanma, Türk dış politikasının vazgeçilmez amaçları olarak görülmektedir. Göç hareketlerinin ise uluslararası anlaşmalara ve yasalara uygun biçimde gerçekleşmesi esas alınıp, yasa dışı göç hareketlerinin engellenmesi için gerekli önlemlerin alınması gerektiği vurgulanmıştır (www.chp.org.tr, 2017).

Cumhuriyet Halk Partisi, Eylül 2015’te göçmen ve mülteci sorunlarını araştırmak ve incelemek üzere Cumhuriyet Halk Partisi Mülteci ve Sığınmacıların Sorunlarını Araştırma Komisyonu adıyla kurulan ve daha sonra konunun kapsamını dikkate alarak adını CHP Göç ve Göçmen Sorunlarını İnceleme Komisyonu olarak değiştiren komisyon kurmuştur. Komisyonun amacı, mülteci ve sığınmacıların sorunlarını belirlemek ve bu sorunlara çözüm üretmektir. Komisyonun çalışmaları, sorunları yerinde gözlemlemek için sığınmacı kamplarına ve geri gönderme merkezlerine yapılan ziyaretleri, mülteci ve

sığınmacılarla yaşadıkları yerlerde yapılan yüz yüze görüşmeleri, resmi görevlilerle yapılan temasları, yazılan raporları, konunun uzmanlarıyla yapılan akademik toplantıları ve çalışmaların kamuoyuna duyurulması için yapılan sözlü ve yazılı basın açıklamalarını kapsamaktadır (CHP, 2016).

Milliyetçi Hareket Partisi “Geleceğe Doğru” başlığıyla hazırladığı parti programında; Türkiye’nin milli çıkarlarını ve milli güvenliğinin geliştirmek ve korumak; istikrar, barış ve güvenlik kuşağı oluşturmak; başta bölge komşuları olmak üzere, bütün ülkelerle karşılıklı saygı ve yarara dayalı ilişkiler kurmak; mevcut sorunları Türkiye’nin hak ve çıkarları korunarak uluslararası hukuk çerçevesinde adil ve kalıcı çözümlere kavuşturmak milli dış politika temel hedefleri olarak belirtilmektedir (www.mhp.org.tr, 2017).

Milliyetçi Hareket Partisi 2011 yılında hazırladığı "2023'e Doğru Yükselen Ülke Türkiye Sözleşmesi" başlıklı seçim beyannamesinde “bilinçsiz göç önlenemez” başlığıyla iç göç konusuna değinmiştir. Genel olarak bölge merkezi özelliği taşıyan iller geliştirilerek, göçü engelleyici kademeler oluşturulması, kontrolsüz ve bilinçsiz göç olgusunu durduracak, yerinde yaşamı teşvik eden projeler geliştirilmesi, bilinçsiz göçün önlenmesi, sanayi ve hizmetler alanında potansiyel arz eden orta büyüklükteki iller belirlenerek, bu merkezlerin alt yapı ihtiyaçlarının süratle giderilmesi ve özel sektör için uygun yatırım ortamı oluşturulması ve kırsal alandan büyük kentlere doğru olan göçün bu merkezlerde tutularak yerinde istihdam sağlanması gerektiği belirtilmiştir. Göç ve sanayileşme sebebiyle çarpık yapılaşmanın ve kentlerdeki yığılmanın engellenmesi için kentleşme hızı ile arsa arzı ilişkisinin kurulması önerilmektedir. (MHP, 2011: 90-115).

“Emek, eşitlik, özgürlük, barış ve adalet için...” başlıklı parti programında Halkların Demokratik Partisi (HDP), otoriter, mevcut merkezîyetçi, anti-demokratik siyasal düzene/sisteme itirazı olanların gücünü açığa çıkarmayı ve bu gücü örgütleyerek, demokratik ve özgürlükçü bir siyasal düzen oluşturmayı amaçladığını belirtmiştir. Parti programında dış politika vurgusundan ziyade eşitlik, özgürlük, adalet konuları ön plana çıkmaktadır (www.hdp.org.tr, 2017).

Halkların Demokratik Partisi 2015 yılında hazırladığı "Büyük İnsanlık Biz'ler Meclisi" başlıklı seçim bildirgesinde “Göçmenlere İnsan Yaraşır Muamele” başlığıyla göçmen ve sığınmacılara değinmiştir. Sığınmacılar için insani koridorların açılması ve vize düzenlemelerinin kolaylaştırılmasının sağlanması, göçmenlerin için güvenli barınma

alanlarının yapılması, güvenli ulaşım yollarının oluşturulması gerektiğini belirtmiştir. En temel insani hak yaşama ve çalışma hakkıdır. Bu yüzden öncelikli olarak mülteci statüsü değiştirilerek, Cenevre Sözleşmesi'nde şart koşulan "coğrafi sınırlama" çekincesinin kaldırılması konusu da ele alınmaktadır (HDP, 2015).

3.2.1.Siyasi Partilerin Seçim Beyannamelerinde Göç/Göçmen Konusu

2015 yılı seçim beyannamelerinde siyasi partilerin sosyal yaşamla ilgili olarak kullandıkları kelimelerin tekrar sıklıklarına bakıldığında göç kavramının AK Parti' de 8 defa, CHP'de 5 defa ve MHP'de 14 defa tekrar edildiği görülmektedir (Özkaynar, 2015: 448). HDP'de ise 8 defa göçmen, 3 defa da göç kavramı kullanılmaktadır.

AK Parti'nin seçim beyannamesinde "Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmalara koyduğu şartları kaldıracakız" şeklinde bir ifadenin yer almaktadır. AK Parti'nin beyannamesinde ayrıca Türkiye'deki uluslararası koruma sistemini güçlendirme ve geri gönderme merkezleri kurmaya devam edileceği belirtilmektedir. Hükümet Suriye'den gelen mülteci insanlara "açık kapı politikası" uygulamış, hiçbir dini, etnik ya da kültürel ayırım gözetmeksizin durumu sıkıntılı olan göçmenlerin kabul edildiğini her fırsatta dile getirmektedir (<https://tr.sputniknews.com>, 2015).

Cumhuriyet Halk Partisi 2015 seçim beyannamesinde zorunlu göçe tabi tutulan vatandaşlardan, isteyenlerin topraklarına geri dönebilmeleri için gerekli önlemleri almayı ve mağduriyetlerini gidermeyi hedeflediklerini, kayıt dışı yabancı ve göçmen işçilikle mücadele edeceklerini beyan etmişlerdir (www.chp.org.tr, 2017). "Yaşanacak Bir Türkiye" başlıklı seçim bildirgesi ile CHP zorla geri gönderilmelerin aksine önemli vaatler de bulunmuştur. Bildirgenin "*Suriye'deki savaş nedeniyle ülkemize sığınan kardeşlerimizi insanlığa yakışır koşullarda, düzenli bir şekilde misafir edeceğiz.*" maddesinde Türkiye'de zorla geri göndermenin aksine mevcut yaşam koşullarını eleştirebilen, insanca bir misafirlikten bahsedilmektedir.

2015 Seçim beyannamesinde "*Sığınmacılara yapılan yardımların şeffaf ve denetlenebilirliğine özen göstereceğiz.*" ve "*Şaibeli yardımları ya da insani yardımların suistimalini kararlılıkla araştıracağız.*" maddeleri ile insani ve sosyal yardımların artırılmasından ziyade mevcut yardımların denetlenebilirliğine ve şeffaflığına vurgu yapılmaktadır. Sosyal demokrat bir partinin her ne kadar oy hakları olmasa da en çok ihtiyaç duyan kesimlerden biri olan göçmenlere sosyal yardım vaadi vermesi beklenebilir. CHP, mülteciler için "yardım" altındaki faaliyetlere temkinli yaklaşmıştır.

CHP'nin *“Suriye’den gelen göç dalgasının getirdiği sorunlarla baş etmek için uluslararası kuruluşları bir an önce harekete geçireceğiz.”* vaadi elbette bir itiraza yol açmamaktadır. Birleşmiş Milletler çatısı altındaki ilgili birçok kurumun Türkiye’de daha aktif çalışması bir yandan Türkiye’nin işini kolaylaştıracak bir yandan da mültecilere uluslararası standartlarda hizmet götürülecektir. Fakat *“göç dalgasının getirdiği sorunlar”* kısmı problemlili görülebilir. *“Suriyeliler geldi işsizlik arttı”, “Suriyeliler geldi hırsızlık uğursuzluk arttı”, “Suriyeliler ev kiralalarını yükseltti”* gibi söylemlerin çözümde değil, yalnızca sonuca atıf yaptığı söylenebilir.

Kılıçdaroğlu’nun mültecileri geri gönderme sözünün kaynağı bildirgenin son maddesinde yer almaktadır. *“Sığınmacı kardeşlerimizin, Suriye’ye dönebilmeleri için gerekli barış ortamının yeniden sağlanması için yürütülen girişimlere aktif destek olacağız.”* Mültecilerin geri dönebilmeleri için Suriye’de barış ortamının inşasından söz edilmektedir. Bu madde de hem Suriyelilere barış vaadi hem de Türkiyelilere *“bu sorundan kurtulacağız”* mesajı verilmektedir.

“Toplumsal Onarım ve Huzurlu Gelecek – Bizimle Yürü Türkiye” başlıklı seçim bildirgesinde MHP, diğer partilere göre oldukça geniş bir şekilde göçmen/mülteci konusunu ele almıştır. Genel olarak politikaların güvenlik odaklı olması ve mültecilerin Türkiye’ye girişlerinin engellenmesi gereken bir unsur olarak ele aldığı görülmektedir (www.mhp.org.tr, 2017).

Bildirgede yer verilen *“Türkiye; önemli sayıda sığınmacının ülkemizde bulunmasının oluşturduğu yüksek ekonomik maliyet yanında, kentlerde oluşan hırsızlık, soygun, isyan, dilencilik, salgın hastalıklardaki yayılma, uyuşturucu kullanımı, fuhuş, çocuk yaşta evlilik, yasa dışı işçilik, kontrolsüz kira artışı gibi önemli sosyal problemlerle de karşı karşıyadır. Bu durum bir yandan başta kadın ve çocuklar olmak üzere sığınmacıların sağlıksız şartlarda yaşamlarını sürdürmek zorunda kalmaları sonucunu doğururken, diğer yandan Türk halkının ekonomik, sosyal ve psikolojik yaşamını olumsuz etkileyen bir hale gelmiştir.”* cümleleri ile göçmenlere yönelik olumsuz bir tutum sezilmektedir.

“Uluslararası ve bölgesel krizlerden kaynaklanan dış göç ve kontrolsüz mülteci akınlarına karşı ülke çıkarlarını ve güvenliğini dikkate alan önlemler almak,” maddesi MHP’nin göçmen politikasının özeti sayılabilir.

“Ülkemize yönelik toplu göçlerin kaynağında çözülmesi, ilave mülteci akınının

durdurulması,ülkemize kabul edilenlerin öncelikle geldikleri ülkeye sınır olan alanlarda ikametleri sağlanacaktır. Yurt içine dağılımları kayıt altında ve belirlenen yerlere yapılabilecek, gittikleri yerlerde yeme içme barınma ve giyinmelerini sağlıklı şartlarda temin edecek mekanizmalar oluşturulacak, kendileri Türkiye’de kaldıkları süre içinde Türk milletinin misafirleri olarak ağırlanacaklardır. Öte yandan sığınmacılardan şartları uygun olanların süratle vatanlarına kavuşturulmaları sağlanacak, uygun şartların oluşmasını temin etmek üzere uluslararası girişimlere derhal başlanacaktır.”

“Irak ve Suriyeli sığınmacıların sağlıklı bir şekilde vatanlarına kavuşturulmaları bu konudaki politikamızın esasını oluşturacaktır. Ancak sığınmacılar ve mülteciler sorununun uluslararası niteliğinden hareketle, getirilecek çözümün de uluslararası olması gerekmektedir. Bu anlamda iktidarımızda Türkiye’de misafirimiz oldukları süre içinde sığınmacıların malî yükünün Birleşmiş Milletler ve müttefiklerimiz vasıtası ile paylaşılması için tüm diplomatik imkânlar seferber edilecektir.” “MHP; hem sığınmacıların yaşadığı sıkıntıların azaltılması, hem de toplumsal tahribata yolaçan bu yapının süratle onarılmasına dönük politikalar uygulamaya koyacaktır. Bu kapsamda öncelikle acil durum yönetimine ilişkin politikalar gözden geçirilecek, güvenlik ve sağlık önlemleri artırılacak, yerel yönetimlerin ve odaların aktif şekilde devreye sokulması sağlanacak, diplomasinin imkânlar seferber edilecektir. Ülkemize yönelik toplu göçlerin kaynağında çözülmesi, ilave mülteci akınının durdurulması, ülkemize kabul edilenlerin öncelikle geldikleri ülkeye sınır olan alanlarda ikametleri sağlanacaktır. Yurt içine dağılımları kayıt altında ve belirlenen yerlere yapılabilecek, gittikleri yerlerde yeme içme barınma ve giyinmelerini sağlıklı şartlarda temin edecek mekanizmalar oluşturulacak, kendileri Türkiye’de kaldıkları süre içinde Türk milletinin misafirleri olarak ağırlanacaklardır. Öte yandan sığınmacılardan şartları uygun olanların süratle vatanlarına kavuşturulmaları sağlanacak, uygun şartların oluşmasını temin etmek üzere uluslararası girişimlere derhal başlanacaktır.”

Buraya kadar bahsedilen maddelerde sığınmacıların oluşturduğu sorunlar ve Türkiye’ye girmemeleri ile ilgili önlemlerin yanında, Türkiye’ye girebilmiş ve Türkiye’de kalabilmiş sığınmacıların temel ihtiyaçlarının “Türk milletinin misafirleri”ne yaraşır bir şekilde karşılanacağına yer verilmiştir.

HDP, “Büyük İnsanlık” adı verilen seçim bildirgesinde “Göçmen ve sığınmacılara yönelik kimi zaman ırkçılığa varan nefret söyleminin önüne geçilmesi için gerekli politikalar oluşturulacak.” şeklinde bir maddeye yer vermiştir. Bildirgede ayrıca, “Göçmen

*işçileri kendi yurttaşı gibi gören bir çalışma anlayışı esas alınacak.”, “Göçmenler için güvenli ulaşım yollarının oluşturulması, güvenli barınma alanlarının yapılması, sığınmacılar için insani koridorların açılması ve vize düzenlemelerinin kolaylaştırılması sağlanacak.”, “Farklı anadil, kimlik veya kültüre sahip olanlara, kadınlara, LGBTİ'lere ve göçmenlere yönelik ayrımcılığın ortadan kaldırılması için gerekli önlemler alınacak.”*maddeleri ile bazı vaatlere de yer verilmiştir.

HDP'nin mültecilere vaatleri MHP ile karşılaştırıldığında her iki partininde kendi tabanına yönelik milliyetçi refleksleri harekete geçirmek istedikleri görülmektedir. Öte yandan MHP'nin beyannamesinde göçmen sorununa değinirken daha çok güvenlik unsurlarını öne çıkardığını belirten Çorabatır, hem MHP hem de HDP'nin beyannamelerinde bu insanların geçici niteliğine vurgu yapıldığına dikkat çekmektedir. Göç yollarının açılması, istismarların önlenmesi, vergi muafiyeti getirilmesi gibi önerilerin beyannamelerde yer aldığını anımsatan Çorabatır, "Aslında tam tersi onları Türk ekonomisine entegre etmek lazım. Destekler verilmeli, ayakları üzerinde iş kurlmalarına, çalışmalarına imkân tanınmalı, karşılığında da vergisini almalı" demektedir (tr.sputniknews.com, 2015).

3.2.2.Siyasi Parti Liderlerinin Söylem ve Uygulamaları

AK Parti Dış İlişkiler Başkan Yardımcısı İstanbul Milletvekili Metin Külünk, sığınmacı akınının AB'ye etkilerini inceleyerek rapor haline getirmiştir. Bu rapora göre, mülteci akını üye ülkelerde göçmen ve AB karşıtı popülist partilerin yükselişine neden olurken, üye ülkeler arasında gerilimi de artırmıştır (<https://tr.sputniknews.com>, 2017). AK Parti, Türkiye'deki sığınmacı sayısının iki milyonu aşması üzerine kabineye yeni bir bakanlık eklemek için çalışmalara başlamıştır. Kalkınma Bakanlığı tarafından yürütülen çalışma kapsamında "Göç Bakanlığı"nın kurulması planlanırken, Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı'nın (AFAD) da bu bakanlığa bağlanması gündemdedir (www.haberturk.com, 2015). AK Parti Genel Başkan Yardımcısı ve Sakarya Milletvekili Ayhan Sefer Üstün, yeni göç politikalarına ve örgütlenmeye ihtiyaç olduğunu söylemiştir. Üstün, Suriyelilere "misafir" dememek gerektiğinin altını çizirken, "Yeni göç politikaları belirlemeliyiz. İskan, çocukların eğitimi, istihdam gibi temel sorunlarına eğilecek yeni politikalar belirlememiz lazım. Bizden çok küçük Avrupa ülkelerinde Göç ve Uyum Bakanlığı var. Bizde de 'Göç, Uyum ve İnsan Hakları Bakanlığı' kurulabilir" (www.trthaber.com, 2016) şeklinde açıklama yapmıştır.

Avrupa Birliği Donem Başkanı Hollanda Başbakanı Rutte'nin Avrupa'ya geçen gomenlerin sayısının sifira doğru inmesi gerektiği şeklindeki açıklamalarına Mehmet Ali şahin tepki gstermiş ve "Bizim sizin 3 milyar avronuza falan ihtiyaımız yok. Biz boyle kaba tehditlere falan da papu bırakmayız" demiştir (<http://www.gazetevatan.com>, 2016). Başbakan Yardımcısı Numan Kurtulmuş, vize serbestisi konusunda Avrupa'ya rest çekerek, 'Serbest dolaşım imkanını vermiyorsanız o zaman gomenlerle nasıl baş ediyorsanız edin' şeklinde açıklama yapmıştır (<http://www.internethaber.com>, 2016). Fakat bu arada AB ile pek bir yol kat edilmediği için AB Bakanı ve Başmuzakereci elik, AB ile sığınmacıların geri kabul anlaşması, vize serbestisi, sığınmacılara 3milyar avro mali yardım yapılması gibi konuların tek bir paket olduğunu tekrar hatırlatmıştır (<http://www.trthaber.com>, 2017). Turkiye ve AB arasında geçtiğimiz yıl yapılan gomen anlaşması, Turklerin AB'de serbest dolaşımını sağlayacak vize serbestisinin de geçen yıl ortasında gerçekleşmesini ngormekteydi (<http://duzgunhaber.com.tr>, 2017).

CHP, Suriyeli sığınmacılara seçim beyannamesinin "Dış Politika" başlığı altında yer vermiştir. Beynamede yer alan "sığınmacı kardeşlerimizin Suriye'ye donebilmeleri için gerekli barış ortamının yeniden sağlanması için yurutulen girişimlere aktif destek olacağız" maddesi ile Ortadoğu'ya barış getirmek bir seçim vaadi olarak sunulmaktadır. CHP'nin seçim beyannamesinde sığınmacılar konusunda insani ifadelerin yer aldığı gorulmektedir. "Sığınmacılara yapılan yardımların şeffaf ve denetlenebilir olacağının, şaibeli yardımların onlenmesi ve suistimalin onune geçilmesi için çalışılacağı" soylemi yer almaktadır. "Sozum soz, Ortadoğu'ya barışı getireceğiz. Hiçbir ulkenin i içine karışmayacağız. Suriyeli kardeşlerimizi de geri gondereceğiz. 'Kusura bakma' diyeceğiz. Git kendi ulkene. Her insan doğduğu toprakta mutlu olur." CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu Mersin'de milletvekili adayları tanıtım toplantısında Suriye'den gelen sığınmacılar için bu ifadeleri kullanmaktadır.

MHP Lideri Devlet Başeli, 'Turkiye'ye sığınmacı olarak gelmiş olanları Avrupa'ya karşı bir başka silah olarak kullanmak doğru değildir. Silahıtan kaanları siz daha sessiz bir silah haline donuşturup, diplomatik kılıfla bir başka yerde kullanamazsınız. Bu da insani değil' denmektedir (www.hurriyet.com.tr, 2017). MHP Gaziantep İl Başkanı Muhittin Taşdoğan, MHP'nin ulke için doğru olanher şeyin yanında olduğunu vurgulayarak, Halep'ten olası bir goun Gaziantep ve Kilise olacağı uyarısında bulundu. Taşdoğan, "Gunlerdir yanı başımızda Halep yanıyor, insanlık seyrediyor, insanlık

yanıyordu. Bugünlerde doğru dürüst yaşam alanı kalmayan Halep'ten çıkan insanlar Gaziantep ve Kilis'e gelecek. Yetkililer bunu dikkate almalı" demiştir. Taşdoğan, *"Biz MHP olarak ülkemiz ve kentimiz için doğru yapılan ve doğruluğuna inandığımız her şeyin yanındayız. Gayri sıhhi şartlarda gelecek bu misafirlerin bulaşıcı hastalıkları için önlem alınmasını, hiç olmazsa bu sefer vatanın geneline yayılmamalarını, seyirci kalan dünya devletlerinin katkı sağlamalarını bekliyoruz. Allah kimseyi vatansızlıkla imtihan etmesin"* ifadelerini kullanmıştır. (www.gaziantepusula.com, 2016).

HDP Eş Genel Başkanı Selahattin Demirtaş 7 Haziran 2015 seçim beyannamesi kapsamında katılmış olduğu bir televizyon programında, *"Burada istedikleri kadar kalacaklar, bu ülke onların evidir."*

"Dünya hepimizin evidir. Öyle bakmamız lazım" diyerek, sığınmacıların istedikleri takdirde vatandaş olacaklarını ve ülkelerine döneceklerini her ikisi talep içinde yardımcı olunması gerektiği vurgulanmıştır. Bu değerlendirme şu ana kadar Türkiye'de bir siyasetçiden duyulan, mülteci hakları alanında 'sınırları zorlayan', haklar konusunda en geniş yorum olarak değerlendirilmektedir. HDP'nin seçim bildirgesindeki vaatlerine bakıldığında bu açıklama kadar geniş olmasa da, Türkiye'nin sığınmacı hakları alanında yıllardır eleştiriye maruz kaldığı 1951 Cenevre Sözleşmesine konulan çekincenin kaldırılacağı gibi çok önemli maddelerin olduğu görülmektedir.

3.2.3.Hükümet Programlarının Analizi

Uluslararası göç, bir yandan göç alan bir yandan da göç gönderen ülkenin siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel yapılarını önemli derecede etkileyen bir süreçtir. Dünyayı yaklaşık 200 devlete ayıran sınırları geçmek olarak tanımlanan uluslararası göç, devletlerin ulusal egemenlik hakkı ile bireylerin insan hakları temelinde özgürce hareket etme hakkı arasında oldukça kapsamlı yansımaları olan siyasi, sosyal, ekonomik ve güvenlik boyutlarıyla önemi ve önceliği olan konulardan biri haline gelmiştir (Castles, 2000: 269).

Avrupa ülkeleri ile ikili antlaşmaların imzalandığı ve Türkiye-AB Ortaklık ilişkilerinin başladığı 1960'lı yıllardan itibaren Ortaklık ilişkisinin öngördüğü serbest dolaşım hakkı elde edilememiştir. Genellikle Avrupa ülkelerine yönelmiş olan Türk dış göçünün, zaman içerisinde sayısal ve nitelik olarak değişerek devam ettiği görülmektedir. Türkiye-AB bütünleşme sürecinde göç konusu önemli gündem maddelerinden biridir (İçduygu, Sirkeci ve Muradoğlu, 2001: 43- 44).

Türkiye başta Suriye, Irak, İran ve Afganistan olmak üzere bir çok ülkeden sığınma arayan kişinin mekanı olmuştur. Son yıllarda binlerce kişinin yasadışı ve düzensiz bir şekilde göç ettiği bir ülke konumuna gelmiştir. Türkiye bu açıdan artık sadece transit (göçe geçit veren) bir ülke konumunda değil aynı zamanda hedef ülke konumundadır. Mülteci, sığınmacı ve göçmen sayısı ve sığınma prosedürüne dahil olanlar incelendiğinde önceki yıllarla kıyaslanmayacak şekilde artış gösterdiği görülmektedir. Türkiye'nin 1970'lerin ortasından itibaren ülkeden yurtdışına göçe yönelik siyasa ve siyasetleri daha çok birinci türden-dolaylı, kapalı, ulusal ve müdahaleci olmayan şekildedir (Bal, 2008:106). BMMYK kaynaklarına bakıldığında Türkiye'ye son yirmi yılda çoğunlukla İran, Irak ve Bulgaristan olmak üzere iki milyon sığınmacı gelmiştir. 1979 yılında İran'da Şah rejiminin devrilip, Humeyni rejiminin kurulmasından itibaren, İran-Irak Savaşı'nın ardından yaklaşık bir milyon İranlı'nın Türkiye'ye geldiği tahmin edilmektedir. 1980'li yılların sonunda ise Türkiye'ye Türk kökenli 300.000 Bulgaristan göçmeni sığınmacı olarak gelmiş, bunların yarısından fazlası sonradan Bulgaristan'a geri dönmüştür. 1990'lı yıllarınsonunda da yaklaşık 25.000 Bosnalı Türkiye'ye sığınmış, bunların da çoğu Dayton Antlaşması'ndan sonra ülkelerine geri dönmüştür. 1991 yılında ise Körfez Savaşı sırasında ve sonrasında yaklaşık 500.000 kişi Irak'tan gelerek Türkiye'ye sığınmıştır. Bu sığınmacıların çoğu geri dönmesine rağmen, Irak'tan Türkiye'ye sığınmacı göçü azalan rakamlarla da olsa devam etmiştir. Benzer şekilde İran' dan da sığınmacı göçü bireysel düzeylerde devam etmektedir. Daha sonra 1997 yılının sonlarına gelindiğinde ise Bosna Hersek, İran ve Irak'tan 2400 mültecinin ve 2200 sığınmacının ülkede kaldığı belirtilmektedir. Sayıları bu kadar olmamakla birlikte Somali, Afganistan, Sri Lanka, Filistin'den de sığınmacılar gelmektedir (İçduygu ve Toktaş, 2005:30-31).

Türkiye'de 2000'li yıllar Türkiye'ye gelen yada Türkiye'den geçen göç ile ilgili düzenlemeler konusunda oldukça hareketli geçmiştir. 2000'li yılların sonrasında uygulanan siyasa ve siyasetler ise çok daha dolaysız, açık, uluslararası ve müdahalecidir. Özellikle 2011 yılı sonrasında Suriye'de çıkan iç savaş nedeniyle yaklaşık 1.5 milyon Suriyelinin Türkiye'ye sığınmacı olarak göç edip, sığınmacı olmayı talep ettiği ve Türkiye'ye yerleştiği bilinmektedir. Bu nedenle Türkiye özellikle göçün en çok yaşandığı ülkeler arasındadır. Resmi olarak 1961 yılında başlayan ve günümüze dek başta Almanya olmak üzere, değişik Avrupa ülkelerine Türkiye'den yaklaşık 3 milyon vatandaşın göçüne yol açan süreç, ülkedeki toplumsal değişimleri önemli ölçüde etkilemiştir (Bal, 2008:106).

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk göç politikaları da 20. yüzyılların ilk yıllarında yeniden tanımlamakta olan aidiyet kavramı, ulusal ve etnik ayrınlığı güçlendirmeyi hedefleyen göç politikalarını yansıtmaktadır. 1980 ve 1990 yıllarında Türkiye'ye göç kalıpları daha çok Türk olmayan göçmenleri içerecek şekilde değişmesi üzerine Türkiye'nin göç politikaları da 1994 İltica Kanunu'nda görüldüğü gibi daha kısıtlayıcı, kontrollü ve güvenlikçi bir hal almıştır. Türkiye'nin göç biçimleri ve politikaları bugün tekrar değişmektedir. Göç yönetişimininAvrupalılaştırılması,uluslararasılaştırılması ve küreselleştirilmesi sonucunda Türkiye'nin söylemleri 2000'lerden itibaren güvenlik ve yasadışı göçmenliğe odaklanırken, Türkiye'nin uygulamaları Avrupa Birliği katılım kriterleri ile uyumlaştırılmak üzere, ulusal göç politikaları Avrupalılaştırma ve uyumlaştırma çerçevesinde reformize edilmektedir. Küresel akımları takiben, Türkiye'nin yönetim yaklaşımı, göçmenliğin kontrolü yerine şimdi göçmenliği yönetmeye dönüşmektedir (www.afad.gov.tr,2017). Bu anlamda Türkiye, göç ile ilgili konularda kurumsallaştırma ihtiyacı içindedir. Kurumsallaştırmanın ilk göstergesi konunun yalnızca dış ilişkiler ile ilgili değil iç işler ile de ilgili olduğudur. Nitekim 2013 yılında İçişleri Bakanlığına bağlı olarak kurulan *Göç İdaresi Genel Müdürlüğü* “göç alanına ilişkin politika ve stratejileri uygulamak, bu konularla ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak, yabancıların Türkiye'ye giriş ve Türkiye'de kalışları, Türkiye'den çıkışları ve sınır dışı edilmeleri,uluslararası koruma, geçici koruma ve insan ticareti mağdurlarının korunmasıyla ilgili iş ve işlemleri yürütmek üzere” görevlendirilmiştir (www.goc.gov.tr, 2017). Bununla birlikte Türkiye, Suriye'yle uzun bir sınırı paylaşması ve Avrupa'ya geçmek için bir transit (aktarma) ülke olması dolayısıyla çatışmadan kaçan Suriyelileri en çok kabul eden ülkedir. Türkiye aynı zamanda Suriyelilerin Türkiye'nin sınırlarından geçişini yönetmeye çalışmaktadır.

Özellikle son on yıl içinde sayıları hızla artan şekilde binlerce yabancı ülke vatandaşının Türkiye'ye gelişi, yerleşmesi ve çalışması, Türkiye ekonomisinin canlılığının yabancı işgücünü ve göçmenleri çekecek biçimde arttığını göstermektedir. Profesyoneller yani iş nedeniyle Türkiye'de bulunan yabancı ülke vatandaşlarının en çok Çin, Rusya, Amerika, Almanya, Ukrayna, İngiltere ve Fransa'dan geldikleri görülmektedir. Aynı zamanda, bu kişiler arasında AB vatandaşlarının oluşturduğu çoğunluk, AB ile Türkiye arasında uluslararası göç bağlamında iki yönlü bir ilişkiye girildiğini de göstermektedir. Ayrıca son yirmi yıl içinde artan sayıda yabancı ülke vatandaşının çalışma yada eğitim-öğretim amacıyla da Türkiye'ye geldikleri bilinmektedir. (Özer, 2012, 10-13). Göç konusu

uluslararası göç alanındaki temel gelişmelerin özetlenmeye çalışıldığı 1990 sonrası dönemde, güncel Kalkınma Planına şöyle yansımıştır; 2014-2018 dönemini kapsayan Onuncu Kalkınma Planı, ülkemizin 2023 hedefleri ve AB tam üyelik perspektifi doğrultusunda, hem göç veren, hem göç alan ve transit ülke nitelikleri göz önünde tutularak hazırlanmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2017).

Son yıllarda özellikle göç ve mülteci konularının hükümet programları kapsamında daha detaylı ele alındığı görülmektedir. 61. hükümet programı irdelendiğinde özellikle Suriye, Libya, Mısır, Tunus ve Yemen'de bir an evvel iç barış, huzur ve istikrarın tesis edilmesi için aktif bir politika izlendiği belirtilmektedir. *"Bu ülkelerdeki siyasi istikrarsızlık ortamının yol açtığı insanisörünlerin hali için her türlü yardımı yapıyoruz, yapacağız. Hükümetimiz Libya'daki kriz baş gösterdiğinde, tarihin en büyük tahliye operasyonlarından birini yaparak 25 binin üzerinde sivilin ülke dışına transferini sağladı. Halen Suriye'deki güvenlik sorunları nedeniyle sınırı geçerek ülkemize sığınan 10 bin civarındaki Suriyeli kardeşimize her türlü insani yardım ve destek hizmetini de sunuyoruz."* 62. Hükümette sıkıntılı bir çatışma ortamı içinde olan Suriye halkına kucak açmıştır. 65. Hükümet Programında da düzensiz göç ve mülteci krizi geniş kapsamda ele alınmıştır. Bu kapsamda Türkiye- Avrupa ilişkilerinin, her iki taraf içinde, her zamankinden daha fazla önem kazanmış olduğu belirtilmektedir. Ortak meselelerin ancak Türkiye ile tam üyelik müzakereleri yürütmekte olan AB kurumları ve üye ülkeleri arasında yoğun, çok boyutlu ve sürekli işbirliği ile samimi dayanışmayla çözülebileceği inancı vurgulanmıştır (www.basbakanlik.gov.tr, 2016).

AK Parti hükümeti ile birlikte göç ile ilgili siyaset Türkiye için önemli bir kalem haline gelmiştir.

Bu siyasetin içinde temel olarak üç tartışma alanı belirlenmiştir: (i) Türkiye'den giden göç ve yurt dışında oluşan "Türkiye diasporası"na dair yeni siyasi irade ve yapılar, (ii) sığınma ve mülteci politikaları, (iii) vize politikaları (AB ile ilişkiler-Schengen vizesi; vize kaldırmaları). Bunların dışında ilgili siyaseti irdelemek adına spesifik olarak (i) Türkiye'nin içindeki diasporaların ve azınlıkların "anavatan"larına dair dış siyaset, (ii) kâğıtsız göçmenler üzerine politikalar ve (iii) vatandaşlık ve yabancılar hukuku (vize ihlallerindeki yaptırımların ağırlaşması) analiz edilebileceği öne sürülmektedir. (Goularas ve Sunata, 2015 33).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DEKİ SİYASİ PARTİLERİN GÖÇ POLİTİKALARININ TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ GÖÇMENLER ÜZERİNDEN ANALİZİ

Türkiye'nin çok partili yaşama geçmesi, ulusal ve uluslararası ilişkiler açısından önemli etkileri olan bir süreci başlatmıştır. Türkiye'de demokratik siyasal yaşam; katılımcı ve çoğulcu bir karakteri yansıtmakla birlikte, ülkede parti programları, ideolojik görüşleri ve sosyal tabanları bakımından, birbirinden farklı partilerin örgütlenmiş olduğunu göstermektedir. Bugün varlığını sürdüren partilerin çoğu, Cumhuriyetin ilanından sonra kurulmuş ve o günden bugüne kadar siyasal mücadeleler içinde kimliklerini pekiştirmişlerdir. Geleneksel yerleşik partilere, 1980'li ve 2000'li yıllardan itibaren yeni partiler katılmıştır.

Türkiye ile Suriye arasındaki ilişkiler, dostluktan, düşmanlığa doğru kademeli olarak değişmiştir (Hinnebush, 2013: 1-12). Bu bölümde Türkiye-Suriye ilişkilerinde göçmen konusu kapsamlı olarak ele alınmakta ve Türkiye'nin Suriyeli Sığınmacı Politikası, Türkiye - Suriye Krizi ve Mülteci Sorunu, Türkiye'de Göç Siyasa Yapımına Yönelik Çağdaş Eğilimler, Türkiye'deki Siyasi Partilerin Suriyeli Göçmenlere Bakış Açısı ve Türkiye'de Siyasi Partilerin Göç/Mülteci Politikaları Çerçevesinde/Bağlamında Türkiye'nin Göç Politikasının Yeniden Yapılandırılmasına Yönelik Analizler değerlendirilmiştir.

4.1. Türkiye'nin Suriyeli Sığınmacı Politikası

BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin BMMYK 2015 raporuna göre, 2015 yılında Dünya genelinde toplam 58 milyonu aşan mülteci bulunmaktadır. Ülkelerini terk etme nedenlerinin başında, ülkelerinde yaşanan savaş hali gelmektedir. Dünya genelindeki sığınmacıların % 55'ini Afganistan, Somali, Irak, Suriye ve Sudan gibi iç savaş ve çatışma yaşanan, beş ülkeden kaçanlar oluşturmaktadır. 44 sanayileşmiş ülkeye yapılan sığınma başvurularının çoğu Almanya'ya olmuştur. Almanya'dan sonra ABD, üçüncü sırada ise yeni sığınmacı başvurusu ile Türkiye yer almaktadır (UNHCR,2015c). Avrupa'da Suriyelileri kabul eden ülkeler arasında Almanya ve Sırbistan en önde gelmektedir

(UNHCR, 2016a).

BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin bildirdiği sayıya göre, Mart 2016 tarihi itibarıyla Suriye'den çıkan kayıtlı mülteci sayısı, tüm dünyada toplam 4.812.204 kişidir. Türkiye'de bulunan kayıtlı Suriyelilerin sayısı Mart 2016 tarihi itibarıyla 2.715.789 kişidir. Türkiye dünyada en fazla sayıda göçmene ev sahipliği yapan ülkedir (UNHCR, 2016g). Türkiye'ye sığınmacı başvurusu yapanların ilk sırasında Iraklılar yer alırken, Türkiye'de bireysel sığınma kaydı alınmayan Suriyelilerin sayısının, bundan çok daha fazla olduğu bilinmektedir. Göçmenlerin hangi ülkenin uyruğuna sahip oldukları incelendiğinde, 2015 yılı için en büyük sayı, Suriye'ye aittir, BMMKY'nin raporundan izlendiği gibi; Suriye krizi, dünyadaki ve Türkiye'deki göçmen sorununun yönünü tamamen değiştirmiştir (<http://www.dw.com>, 2017).

Türkiye ve Suriye 2009 yılında karşılıklı vizeleri kaldırma kararı almış ve bu yıldan sonra Türkiye'ye ziyarete gelen Suriyeli sayısında önemli artışlar olmuştur. Suriye krizinin patlak vermesiyle birlikte bu durum açık kapı politikasına dönüşmüş ve Türkiye, Suriye Savaşı'ndan kaçanlara sınırlarını açmıştır. 29 Nisan 2011 tarihinde Suriye'deki çatışmalardan kaçan yaklaşık 250-300 Suriye vatandaşının Türkiye topraklarına sığınma talebinde bulunmasıyla başlayan bu süreç, halen devam etmektedir (Yılmaz, 2013: 17).

Suriye vatandaşlarının kabul ve barınmalarına ilişkin işlemler, İçişleri Bakanlığı'nın 30 Mart 2012 tarihli "Türkiye'ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge"si doğrultusunda yürütülmüştür (TBMM, 2014). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile birlikte, sığınmacıların kayıt ve takip işlemlerinin sorumluluğu, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir (T.C. Resmi Gazete, 2013). Suriye'den gelen kitlesel nüfus hareketi ile oluşan acil durumun idaresinden sorumlu olan Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), ilgili Bakanlıklar, İl Valilikleri, Türk Kızılayı, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ve diğer sivil toplum kuruluşları ile koordinasyonu sağlayarak, Suriyelilerin temel ihtiyaçlarına yönelik hizmetlerini sürdürmektedir. Uluslararası paydaşlardan en önde gelenler BM bünyesinde çalışan UNHCR, UNICEF, WHO, WFP'dir (UNHCR, 2016f). Avrupa Birliği, Uluslararası Göç Örgütü, Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kurum ve kuruluşlar, ulusal devletlerin politikalarını etkileyerek, şekillendirerek ve hatta yönetimlerini yöneterek, göç sorununu

uluslararası arenada ele almaktadırlar.

Türkiye’de ilk olarak Hatay’da kamplar kurulmuştur. Hükümet başlangıçta Suriyeli sığınmacıları misafir olarak tanımlamış olsa da Ekim 2011’den itibaren, Suriyeli “misafirlerini” İçişleri Bakanlığı 1994 Yönetmeliği’nin 10. maddesi gereğince “geçici koruma rejimi”ne aldığını ilan etmiş ve hızlıca Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) krizi yönetebilmek için Türkiye’de kampların yanı sıra sığınmacıların kayıt ve kimlik işlemleri ile ilgili sorumluluk almıştır. Ekim 2011 itibarıyla sekiz adet sığınmacı kampı AFAD tarafından hazır hâle getirilmişti. AFAD kontrolünde olan kamplarda, sığınmacıların barınma, yemek gibi temel ihtiyaçlarının yanı sıra eğitim ve sağlık gibi temel hizmetlerin de karşılandığı görülmektedir. AFAD’ın 9 Mayıs 2016 tarihli raporuna göre 25 barınma merkezi mevcuttur (Tablo 4.1). Toplam 10 kente dağılmış olan kamplarda toplam 263.383 Suriyeli barınmaktadır (www.afad.gov.tr).

BMMKY’nin 27 Nisan 2017 tarihli raporuna göre, Türkiye’de kayıtlı 2.992.567 sığınmacı bulunmaktadır (<http://data.unhcr.org>, 2017). Toplam kayıtlı sığınmacı sayısı ve kamplarda yaşayan sığınmacı sayı karşılaştırıldığında, yaklaşık 2 buçuk milyon kişinin de kamp dışında yaşadığı söylenebilir. Mazlum-Der’in 2013 raporuna göre, bu nüfusun büyük çoğunluğu Hatay, Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa gibi Suriye sınırına yakın illerde, şahsi çabalarıyla barınmaya çalışmaktadır. İmkân bulabilen Suriyeli sığınmacılar daha uzaktaki/batıdaki illere göç etmektedir. İstanbul ve İzmir gibi büyük kentlerde hatırı sayılır bir Suriyeli sığınmacı nüfusu oluşmuştur (Yılmaz 2013: 17).

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) verilerine göre, Türkiye’nin Suriyelilere dört yılda yaptığı toplam harcama 5,5 milyar dolar civarındadır. Bu miktara uluslararası camianın katkısı ise 306 milyon dolardır. Türkiye, kamplardaki yaşam koşulları ve sağlanan yardımlar dolayısıyla sıkça övgüler almaktadır. Kampların olağanüstü iyi koşullarına rağmen, sığınmacıların sadece yaklaşık % 13’ünün kamplarda yaşaması, Türkiye’yi kamp dışında yaşayan sığınmacıların sosyal entegrasyonu ile uğraşmak, göçmenlerle ilgili uzak ve yakın dönemli politikalar geliştirmek zorunda bırakmaktadır. Kamplar altyapı, eğitim ve sağlık kampüsleri, gıda ve gıda dışı kampüsleri, güvenlik sistemleri, bilişim alt yapısı ile BM standartlarının çok üstünde bir niteliğe sahiptirler. Bu konuda devlet ve sivil toplum arasında bir koordinasyon görülmekte, “insani dram” söylem ve politikasının Türk halkı üzerinde olumlu etkisi olduğu ve sığınmacıların kabulü yönünde bir tutum takınıldığı yapılan yardımlardan anlaşılmaktadır.

Buna rağmen, büyük bir göç dalgasının Türkiye'nin sosyal ve siyasal durumu üzerindeki etkisi, yoğun bir gündem maddesi olarak tartışılmaktadır. Sınır bölgelerinde yerel halk ile Suriyeli göçmenler arasında ekonomik ve kültürel gerekçelerle zaman zaman gerilimler yaşanmaktadır (Tuğsuz ve Yılmaz 2015: 2). Eğitim, istihdam ve sağlık gibi en temel insani konularda da bazı sorunlar yaşanmaktadır.

Tablo 4.1.AFAD Kontrolündeki Kampların Haziran 2017 Raporu

Hatay	Altınözü Konteynerkenti (2.056 konteyner / 8.088 Suriyeli)	18.425
	Yayladağı Konteynerkenti (776 konteyner-19 bölme / 3.785 Suriyeli)	
	Apaydın Konteynerkenti (1.181 konteyner / 5.054 Suriyeli)	
	GüveççiÇadırkenti (824 Çadır / 1.498 Suriyeli)	
Gaziantep	İslahiye 1 Çadırkenti (1.586 çadır / 7.309 Suriyeli)	37.850
	İslahiye 1 Çadırkenti (4.479 bölme / 10.083 Suriyeli)	
	Karkamış Çadırkenti (1.632 çadır / 6.271 Suriyeli)	
	Nizip 1 Çadırkenti (1.873 çadır / 9.750 Suriyeli)	
	Nizip 2 Konteynerkenti (908 konteyner / 4.437 Suriyeli)	
Şanlıurfa	Ceylanpınar Çadırkenti (4.551 çadır / 21.482 Suriyeli)	102.937
	Akçakale Çadırkenti (5.129 çadır / 28.983 Suriyeli)	
	Harran Konteynerkenti (2.000 konteyner / 13.519 Suriyeli)	
	Viranşehir Çadırkenti (3.938 çadır / 13.661 Suriyeli)	
	Suruç Çadırkenti (7.028 çadır / 25.292 Suriyeli)	
Kilis	ÖncüpınarKonteynerkenti (3.184 konteyner / 13.899 Suriyeli)	33.296
	Elbeyli BeşiriyeKonteynerkenti (3.572 konteyner / 19.397 Suriyeli)	

Tablo 4.1. AFAD Kontrolündeki Kampların Haziran 2017 Raporu (devam)

Mardin	Midyat Çadırkenti (1.335 çadır / 2.854 Suriyeli - 1.614 Iraklı)	4.468
Kahramanmaraş	Merkez Konteynerkenti (5.008 konteyner / 18.382 Suriyeli - 5.385 Iraklı)	23.767
Osmaniye	CevdetiyeKonteynerkenti (3.352 konteyner / 10.801 Suriyeli)	12.814
	Osmaniye (1.385 Suriyeli)	
	Düziçi Konteynerkenti (750 konteyner / 628 Suriyeli)	
Adıyaman	Merkez Çadırkenti (2.302 çadır / 9.473 Suriyeli)	9.473
Adana	Sarıçam Konteynerkenti (6.136 konteyner - 91 çadır / 555Suriyeli)	555
Malatya	BeydağıKonteynerkenti (1.977 konteyner / 10.043 Suriyeli)	10.043
19 Haziran 2017 İtibariyle Barınma Merkezlerindeki Suriyeli Sayısı: 246.629		

Kaynak:

https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2374/files/Barınma_Merkezlerindeki_Son_Durum+2.pdf,
25.06.2017

4.2. Türkiye - Suriye Krizi ve Sığınmacı Sorunu

Türkiye Cumhuriyetinin göç politikalarını etkileyen önemli gelişmelerden ilki Cumhuriyet döneminde Türkiye’de bir ulus-devlet kurma çabalarının önemli bir boyutu olan milli kimlik ve aidiyetin oluşturulmasına ilişkin politikalarlardır. Bu anlayışın göç ile ilgili Türk mevzuatına önemli bir yansıması, 1934 tarihli ve 2510 Sayılı İskan Kanunu’nda Türkiye’ye göç etme hakkının sadece “Türksoyundan meskun veya göçebe” kişilere verilmesidir. Aynı şekilde 1932 tarihli ve 2007 sayılı “Türkiye’deki Türk Vatandaşlarına Tahsis Edilen Sanat ve Hizmetler Hakkında Kanun” bazı mesleklerin yalnız Türk vatandaşları tarafından yapılmasını hükmetmiştir. Göç politikalarını şekillendiren bir başka unsur, Türkiye’nin göç politikalarının soğuk savaş döneminde NATO’ya girmesi ile beraber bir cephe ülkesi haline gelmesidir. Soğuk savaş döneminde sınır kapılarının önemli bir kısmı resmen veya fiilen kapalı olan Türkiye’nin göç politikaları, temel olarak güvenlik eksenine oturmuş ve göç politikaları tamamen güvenlik kurumlarının inisiyatifi altında gelişmiştir. Bu durum göç gibi sosyal, ekonomik, siyasal birçok boyutu bulunan, son derece stratejik bir gelişim unsurunun alanını daraltmıştır. Türkiye’nin göç politikalarını şekillendiren üçüncü gelişme, Cenevre Sözleşmesini çekince koyarak imzalamasıdır. Bu

dönemde uygulamalarını NATO politikalarına ve büyük ölçüde Cenevre Sözleşmesine koymuş olduğu çekinceye dayandıran Türkiye, Soğuk Savaşın sona erdiği ve küreselleşmenin hız kazandığı 1990'lı yıllarda küresel göçün yeni yüzü ile tanışmıştır (Canpolat ve Arner2012:16).

Suriye'deki çatışmalar hala bir bitiş işareti göstermemektedir. İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana ortaya çıkan en büyük sığınmacı krizi, komşu ülkelerin kurumlarını, ekonomik ve sosyal sistemlerini ciddi biçimde sarsmıştır. Komşu ülkelerde giderek artan mülteci sayısıyla birlikte, Suriye'nin durumu gün geçtikçe kötüleşmektedir. Hükümetlerin sağladığı hizmetlere ve kaynaklara olan talepler arttıkça, eklenen ekonomik, sosyal ve politik yükler ev sahibi toplumları daha da kırılgan hale getirmektedir (UNHCR, 2016h).

Arap Baharı, etkisini 15 Mart 2011 tarihinde Suriye'de göstermeye başlamıştır. Baas rejimi karşıtı halk; bireysel hakların genişletilmesi, adil gelir dağılımı ve Baas Partisinin iktidar gücünü sınırlandırması gibi reform taleplerinde bulunmuştur. Esad rejimi, Mart ayında protestoların önünü kesmek için zorunlu askerliğin süresi azaltmak, maaşları yükseltmek, bazı siyasi tutukluları serbest bırakmak gibi, çeşitli düzenlemeler yapmış olsa da bu düzenlemeler halkın taleplerini karşılamaya yetmemiştir. Bunun üzerine ayaklanan halk, Nisan 2011'de silahlı kuvvetler ile bastırılmaya çalışılmıştır (Sandıklı ve Semin, 2012: 194). Suriye Baas Partisi askerleri ile bu iktidara son vermek isteyen Suriye muhalefeti arasında başlayan savaş, bir isyana dönüşmüş; IŞİD, El-Nusra gibi çeşitli örgütler ile Rusya, İran, Türkiye gibi ülkeler de dolaylı olarak çatışmaya dâhil olmuştur. Böylece Suriye, şiddeti giderek artan ve günümüzde halen devam etmekte olan bir iç savaşın içine girmiştir.

Türkiye'nin en son yaşadığı kitlesel göç, Nisan 2011'de başlamış olup, halen devam etmektedir. Suriye'de 15 Mart 2011 tarihinde başlayan sivil halk ayaklanması, geçen süre zarfında iç savaşa dönüşmüş, rejim muhalifleri ile güvenlik güçleri arasındaki silahlı çatışma sonucu, Suriyelilerin güvenli bölge arayışı sonucunda komşu ülkelere zorunlu göç yaşanmıştır. Türkiye, en çok Suriyeli sığınmacının bulunduğu ülke olmuştur. Suriye'deki sürecin yakın zamanda değişmeyeceği, dolayısıyla Türkiye'nin ülkede yaşayan göçmenlere yönelik politikalarını netleştirilmesi gerekli görülmektedir. Özellikle, Avrupa Birliği'ne katılım sürecindeki Türkiye'nin, göç politikalarının gündemi AB uyum hedefi ile birlikte göç alan ve transit ülke konumunu da kapsayan bütünsel bir göç yönetim perspektifini zorunlu kılmaktadır. Göçmen kaçakçılığı ve insan ticaretinin, konu

kapsamında fakat ayrı bir önemle üzerinde durulması gereken ilgili konular olduğu değerlendirilmektedir. Avrupa'ya geçiş için kullanılan "Transit (göçe geçit veren) Ülke" kavramı son dönemde Türkiye için kullanılmaya başlamıştır. Nitekim uluslararası raporlar, başta Suriyeliler olmak üzere birçok farklı uyruktan göçmenin, Avrupa'ya geçebilmek için Türkiye'ye yöneldiğini bildirmektedir (UNHCR, 2016g). Türkiye'yi sadece transit (göçe geçit veren) ülke olarak kullanan ve tek amacı Avrupa'ya ulaşmak olan Suriyelilerin sayısı da her geçen gün artmaktadır (UNHCR,2016a).

Suriye'de hala iç ve dış göç yaşanmaktadır. Göçmen sorunu ne yalnızca Suriye'nin ne de Ortadoğu bölgesinin sorunudur. Zorunlu göçle karşı karşıya kalan Suriyelilerin yaşadığı insanlık trajedisi, tüm uluslararası sistemin sorunudur. Kitlesele göç ve insani trajedi hem bölge, hem de uluslararası sistemin güvenlik ve istikrarını da tehdit eder bir noktaya erişmiştir. Bu kapsamda, Suriyeli mülteci krizinin çözümünü yalnızca komşu ülkelerin sorumluluğu gibi düşünmek, durumun daha kötü bir durum almasına neden olacaktır. Uluslararası sistemin üyeleri, sorunun çözümü için rol üstlenmelidir. Suriye krizinden birinci derecede etkilenen komşu ülkelerin daha fazla desteklenmesi gerekmektedir (<http://akademikperspektif.com>, 2017). Suriyeli göçmenlerin yaşadıkları sorunlar da dünyadaki örneklerine paralellik göstermektedir. Göçmenlerin ağırlıklı olarak farklı dil, kültür ve yaşam biçimine sahip oldukları, sosyo-ekonomik düzeylerinin düşük olduğu, sığınma talebinde bulunan nüfus içerisinde, kadın ve çocuk oranının yüksek olduğu ve eğitim düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir. Türkiye'de geçici sığınma altındaki Suriyelilerin profili incelendiğinde, Suriyelilerin bu kriterler çerçevesinde evrensel mülteci profili ile benzer özelliklere sahip olduğu görülmektedir (Tunç 2015: 37).

Suriyeli göçmen sorunu, sığınılan ülkeler için ciddi sonuçlar doğurabilir. Bu duruma bakıldığında Suriyeli sığınmacılar sorununun kısa vadede, orta vadede ve uzun vadede sığınılan ülkelere çeşitli alanda olumsuz etkisi olacağı bellidir (<http://akademikperspektif.com>,2017). Suriye halkının ülkemize kontrolsüz bir biçimde girişi, Suriye'deki ve hatta Irak'taki iç savaş faktörlerinin Türkiye'ye taşınması anlamına da gelebilmektedir. Gelenlerin silahlı gruplarla ilişkisi, hatta rejimin uzantılarının Türkiye'ye giriş yapıp yapmadığı bilinmemekle beraber, gelenlerin çatışan taraflar arasında olmaması Türkiye'yi büyük tehditlerden korumamaya yetmemektedir.

4.3. Türkiye’de Göç Siyasa Yapımına Yönelik Çağdaş Eğilimler

Son yıllarda göç olayının geldiği boyut, 2000’lerde Türkiye’de göç siyasa yapımına yönelik dokuz çağdaş eğilimin belirlenmesine de meşru bir zemin hazırlamıştır. Bu eğilimler arasında insani yardım odaklılık, kalkınma odaklılık, siyasallaşma, diplomatikleşme, bölgeselleşme, ekonomikleşme, güvenlikleşme, dışsallaşma ve projelendirme yer almaktadır. *İnsani yardım odaklılık*, Türkiye’nin geleneksel “mazlumun koruyucusu” olma yaklaşımına dayanmaktadır. Söz konusu eğilim mutlaka ki, yeni bir eğilim değildir ve köklerini Türkiye’nin kitlesel göç akınlara yönelik geliştirmiş olduğu geleneksel tutumun günümüze uzantısını oluşturur. Ancak 2000’ler ve özellikle Suriye Krizi sonrası dönemde, Türkiye göç siyasasının insan yardım odaklı yapılandırılmasında daha görünür bir eğilim olarak karşımıza çıkmaktadır. Suriye Krizi ve Türkiye’ye yönelik kitlesel göçün beraberinde getirdiği ciddi etki, insani acil durumlarda göç yönetimi, operasyonel ve kurumlararası kapasitenin iyileştirilmesiyle aynı doğrultuda böylesi bir eğilimin derinleşmesinin meşru zeminini hazırlamıştır. Ayrıca bu eğilim, Türkiye’de birincil ve ikincil mevzuatın hazırlanmasında insan hakları odaklı yaklaşımının ana akıma dâhil edilmesiyle de kendisini göstermiştir. 20. yüzyılın “Türkiye’den göç odaklı” kalkınmacı yaklaşımı (İçduygu 2014: 167), yerini 21. yüzyılda Türkiye’ye göç odaklı ve iş gücü piyasasında arz ve talebi ve üretim ilişkilerinde göçmen emeğini anlamaya yönelik kalkınma odaklı bir yaklaşıma bırakmıştır.

Kalkınma odaklılık, Türkiye’nin göçü kalkınma planlamasına dahil etmeye yönelik çağdaş çabalarıyla belirginleşmiştir. Şüphesiz ki, farklı göç akımlarına ek olarak Suriyelilerin kitlesel göç akımlarını izleyen ülkede uzun süreli kalışları, yetkililerin göç bileşenini kalkınmanın planlanması çabalarına dahil etmek amacıyla gerekli zemini teşkil edecek yapıyı oluşturmalarına neden olmuştur. Göçün kalkınma için bir araç olarak düşünülmesi Türkiye için yeni bir olgu değildir. Bu olgunun kökleri, Türkiye’nin göç veren ülke olduğu 1960’lara kadar gitmektedir. Bu tarihlerde yurt dışına giden Türk vatandaşları Türkiye’nin sosyal, ekonomik ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunabilecek ulusal kalkınmanın unsurları olarak değerlendirilmiştir. Ancak 2000’ler itibariyle Türkiye, göç siyasa yapım süreçlerinde kalkınma odaklı yeni bir döneme girmiştir. Türkiye, 2015 Sonrası Kalkınma Gündemi için önceliklerin belirlenmesine yönelik ulusal istişarelerin gerçekleştirildiği ülkelerden birisi olmuştur. Türkiye ülke raporu, göçün kalkınma planlaması içerisinde pek çok kesişen konuda yer alma özelliğine dikkat çekerek, bunlar

arasında sağlık, eğitim, istihdam, çatışma ve kırılganlığın önemini vurgulamıştır. Böylesi bir vizyonu tamamlamak amacıyla ilk defa 2016-2020 BM Türkiye Kalkınma ve İşbirliği Stratejisi içine önümüzdeki beş sene boyuncatanımlanmış çıktı ve başarı göstergeleri olan “Göç ve Uluslararası Koruma” adı altında yeni bir sütun dahil edilmiştir. Bu kapsamda BM, STK’ler, uluslararası STK’ler, akademisyenler ve özel sektör gibi farklı aktörler tarafından konunun sahiplenilmesi tırmanışa geçmiştir. Türkiye göç siyasalarının yapılandırılması ve uygulanması bağlamında daha fazla katılım sağlayarak, uluslararası platformlarda da daha aktif rol oynamaya başlamıştır. Örnek vermek gerekirse Türkiye 2015 yılında hem Göç ve Kalkınma Küresel Forum’una, hem de göç ve kalkınma ilişkisinin de değerlendirildiği G20’ye başkanlık etmiştir. Son olarak, ülkeden göç, ülkeye göç ve ülke içi göç 2014-2018 yıllarını kapsayan Onuncu Ulusal Beş Yıllık Kalkınma Planı içine dâhil edilmiştir ki bu Türkiye’de göç siyasasının değinilen, çoklu siyasa düzeyli yapısı için bir katalizör görevi görmektedir (Köse ve Bülbül, 2010: 76-79).

Diplomatikleşme özellikle son zamanlarda daha çok gözlemlenen bir eğilim olarak karşımıza çıkmaktadır. Diplomatikleşme, göçün özellikle müzakerelerin önemli konularından biri olarak yer aldığı, Türkiye’nin AB ile ilişkilerinde göze çarpmaktadır. AB – Türkiye Geri Kabul Anlaşması’nın onanmasından sonra, göçün önemli bir öncelik olarak yer aldığı diplomatik ilişkiler giderek daha görünür hale gelmiş ve göç üst düzey siyasa tartışmalarının giderek daha fazla konusu olmaya başlamıştır.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Madde 110 (1) doğrultusunda Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGEM) Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Yurt Dışı Teşkilatlanmasına Dair 189 sayılı 13/12/1989 sayılı KHK’nin hükümlerine uygun şekilde yurt dışında teşkilatlanmaya yetkilidir. (www.resmigazete.gov.tr, 2017) Bu kapsamda Türkiye için başlıca menşei ülke olan coğrafyalarda göç ataşelerinin ve göç danışmanlarının görevlendirilmesi öngörülmektedir. Böylesi bir vizyon, orta vadede diplomatikleşme eğiliminin giderek ana akıma daha fazla dahil edilmesini gerektirmektedir. En nihayet, AB’nin Mayıs 2015 itibariyle açıklanan Göçe Dair Avrupa Gündemi’yle hem komşu ülkelerde hem de üçüncü ülkelerdeki AB delegasyonlarında göç irtibat görevlileri görevlendirmeyi öngördüğünü açıklamıştır. AB’nin göçle ilgili diplomatik ilişkilerde böylesi bir çabası olması, Türkiye – AB ilişkilerinde *diplomatikleşmenin* derinleşmesi üzerinde doğrudan etki oluşturacak bir katalizör olma potansiyelini taşımaktadır.

Türkiye göç siyasasını değerlendirirken, *bölgeselleşme* eğilimi, Türkiye'nin kültürel ve etnik mirasından doğru yükselen bölgesel güç olma vizyonu bağlamında anlam kazanmaktadır. Türkiye'nin bölgedeki konumunu güçlendirmeye yönelik çabaları bu eğilimin sadece Türk dış politikası için değil aynı zamanda hem Türkiye ekonomisi bağlamında, hem de açıkça görünmemekle beraber, göç ve kalkınma açısından da öneminin arttığının göstergesidir. Türkiye'nin etkili olmaya çalıştığı ve çoksayıda aktörden etkilendiği pek çok bölgede güç kaymalarının gözlemlendiği günümüzde Türkiye göç siyasasının bölgeselleşmesi eğilimi, uluslararası göç tartışmalarını doğrudan veya dolaylı etkileyen dış politika tartışmalarını anlamak için tamamlayıcı niteliktedir. (Köse ve Bülbül, 2010: 92)

Türkiye'nin ekonomik büyümesine dair tartışmalar *ekonomikleşme* eğilimi ile aynı doğrultuda ilerleyen göç siyasalarıyla da doğrudan bağlantılıdır. (Karapınar 2002-2015, 288.) Türkiye'nin çeşitli ülkelerle kurduğu ticari ilişkiler ekonomik ilişkilerin daha da gelişmesine katkıda bulunacak ulusaşan insan hareketliliğinin kolaylaştırılmasına yönelik olarak etkileşim düzeyinin de derinleşmesini gerekli kılmaktadır. Türkiye'nin AB Müktesebatıyla uyum çabalarının yanı sıra, özellikle 2000'lerde ekonomik ilişkilerini iyileştirme ve geliştirme vizyonuyla pek çok ülkeyle vize gerekliliklerinin kolaylaştırılmasına yönelik bir vize politikası izlemeye devam etmiştir.

Güvenlikleşme insan hakları ve ulusal çıkar ek olarak, her zaman Türkiye göç siyasasının dayandığı ana sütunlardan biri olmuştur. (Karapınar 2002-2015, 288.) Güvenlikleşme eğiliminin çağdaş gerekçesi, sayısı her geçen gün artmakta olan Akdeniz'de yaşamını kaybeden ya da kaybolan göçmenlerin de etkisi ve AB katılım müzakereleri paralelindeki göç siyasa yapımı bağlamında Türkiye'nin sınırlarını daha iyi yönetme ve entegre sınır yönetimi yaklaşımını kurumsallaştırma çabalarında da yatmaktadır. Buna bağlı olarak, göçmen kaçakçılığı ve insan ticaretiyle mücadele odaklı suçun önlenmesi boyutu da ayrıca Türkiye göç siyasa yapım süreçlerinde güvenlik bakış açısının artan düzeyde belirleyici unsurlardan biri olmasına zemin hazırlamaktadır. Türkiye – AB Geri Kabul Anlaşması'nın gerekleri de göç siyasasının daha da güvenlik odaklı hale gelmesinin meşru zeminini hazırlayan bir diğer unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Akçadağ, 2012: 36). Son olarak, Suriye Krizi'nin kitlesel göç akınları bağlamındaki etkileri ve Türkiye'den geçiş yapmak isteyen yabancı savaçılar konusu düşünüldüğünde, güvenlikleştirme eğilimi göç yönetiminin güvenlik boyutu olarak daha fazla önem arz eden

bir konu olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye uluslararası göç hareketleri açısından giderek daha fazla dikkat çeken bir ülke haline gelmektedir (Akçadağ, 2012: 8-9).

AB göç siyasasının dış boyutuna verilen önemin giderek artmasıyla aynı doğrultuda Türkiye de kendi göç siyasasının dış boyutuna daha fazla önem atfetmektedir. (Karapınar 2002-2015, 289) AB – Türkiye Geri Kabul Anlaşması'nın gerekleri, Türkiye'yi düzensiz göçmenlerin menşei ülkeleri ile geri kabul anlaşmaları müzakere etme konusunda teşvik etmektedir ki; bu da doğrudan Türkiye göç siyasasının *dışsallaşma* eğilimi ekseninde analiz edilmesini gerekli kılmaktadır. AB göç siyasasının dışsallaşma enstrümanları olan geri kabul anlaşmaları, vize serbestisi diyalogu ve hatta entegre sınır yönetimi destek programları aracılığıyla Türkiye üzerindeki etkilerini anlamaya çalışmanın çok özgün bir tarafı vardır. Ayrıca Türkiye'nin Suriyelilerin kitlesel göçüne karşılık olarak, Kuzey Suriye'de birgüvenli bölge oluşturmak adına Batılı ortaklarını ikna etme çabaları da göç siyasa yapımına dış boyut getirme veya dış boyut aracılığıyla durumu yönetmeye çalışma girişimi olarak düşünülebilir (Nas, 2015: 171-174).

Uluslararası Göç Örgütü, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, Uluslararası Göç Siyasaları Oluşturma Merkezi, yerel STK'ler, uluslararası STK'ler, üniversiteler, düşünce kuruluşları ve hatta özel sektör de dahil çok sayıda aktörün göç yönetimi alanında geliştirdiği giderek artan sayıda ve kapsamda projeler düşünüldüğünde *projelendirme* eğiliminin Türkiye'nin çağdaş göç siyasa eğilimleri içindeki tamamlayıcı niteliği ve önemi daha iyi anlaşılabilir. Göçün giderek daha da "*sıcak bir konu*" haline gelmesi göç siyasalarının yapımına yönelik projelendirme eğilimini daha da görünür kılmaktadır. Böylesi bir eğilim, Türkiye bağlamında göç siyasa yapımı açısından farklı maliyetleri ve yararları da beraberinde getirmektedir. Maliyetler dendiğinde bir taraftan siyasa esaslı yaklaşımla eşleşen, fakat akademik kapsamı kısıtlayan ve "göç projeleri endüstrisinin" ortaya çıkmasına zemin hazırlayan ve göç konusunu araç haline dönüştürme riski taşıyan projelerin kısa ve orta vadeli özelliği akla gelirken, diğer taraftan da etkili kurumlararası işbirliği, sonuç odaklı planlama ve uygulama, norm ve uygulamalara dair bilgi ve deneyim alış veriş, katılan taraflar arasında uluslararası sosyalleşme düzeyinin artması gibi proaktif ve çoklu paydaşlı yaklaşım da yararlar olarak göze çarpmaktadır (Demir ve Soyupek, 2001: 15-16).

4.4. Türkiye'deki Siyasi Partilerin Suriyeli Göçmenlere Bakış Açısı

Son yıllarda Türkiye, jeopolitik konumu gereği, göç olgusunu en çok yaşayan ülkelerden biri haline gelmiştir. Türkiye'nin konjonktürel yapısı, hem göç alan hem de göç veren bir ülke konumuna gelmesine neden olmuştur. Bunun nedeni ise birçok ülkeden, çeşitli nedenlerle gelen farklı din, dil ve ırka sahip yabancı göçmenin ve sığınmacının yollarının kesiştiği bir coğrafya olmasıdır. Tarihsel sürece bakıldığında, Türkiye'nin 1980'lerden itibaren belirgin bir yabancı göçü ile karşılaştığı görülmektedir. Özellikle 2000'li yıllardan sonra ise Türkiye'de göç hareketliliği yaşanmış ve Suriye iç savaşı ile birlikte 2011 yılı sonrası Türkiye en çok göç alan ülkelerden biri haline gelmiştir. Tüm bu gelişmelerle birlikte, göç politikaları gündeme gelmiş, Türkiye mevcut göç politikalarını da gözden geçirerek, eski göç politika ve uygulamalarını yeni koşullara uyarlamak zorunda kalmıştır. Bu süreçte, uluslararası göçün ekonomik ve demografik boyutlarıyla güvenlik temelli değerlendirilmelerine ağırlık verilmiştir. Bununla beraber, göçmenlerin ülkeye girişleri, ikamet ve çalışma izinleri ile vatandaşlık kazanmaları ilgili yasalar çerçevesinde düzenlenmiştir (Ökmen,2010: 14-15).

Siyasallaşmanın bir başka düzeyi de özellikle Adalet ve Kalkınma Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin Türkiye - AB Geri Kabul Anlaşması'na dair muhalif görüşlerinde ortaya çıkmaktadır. Adalet ve Kalkınma Partisi kamusal söyleminde AB ile vize serbestisi diyaloguna odaklanırken, Cumhuriyet Halk Partisi, Türkiye - AB Geri Kabul Anlaşması'nın yürürlüğe girmesi ile Türkiye'nin üstlenmeyi kabul ettiği sorumluluklara ve yüke vurgu yapmaktadır. (Karapınar, 2002-2005, 286) Son zamanlarda AB dış politikasının dış boyutunun daha geniş komşuluk politikasını da içerecek şekilde nasıl yeniden yapılandırılacağına dair tartışmalar artmaktadır ki, böylesi bir yaklaşım için AB'nin başlıca aracı geri kabul anlaşmalarıdır. AB'nin geri kabul anlaşmaları vasıtasıyla göç siyasalarını dış boyuta geçirmesiyle beraber, Türkiye göç siyasasının siyasallaşmasından söz etmek mümkündür.

Türk dış politikasında AK Parti iktidarı ile geleneksel roller terk edilmiş, yeni rol algıları benimsenmiştir. Bu dönemde, dış politikada derin değişimlerle sonuçlanan yeni rol algılarının oluşturulmasında AK Partili yöneticilerinin benimsediği Muhafazakâr Demokrat kimliğin büyük bir etkisi olmuştur. AK Parti döneminde Türkiye benimsemiş olduğu Muhafazakâr Demokrat kimliği çerçevesinde Ortadoğu'ya yönelik yeni rol algılarına sahip olmuştur (Akdoğan 2004: 125).

AK Parti Suriye'den gelen sığınmacılara/mültecilere karşı açık kapı politikasını uyguladığını ilan etmiş, insanlar arasında hiçbir ayrıma mahal verilmediğini vurgulamıştır. CHP ise durumu ekonomik verilerle değerlendirerek, işçilik maliyetlerini düşürme amacındaki bazı art niyetli insanların çocukları ucuz işçi olarak çalıştırmasının kabul edilemez olduğunu belirtmektedir. Yaklaşık 400 bin Suriyeli çocuk ucuz işçi olarak çalıştırılmaktadır. MHP'de ise göç konusu iç güvenlik sorunu olarak ele alınmakta ve Suriyeli Türkmenlere yapılan yardımların az olduğu dile getirilmektedir. AK Parti'nin etnik bir ayırım yapmadan yardım etmesi, hem MHP hem de HDP tarafından yeterince inandırıcı bulunmamıştır. MHP Türkmenlere haksızlık yapıldığını söylerken, HDP Kürtlere haksızlık yapıldığını ileri sürmektedir.

4.5. Türkiye'de Siyasi Partilerin Göç Politikaları Çerçevesinde Türkiye'nin Göç Politikasının Yeniden Yapılandırılmasına Yönelik Analizler

Türkiye-Suriye Krizi, önce dış politika alanına, daha sonra ise bir iç politika alanına dönüşmüş bulunmaktadır. Türkiye, Suriye krizi ile ilgili olarak, insani düzlemde “başımızdaki insanlık dramına sessiz kalamayız” söylemini sürdürse bile, izlenen politikalar, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın sözlerinde ifadesini bulduğu gibi “Suriye bizim için bir dış sorun değil, iç sorundur”dan “Annan Planı Suriye için fırsattır” a dönüşmüştür.’ Dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan ve Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Beşar Esad'ın bir reform paketi hazırlamasından yana bir tutum içerisinde olmuşlardır. Ancak Esad reform taleplerine baskı ve şiddetle cevap vermiş, bunun üzerine de Türkiye, ağırlığını tamamen Suriye muhalefetinden yana koymuştur. Türkiye muhalefet kanadı için bir buluşma noktası haline gelmeye başlamış, önde gelen Suriyeli muhalifler, muhalif aksiyonların birleştirilmesi amacıyla İstanbul'da bir araya gelmiştir. Dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, Suriye ile ilişkilerin askıya aldığı veyaptırımlara katılacağını açıklamıştır. 4 Ekim 2017'de Suriye'ye yaptırım kararı, Birleşmiş Milletler Güvenlik Kurulu'nda Rusya ve Çin tarafından veto edilince Türkiye tek taraflı yaptırım kararı almış, böylece Suriye sorunu hem iç hem dış politikasının temel konusu haline gelmiştir (Tekelioğlu2015: 18-20).

Türkiye, Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana, oldukça geniş sayılabilecek bir coğrafyadan milyonlarca göçmen ve sığınmacıyı ülkeye kabul etmiştir. Ancak, 2011 Nisan ayı itibari ile Suriye'den gelmeye başlayan sığınmacıların durumu oldukça farklı bir boyutta devam etmektedir. Türkiye'de, Suriye'den gelen 3 milyondan fazla Suriyeli için,

sığınmacı kavramından ziyade, ısrarla misafir kavramının kullanılması tercih etmektedir. Bunun nedenlerinden biri, Türkiye'nin BM Mülteci Sözleşmesine taraf olduğu madde ile ilgilidir. Türkiye, BM Mülteci Sözleşmesine ve eklerine, coğrafi sınırlamalar ile taraf olmuştur. Türkiye, mülteci statüsünü Avrupa'da meydana gelen olaylar sonucunda sığınma talep eden kişilere tanıyacağını beyan etmiştir. Bu nedenle Avrupa ülkeleri dışından gelen sığınmacılara mülteci statüsü tanımamaktadır. Böylece Avrupa ülkelerinden gelenler mülteci; diğer ülkelerden gelenler sığınmacı olarak kabul edilmiştir. Türkiye bu kişileri, 'sığınmacı olarak tanımlanmakta olup, üçüncü bir ülkeye kabul edilene kadar, onlara geçici koruma sağlayacaktır. Uluslararası mülteci hukukunda acil ve geçici bir çözüm olarak kabul edilen geçici koruma statüsü, Uluslararası Göç Örgütü tarafından kitlesel bir akının meydana gelmesi durumunda acil ve geçici koruma sağlamak amacıyla oluşturulan istisnai özellikte bir uygulama olarak tanımlanmaktadır (IOM, 2009).

Avrupa dışından gelen sığınmacılar, "geçici sığınmacı statüsü" için Türkiye'ye başvurmakta, bu şekilde BMMYK yardımlarından yararlanmaktadırlar. Ancak 2011 Arap Baharı ile Türkiye sınırına dayanan tüm Suriyelilerin ülkeye girişlerine izin verilmiş, Ekim 2011 itibari ile 'geçici koruma' sağlanmış ve 'açık kapı politikası' olarak bilinen, zorla geri göndermeme (non-refoulement)"ilkesi benimsenmiştir. Böylece, Suriyelilerin durumu misafirliğin ötesine geçmiş ve onlar için geçici koruma sağlanmıştır (Kirişçi2014: 35-37). 2013 yılında 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu" ile "Sığınmacı" sözcüğü yerine de "Şartlı Mülteci" ifadesi kullanılmaya başlanmıştır. 2014 yılında kabul edilen Geçici Koruma Yönetmeliğine göre, Suriye Arap Cumhuriyetinden kaçan insanların tamamının geçici koruma kapsamına alındığı da ifade edilmiştir. Biehl (2015)'e göre 'geçici koruma' statüsü göçmenler ve konuk eden toplum için 'uzun süren bir belirsizlik' oluşturur. Bu belirsizlik Suriyelilerin uzun vadeli geleceklerini planlamalarına engel oluşturmaktadır (Biehl, 2015: 66).

Göç ve sonuçları, ülkelere getirdiği yararlar açısından değerlendirilmektedir. Eğer göç, bir ülkeye yarar sağlayacaksa bu özendirilmekte, eğer tersi bir sonuç doğuracaksa bu engellenmektedir (Canatan ve Cansun, 2015: 412). Türkiye'de TBMM'de grubu bulunan beş siyasi partinin göç konusuna bakış açıları sorgulandığında söz konusu partilerin yaklaşımlarında yabancı düşmanlığı ve islamofobi gibi olguların olmadığı görülmektedir.

Türkiye Ortadoğu'ya yönelik geleneksel olarak Batı'yı merkez alan bir dış politika benimsemiş ve uluslararası ortamda çoğu zaman aktif olmaktan kaçınmıştır (Danforth,

2008: 85). Buna karşın, AK Parti iktidarı ile Türk dış politikasında önemli kırılmalar yaşanmıştır. Öncelikle, politika yapıcılar, geçmiştekinin aksine merkez konumda yer alan bir Türkiye imajı değerlendirmeye başlamıştır. Bu bağlamda Davutoğluna göre, Türkiye dönem içinde yakın çevresi başta olmak üzere, küresel sorunlara çözümler üretmek adına çaba harcayan, özellikle komşularıyla ilişkilerini iyileştirmeyi arzulayan aktif bir ülke haline gelmiştir (Davutoğlu 2012: 8-11).

2002 seçimlerinde büyük bir başarı elde eden Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) ile birlikte Türkiye'nin dış politikada aktif hale gelmesi ve Ortadoğu gibi alanlarda bölgesel nitelikli gelişmelere müdahil olma oranında gözle görülür bir artışın yaşandığı görülmektedir (www.mfa.gov.tr, 2009). AK Parti'nin Suriyelilere bakış açısı incelendiğinde; örneğin 1 Ağustos 2013 tarihinde Malatya BeydağıKonteynerkenti'nde Suriyeli sığınmacılar ile iftar yapmaya giden Bekir Bozdağ açıklamasında şunları kaydetmektedir: *'AFAD Başkanımız şu an burada. Kendisinin şahsında kampların kurulduğundan ve yönetiminden sorumlu kurumumuz olan AFAD'a ve personeline Suriyeli misafirlerimize sunulan hizmetler ve başarılı organizasyonlar nedeniyle teşekkür ediyorum.'* Başka bir örnek olarak da AFAD'ın remi web sitesinde yer verdiği Başkan Yardımcısı Numan Kurtuluş'un açıklaması verebilir: *"Başbakan Yardımcısı Prof. Dr. Numan KURTULMUŞ, şu an YİBO'da 600 Suriyeli misafirinkaldığını belirterek, AFAD tarafından okul bahçesine 35 çadır kurulacağını ve buranın toplamda 3 bin sığınmacının kalacağı bir kampa dönüştürüleceğini söyledi".* AFAD'ın web sitesinde yayımlanan 'Afet Raporu-Suriye' bölümünde de yine Suriyelilerden sıklıkla misafir olarak bahsedildiği görülmektedir. *"Türkiye 2 milyondan fazla Suriyeli sığınmacıyı misafir etmektedir. Suriyeli misafirlerimizin yaklaşık 260 bini Başbakanlık AFAD'ın 10 ilde kurduğu ve yönettiği 25 barınma merkezinde yaşamaktadır. Dinlenme merkezleri, çocuk ve oyun parkları, televizyon odaları ve internet hizmetleriyle Suriyeli misafirlerimizin boş zamanlarını değerlendirmeleri sağlanmaktadır"* (www.afad.gov.tr, 2017).

AK Parti özellikle göçmenler ve sığınmacılar konusunu sürekli ön planda tutan ve bu konuya öncelik veren parti olarak ilk sırada yer almaktadır. Göçmenler konusunda her fırsatta "Suriye halkı, Suriyeli kardeşlerimiz Suriyeli dost ve kardeşlerimizin yanındayız" ifadelerine yer vermekte ve Suriye'nin yeniden istikrara kavuşmasının, Türkiye'nin yanı başında müreffeh ve dost bir ülkenin mevcudiyetinin ulusal çıkarları açısından önemli olduğunu vurgulamaktadır. Suriye'de devam eden ihtilafın, barışla sonuçlanması için çaba harcadığını belirtmektedir. AK Parti göçmenlere etnik bir ayırım yapmadan yardım

yapıldığını, toplum nezdinde Suriyelilerin kabulünü, diğer partilerin ise bu sorunu çoğu zaman iç siyaset malzemesi olarak kullanmaya çalıştığını ifade etmektedir.

Türkiye'nin göç politikasının yeniden yapılandırılmasına yönelik hükümet partisi olarak AK Parti'nin, açık kapı politikasını benimsediği görülmektedir. Böylece bu politika ile evlerini terk etmek zorunda kalan sığınmacılara yönelik vicdani ve insani görevlerini yerine getirdiklerini düşünmektedirler. Göçmenlere yönelik Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile geçici koruma sistemi yasal dayanak kazanmış olmaktadır. AK Parti sığınmacılara yapılan insani yardımlar ile eğitim, sosyal destek hizmetleri ve ücretsiz sağlık hizmetleri konularında etkinliğini ve etkililiğini sürdürmektedir. Geçici koruma kapsamına alınan Suriyeli vatandaşlara çalışma izni tanınarak, yaşamlarını idame ettirme hakkı verilmiştir. AK Parti'nin göç politikasının yeniden yapılandırılmasında toplumsal uyum konusunda daha etkin politikalar ve stratejiler oluşturması gerektiği görülmektedir.

Suriyelilere yapılan yardımların kendi vatandaşlarımıza yapılmadığı ifadesi, CHP Genel Başkanı Kılıçdaroğlu tarafından sıkça dillendirilmektedir. İnsan hakları ve evrensel değerler temelinde çağdaş çözüm arayışında olmak gerekliliğini savunan CHP'nin göç ile ilgili en önemli önerisi, Göç ve Entegrasyon Bakanlığı'nın kurulmasıdır.

Dünyaya açık bir dış politika oluşturulmasının önemini vurgulayan CHP, daha etkin ve mültecilerin kalıcı olduğunu kabul eden bir göç politikası oluşturulması gerektiğini savunmaktadır. Çoğulcu, demokratik ve özgür bir toplum için, Türkiye'de ikamet eden sığınmacı ve göçmenlere yönelik entegrasyon politikaları oluşturulması belirtilmektedir. Dolayısıyla sığınmacı ve mültecileri daha entegre etmeye yönelik, istihdam anlamında, eğitim anlamında daha makro politikalar geliştirmek gerekmektedir. CHP'ye göre Türkiye'nin göç politikalarının yeniden yapılandırılması için öncelikle Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesine koyduğu coğrafi çekinceyi derhal kaldırmalıdır. Geri Gönderme Merkezleri ve sığınmacı kampları, ziyaret ve denetimine açık tutulmalıdır. Sosyal yardımlaşma ve dayanışma fonları şeffaf, kolay izlenebilir ve hesap verilebilir olmalıdır. CHP'nin dile getirdiği en önemli konu ise Türkiye'de yaşayan göçmenlere/ sığınmacılara yönelik Göç ve Uyum Bakanlığının kurulması önerisidir.

Göçmenler konusunda mülteci statüsünün ön plana alınmasını dile getiren CHP Türkiye'nin durumunun ve nüfusunun göz önüne alınması gerektiğini vurgulamıştır. HDP insani hassasiyetler noktasında AK Parti'nin söylemine yakın bir söylem benimsemekle beraber, MHP'nin yaptığı gibi milliyetçi yaklaşımını öne çıkarmıştır. MHP Türkmenlere haksızlık yapıldığını söylerken, HDP Kürtlere haksızlık yapıldığını iddia etmektedir. MHP

Suriyeli mülteciler konusuna iç güvenlik meselesi olarak yaklaşmakta ve seçim beyannamesinde "İç Güvenlik" başlığı altında yer vermektedir. CHP Suriyeli mültecilere seçim beyannamesinin "Dış Politika" başlığı altında yer vermiştir. AK Parti seçim beyannamesinde göçmenler ile ilgili "Etkin, Hakkaniyetli, İtibarlı Dış Politika" başlığını kullanmaktadır.

İYİ Parti programında belirtildiği üzere göçmenler konusunda yasal çözümler bulmaya çalışmaktadır. İYİ Parti, parti programında göçmenlerin oluşturacağı maliyetleri diğer ilişkili devletlerle paylaşmak istemektedir. İYİ Parti, Ak Parti'nin mevcut iktidarı dönemi boyunca göçmenlere uyguladığı politikaları eleştirmektedir. Yapılan harcamaların, uygulamaların ve diğer hususların iç politikaya alet edildiğini iddia etmektedirler. Bu nedenle oluşan enflasyon ve faizlerin bu politikaların iç politika malzemesi olmaktan öte daha çok etki ettiği dış politikanın bir ürünü olduğunu söylemektedir. AK Parti, sorumluluğu AB ülkeleriyle paylaşmaktadır. Göçe neden olan ülke konusunda politikalar yürütmekte ve buralara göçmenlerin veya sığınmacıların tekrar geri dönmesini sağlamaktadırlar. Afrin operasyonu ve El-Bab operasyonları bunlara örnek verilebilir.

SONUÇ

Hızlı değişen ve küreselleşen dünyada meydana gelen göç hareketleri ve politikaları, siyaset ve bilim dünyasında en çok tartışılan konuların başında gelmektedir. Bugün Türkiye’de yaklaşık 3 milyon Suriyeli göçmen yaşamaktadır. Komşu ülkelerde ortaya çıkan iç çatışma, huzursuzluk ve istikrarsızlıklarla birlikte mekânsal ve sosyal hareketlilikler göçmenleri olduğu kadar Türkiye’yi de yakından ilgilendirmektedir. Türkiye, hem göç alan, hem de göç veren bir ülke olarak Dünya üzerinde bu hareketlilikte önemli bir rol oynamaktadır. Son yıllarda özellikle Suriye’den gelen göç ve göçle birlikte oluşan nüfus artışı dolayısıyla barınma, beslenme, sağlık, eğitim, işsizlik, düzensiz kentleşme gibi sorunlar baş göstermektedir. Bu sorunların çözümü için etkin ve uygulanabilir göç politikaları oluşturulmalıdır.

Türkiye’de göç ile ilgili kanunlara, politikalara ve uygulamalara bakıldığında sığınmacılar, mülteciler ve dolaylı olarak düzensiz göç akımlarıyla ilgili üç temel yasa bulunmaktadır; 1934’te çıkarılan ilk İskân Kanunu - 2006 Yılında 5543 Sayılı İskan Kanunu-, 1951 tarihli mültecilerin statüsü ile ilgili Cenevre Sözleşmesi ve 1994 Yönetmeliğidir. Bunlara ek olarak Yabancıların Çalışmalarına İlişkin Düzenlemeler ile 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve Göçle İlgili Getirilen Düzenlemeler Türkiye’nin mevcut göç politikasının şekillenmesinde etkili olmuştur. Bu sürece Avrupa Birliğinin de önemli katkıları olmuştur.

Göç politikalarının oluşturulmasında etkin aktörler ise siyasi partilerdir. Türkiye’de TBMM’degrubu olan partiler kendi içlerinde çözüm arayışına girmekte ama ortak bir paydada yer almayı başaramamaktadır. AB’nin Türkiye’ye yönelik göç politikalarının Türkiye’den gelen düzensiz göçün engellenmesi üzerine kurulduğu, dolayısıyla AB’nin göç politikalarının mülteci hareketlerini kendinden uzak bölgelerde kontrol etmek anlayışı ile sürdürüldüğü, bu anlayışın devam etmesi halinde AB’nin yalnızca mali ve idari katkıda bulunan bir yapıya dönüşmeye başladığı ifade edilmektedir. Türkiye’nin AB ile “İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Geri Kabulüne İlişkin” yapmış olduğu 16 Aralık 2013 tarihli anlaşma, 1 Ekim 2014 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Buna göre, karşılıklılık temelinde, Türkiye’de veya AB’de ülkeye giriş, ülkede bulunma veya ikamet etme koşullarını sağlamayan veya sağlayamaz duruma düşen kişilerin belirlenen şartlar ve

kurallar çerçevesinde ilgili ülkeye geri gönderilmesini düzenlemektedir. Bu durumda Türkiye’den herhangi bir AB ülkesine geçiş yapmış kişilerin 3 yıl sonra Türkiye’ye iadesi mümkün olabilecektir. Bu durumun sonucu olarak, göç hareketlerinin Türkiye’yi giderek daha fazla etkileyeceğini söylemek mümkündür. Suriye’de yaşanan iç çatışmaların uzaması nedeniyle, göçün ne zaman biteceği ve hangi boyutlarda kalacağını bugün itibariyle öngörmek mümkün değildir. Buradan yola çıkarak bahse konu bu insanların uzun vadeli olarak Türkiye’de kalabilecekleri varsayılarak buna göre çözümlerin üretilmesi oldukça önemlidir. (www.izu.edu.tr, 2017).

Siyasi partilere göç politika önerileri açısından bakıldığında, şu tespitler yapılabilir; Suriyeli göçmenlere yönelik oluşturduğu politikaları “kardeşlik dayanışması-ensar ve muhacir ruhu” şeklinde tanımlayan AK Parti, gerçekleştirdiği politikaları yerinde ve isabetli olarak görmektedir. Açık kapı politikasını benimseyen AK Parti ekonomik ve siyasi gücünü kullanarak dünyada en çok Suriyeli sığınmacıyı/göçmeni barındırdığını/ev sahipliği yaptığını, göçmenler için geçici koruma uygulamasını başlattığını ve Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nu yaşama geçirdiğini belirtmektedir. Suriyeli göçmenlere yardım konusunda da öncülük ettiğini vurgulayan AK Parti, eğitim, barınma, ücretsiz sağlık, sosyal destek hizmetleri ve çalışma izni tanıyarak toplumsal uyum konusunda Suriyeli sığınmacıları desteklediklerini ifade etmektedir. Tüm bunlara rağmen AK Parti’li bazı vekillerin gerçekleştirilen politikaları yetersiz bulduğu, ‘Göç, Uyum ve İnsan Hakları Bakanlığı’ kurulması gerektiği ve yeni göç politikalarına ve örgütlenmeye ihtiyaç olduğu söylemleri dikkat çekmektedir. AK Parti de Suriyeli göçmenler ile ilgili hususlar dış politika çerçevesinde oluşturulmuştur.

CHP, AK Parti’nin Suriyeli göçmenlere yönelik politikalarını genelde göç politikaları, özelde Suriyeli göçmenlere yönelik politikalar bağlamında eleştirmektedir. Bu politikalara çözüm olarak, bazı önerilerde bulunmaktadır; yapısal öneri olarak dikkat çeken konularından biri “Göç ve Entegrasyon Bakanlığının” kurulmasıdır. Diğerleri ise Türkiye’nin, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’ne koyduğu “coğrafi çekincenin” kaldırılmasıdır. CHP, Suriyeli göçmenlere/mültecilere yönelik politikaları dış politikasının bir parçası olarak görmektedir. Bu nedenle güvenliğe ilişkin önerilere de yer vermektedir. Ayrıca temel haklar, devlet, yerel yönetimler ve STK’lar tarafından sunulan hizmetlere yönelik önerilerde de bulunmaktadır.

Sığınmacı/göçmen konusunu iç güvenlik sorunu olarak değerlendiren MHP, göçmen konusunu yalnız Türkiye’nin sorunu olarak görmekten yana olduğunu

belirtmektedir. Ayrıca MHP göçmenler konusunu geçici bir durum olarak değerlendirmektedir. MHP'ye göre uluslararası çerçevede çözümlenmesi gereken bu konunun, özellikle mali açıdan BM ve müttefikler ile paylaşılması gerekmektedir. MHP, AK Parti'nin uyguladığı göç politikalarına yönelik ülke çıkarlarının ve ülke güvenliğinin dikkate alınmadığını ifade etmektedir. Kontrolsüz gerçekleştirilen göçmen akınına karşı önlem alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Bununla birlikte MHP'de Suriyeli Türkmenlere yeterli desteğin gösterilmediği inancı hakimdir.

HDP'nin de MHP gibi göçmen konusunu geçici bir durum olarak nitelendirmekle birlikte, güvenlik konusunu ön plana aldığı görülmektedir. HDP'ye göre Türkiye'ye sığınan Kürtlere, Ezidilere ve Şiilere, Suriyeli sığınmacılara davranıldığı gibi davranılmadığı, yardımların tarafı yapıldığı vurgulanmaktadır. 1951 Cenevre Sözleşmesine konulan çekincenin kaldırılması gerektiğini ifade eden HDP, göçmen işçiler için ayrı bir çalışma anlayışı getirilmesi gerekliliğini, güvenli barınma alanlarının ve ulaşım yollarının oluşturulmasını ve vize düzenlemelerinin kolaylaştırılması gerektiğini belirtmektedir. HDP de, MHP'nin aksine Kürtlere haksızlık yapıldığını düşünmektedir.

İYİ Parti sağ kanadı oluşturan ve bu ideolojiye sahip bir parti görünümündedir. Parti , güvenlik ve yasal zemini oluşturacak politikaları programında vurgulamaktadır. MHP çıkışlı bir parti olduğu için bu ideolojinin izlerini de görmek mümkündür. Milliyetçi bir tavır ile sığınmacıların insan hakları çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini söylemektedirler.

Küreselleşme süreci ve AB'nin Türkiye'nin göç politikaları üzerindeki etkileri dikkate alındığında, Türkiye, göç politikalarını belirlerken, ülkedeki siyasi partilerin önerilerini de dikkate alarak kendine has bir göç politikası oluşturmalıdır. Ayrıca uluslararası alanda etkili olan Birleşmiş Milletler, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Uluslararası Çalışma Örgütü ve Uluslararası Göç Örgütü gibi kuruluşlarla işbirliği içerisinde olması Türkiye'nin göçmen sorunları ile ilgili süreci daha rahat geçirmesine katkı sağlayacaktır. Öte yandan Türkiye'nin göç politikaları belirlenirken, göç yönetiminin yeniden yapılandırılmasında küresel göç yönetişimi yaklaşımından da yararlanılmalıdır.

Son olarak Suriyeli göçmen sorunu, sığınılan ülkeler için ciddi sonuçlar doğurabilir. Bu durum Suriyeli sığınmacılar sorununun kısa, orta ve uzun vadede sığınılan ülkelere için çeşitli alanlarda olumsuz etkiler yaratacağı kesindir. Suriye halkının ülkemize kontrolsüz bir biçimde girişi, Suriye'deki ve hatta Irak'taki iç savaş faktörlerinin Türkiye'ye taşınması anlamına da gelebilmektedir. Gelenlerin silahlı gruplarla ilişkisi, hatta rejimin uzantılarının

Türkiye'ye giriş yapıp yapmadığı bilinmemekle beraber, gelenlerin çatışan taraflar arasında olmaması bile Türkiye'yi büyük tehditlerden korumamaktadır.

KAYNAKÇA

- Abadan Unat, N. (2006). “*Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*”. İstanbul: 2. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Acer, Yücel; Kaya, İbrahim; GÜMÜŞ Mahir. (2010). Türkiye’nin İltica Stratejisi, Ankara: USAK Yayınları.
- Akbal, Ayşegül. Yabancıların Çalışma İzni İle İlgili Koşulları Belirleyen Turkuaz Kart Yönetmeliği 14 Mart 2017 De Yürürlüğe Girdi” <http://www.akbalhukuk.com/download.aspx?T=DOC&ID=43>, (Erişim Tarihi: 30.04.2018).
- AI. Strugglingto Survive. (2008). Refugees from Syria in Turkey. Amnesty International. 2014. Akan, Y. ve Arslan, İ. Göç Ekonomisi, Ankara: Ekin Basın Yayın.
- AK Parti Sosyal Politikalar Başkanlığı, “Kardeşlik Sınır Tanımaz- Uluslararası Göç ve Uyum İçin Sosyal Politikalar”, 2017. http://www.akparti.org.tr/sosyalpolitikalar/kardeslik_sinir_tanimaz.pdf, 25.05.2017
- AK Parti’den Sığınmacı Raporu: Mülteci Krizi AB’yi Birleştirmekten Çok Bölüyor”, 2015.
- Akçadağ, Emine (2012). Yasa Dışı Göç ve Türkiye, Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi, İstanbul: Bilsen yayınları.
- Akçapar, Ş. K.. (2012). Uluslararası Göç Alanında Güvenlik Algılamaları ve Göçün İnsani Boyutu. Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar, Der: S. Gülfer İhlamur-Öner ve N. Aslı Şirin Öner, İstanbul: İletişim Yayınları, 1. Baskı, s.563-576.
- Akdoğan, Yalçın. (2004). *Ak Parti ve Muhafazakâr Demokrasi*. İstanbul: Alfa Yayınları..
- Aksoy, Zeynep (2012). “International Migration and Intercultural Communication”, TheJournal Of International Social Research, Cilt: 5, Sayı: 20.
- Aktaş, Murat, (2015). “Türkiye’nin Göç Politikası ve Göçmenlerin Sorunları”, Disiplinlerarası Göç ve Göç Politikaları Sempozyumu, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, 29-30 Mayıs, ss.27-43.
- Alper, A.M., “İşçi Dövizlerini Belirleyen Makro Ekonomik Etkenler: Türkiye Örneği”, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara, 2005, 107s.
- Altun Fatih; Birinci (2015). Mehmet, “Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Uygulamalarının Göç Yönetimi Bağlamında Değerlendirilmesi”, Disiplinlerarası Göç ve Göç Politikaları Sempozyumu, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, 29-30 ss.103-132.
- Arango, J. “Becoming a country of immigration at theend of thetwentiethcentury: thecasestudy of Spain” in King, R., G. Lazaridis, C. Tsardanidis (eds.) Eldoradoorfortress? Migration in southern Europe. London: Macmillan, 2000,

253-176.

- Arendt, H., *Totalitarizmin Kaynakları 2: Emperyalizm, İletişim Yayınları*, 4. Baskı, İstanbul, 2014.
- Atasü Topçuoğlu, R. (2012). "Düzensiz Göç: Küreselleşmede Kısıtlanan İnsan Hareketliliği", *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar ve Tartışmalar*. S. G. İhlamur Öner ve N. A. Şirin Öner (drl.). İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Bahar, Ozan; Bingöl, Fehime Korkmaz (2010). "Türkiye'de İç Göç Hareketlerinin İstihdam ve İşgücü Piyasalarına Etkileri", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:15, No: 2, Isparta.
- Bal, Hüseyin (2008). *Kent Sosyolojisi*, Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Between Enmity and Amity, edited by Raymond Hinnebusch and Özlem Tür, Ashgate, England, 2013. IOM (International Organization for Migration- Uluslararası Göç Örgütü), <http://www.iom.int/immigration-and-border-management>, (17.01.2017).
- Biehl, K. S., (2015). *Governing through Uncertainty: Experiences of Being a Refugee in Turkey as a Country for Temporary Asylum*, *Social Analysis*, 59(1), s.57-75.
- "Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nden Dünya Mülteciler Günü'nde Türkiye'ye övgü", <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-40343945>, (Erişim Tarihi: 02.05.2018)
- Buz, S., (2008). "Türkiye Sığınma Sisteminin Sosyal Boyutu", *TBB Dergisi*, Sayı:76, ss.120-130.
- Büker, L., *Controlling immigration: What role plays Frontex in European migration policy?*, 2011, http://essay.utwente.nl/61585/1/BSc_L_B%C3%BCker.pdf, (Erişim Tarihi: 10.02.2017).
- Canatan, Kadir; Cansun (2015). Şebnem, "Göç Politikalarının Değersel Temelleri Hollanda ve Fransa'da Büyük Siyasal Partilerin Göç Politikaları Üzerine Bir Çözümleme", *Disiplinlerarası Göç ve Göç Politikaları Sempozyumu, İZÜ Yayın No: 12*, s.409-440.
- Canpolat, H.; Arıner, H. O. (2012). *Küresel Göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi*, ORSAM Rapor No:123, Ankara.
- Castles, S. "International Migration at the Beginning of the Twenty-First Century: Global Trends and Issues", *International Social Science Journal*, Cilt:52, Sayı:165, 2000.
- Castles, Stephen; Miller, Mark J. (2008). *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*, Çev: Bülent Uğur Bal- İbrahim Akbulut, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, çev. B. Uğur Bal, İbrahim Akbulut, İstanbul.
- Cebeci, Musa (2015). "Sosyolojik Açından Göç ve Göçmenlerin Sosyal Kültürel Entegrasyonları: Kavramsal Bir Çalışma", *Disiplinlerarası Göç ve Göç Politikaları Sempozyumu, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, 29-30 Mayıs 2015*, ss.135-157.
- CHP (Cumhuriyet Halk Partisi), *Göç ve Göçmen Sorunlarını İnceleme Komisyonu Mülteci Raporu*, Ankara, 2016.
- Çağlayan, S. (2006) "Göç Kuramları Göç ve Göçmen İlişkisi", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Güz Dönemi, Sayı:17, ss.67-91.

- Çakir, Sabri, (2011). Geleneksel Türk Kültüründe Göç ve Toplumsal Değişme, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık, sayı:24.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Uygulama Rehberi, 2018, <http://www.csgb.gov.tr/media/5893/gkkuygulamarehberi.pdf>, (Erişim Tarihi: 30.04.2018).
- Çavuşoğlu, Halim (2006). 'Uluslararası Göç: Nedenleri, Tipleri, Türleri ve Göçmenler' folklor/edebiyat, Cilt:12, Sayı: 48, 2006/4, Ankara, ss. 83-104.
- Çelik, F. (2005). "İçgöçler: Teorik Bir Analiz", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 14, Sayı:2, s.167-184.
- Çiçekli, Bülent (2009). Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar, Ankara: Seçkin Yayınevi Hukuk Kitapları.
- Çiçekli, Bülent, (2007).Yabancılar Hukuku, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Çiçekli, Bülent, (2013). Açıklamalı Göç ve İltica Hukuku Terimleri Sözlüğü, (Basımyeri belirtilmemiştir), s. 39-40.
- Danforth, N. (2008). Ideology and Pragmatism in Turkish Foreign Policy: from Atatürk to AKP. *Turkish Foreign Policy Quarterly*.. 7 (3), 83-95.
- Danış, A. D., (2004). "Yeni Göç Hareketleri ve Türkiye", *Birikim Dergisi*. Sayı: 184-185, ss.216-224.
- Danış, D.; Parla, A. (2009). "Nafile Soydaşlık: Irak ve Bulgaristan Türkleri Örneğinde Göçmen, Dernek ve Devlet", *Toplum ve Bilim Dergisi*,. Sayı: 114, ss.131-158.
- Danış, Didem, Nüfus Meselelerine Sosyolojik Bir Bakış-Göçler, http://www.acikders.org.tr/pluginfile.php/4161/mod_resource/content/1/TUBA13.pdf, (Erişim Tarihi: 17.01.2017).
- Davutoğlu, A. 2009 Değerlendirme Toplantısı. T.C. Dış İşleri Bakanlığı Resmi Sitesi. 14.12.2015,http://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-2009-degerlendirme-toplantisi_-31-aralik-2009_-ankara.tr.mfa (Erişim Tarihi: 12.06.2017)
- Davutoğlu, A. Principles of Turkish Foreign Policy and Regional Political Structuring. Turkish Policy Brief Series. TEPAV, 2012.
- De Haas, H. *Migration and development. A theoretical perspective*. International Migration Institute Working Paper no.9. University of Oxford, 2008.
- De Haas, H. *Migration system formation and decline. A theoretical inquiry into the self-perpetuating and self-undermining dynamics of migration processes*. International Migration Institute Working Paper no. 19. University of Oxford, 2009.
- Dedeoğlu, Saniye (2011). 'Türkiye'de Göçmenlerin Sosyal Dışlanması: İstanbul Hazır-Giyim Sanayinde Çalışan Azerbaycanlı Göçmen Kadınlar Örneği' Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt: 66, Sayı: 1, ss.26-48.
- Demir, O. Ö. ve Erdal, H., (2012). "Yasa Dışı Göç İle İlgili Kavramların Doğru Anlaşılması Sorunu ve Yazılı Basında Çıkan Haberler Üzerine Bir İnceleme", *Polis Bilimleri Dergisi*, Cilt:12, Sayı:1, s. 29-54.
- Demir, Oğuzhan Ömer, ve SOYUPEK, Yusuf (2015). "Mülteci krizi denkleminde AB ve

Türkiye: İlkeler, çıkarlar ve kaygılar." Global Politika ve Strateji Analiz.

- Demirhan, Y. ve Aslan, S., (2015). "Türkiye'nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi", *Birey ve Toplum Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 9, ss.23-62.
- Duvell, F., (2014). *International Relations and Migration Management: The Case of Turkey*, *Insight Turkey*, Cilt: 16, Sayı: 1, s. 35-44.
- Elitok, Paçacı, Seçil, (2013). "Turkish Migration Policy Over the Last Decade: A Gradual Shift Towards Better Management and Good Governance", *Turkish Policy Quarterly*, Spring 2013 Cilt: 12 Sayı: 1, ss. 161-172.
- Erder, S., (2010). 'Düzensiz' Göç, Göçmen Korkusu ve Çelişen Tepkiler. Barbara, P. ve Tomas W. (Der.), *Türkiye'de Uluslararası Göç* içinde. İstanbul: Kitap Yayınevi, , ss.41-55.
- Ertürk, Selma Akay, (2016). "Tarımsal Faaliyetlerde Çalışan Suriyeli Sığınmacılar: Altınözü (Hatay) Örneği", TÜCAUM Uluslararası Coğrafya Sempozyumu-International Geography Symposium 13-14 Ekim 2016, Ankara, s.469-486.
- Geiger, Martin ve Pecoud, Antonie (ed.), (2010). *The Politics of International Migration Management*, Palgrave, Macmillan, 305s.
- Gençler, A. (2002) "Yabancı Kaçak İşçilik Gerçeği ve Türkiye Örneği", TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi.
- Ghosh, B. "Towards a New International Regime for Orderly Movements of People", Bimal Ghosh(ed.), *Managing Migration: Time for a New International Regime?*, Oxford University Press: Oxford. OECD, 2000, <https://global.oup.com/academic/product/managing-migration-9780198297642?cc=tr&lang=en&#>, (Erişim Tarihi: 11.01.2017).
- Goularas, B.G. ve Sunata, U., (2015). "Türk Dış Politikasında Göç ve Mülteci Rejimi", *Moment Dergi Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, Cilt: 2, Sayı:1, s. 12-40
- Gökçan, Gül, Açıkyıldız, Çiğdem ve Ataman, Senar, Göç ve Mültecilik, http://www.multeci.net/index.php?option=com_content&view=article&id=58%3Agoc-ve-multecilik&catid=35%3Agoc-ve-multecilik&Itemid=14&lang=tr, (Erişim Tarihi: 17.01.2017).
- Gül, S. S., (2008). "Dış Göçler, Yoksulluk ve Türkiye'de Göçmenlere Yönelik Yardımlar", *İnsan Hakları Yıllığı, TODAİE*, Cilt 23-24, ss.79-93.
- Güllü, İ., (2004). 'Türkiye'nin Jeopolitik Önemi Açısından Almanya'daki Türk Nüfusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım Değişen Dünyada Türkiye'nin Önemi' *Uludağ Üniversitesi I. Ulusal Genç Bilim Adamları Sempozyumu*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Rektörlüğü, Cilt:1, Sayı:7, s. 63-83.
- Güllüpinar, F. (2012). "Göç Olgusunun Ekonomi-Politiki ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme", *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:4, , s.53-86.
- Güner, C. *İltica Konusunda Türkiye'nin Yol Haritası: Ulusal Eylem Planı*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:56, Sayı:4, 2007, ss.81-109. Erişim <<http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-2007-56-04/AUHF-2007-56-04-guner.pdf> 10.02.2017>. Hinnebusch, R.

- “Introduction:TheStudy of Turkey-SyriaRelations”ın Turkey-SyriaRelations
- HDP (Halkların Demokratik Partisi), 2015. “Büyük İnsanlık Biz’ler Meclise” Seçim Bildirgesi,<http://www.hdp.org.tr/images/UserFiles/Documents/Editor/HDP%20Se%C3%A7im%20Bildirgesi%20Tam%20Metin.pdf>, (27.05.2017).
- IOM (Uluslararası Göç Örgütü), “World Migration Report 2003: Managing Migration Challengesand ResponsesFor People On TheMove, Geneva, 400s. 2003.
- IOM (Uluslararası Göç Örgütü), *Glossary On Migration*, Switzerland, 2004.
- IOM International Organizationfor Migration, Göç Terimleri Sözlüğü. In: Perruchoud, R, Çiçekli, B, editors. Uluslararası Göç Hukuku, Uluslararası Göç Örgütü, 2009.
- IOM World Migration Report 2015, MigrantsandCities-New PartnershipstoManageMobility, IOM, Geneva, Available at: http://publications.iom.int/system/files/wmr2015_en.pdf, (Erişim Tarihi: 10.02.2017).
- ITRT.2016.TheInternationalThesaurusofRefugeeTerminology[Online].Adres: <http://www.refugeethesaurus.org/> (Erişim tarihi: 25.03.2016).
- İçduygu, A., Erder, S., Gençkaya, Ö. F., (2014). Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere, Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi, İstanbul.
- İçduygu, Ahmet ve Aksel, D.B. (2012). *Türkiye’de Düzensiz Göç*. Uluslararası Göç Örgütü Türkiye. Ankara: IOM Türkiye Ofisi.
- İçduygu, Ahmet ve Toktaş Şule, “Yurtdışından Gelenlerin Nicelik ve Niteliklerinin Tespitinde Sorunlar”, TÜBA Raporları, Sayı:12
- İçduygu, Ahmet, Sirkeci, İ. ve Muradoglu, G. (2001). “Socio-Economic Development and International Migration: A TurkishStudy”, *International Migration*. C. 39, S. 4, 2001, s. 39-61.
- İçduygu, Ahmet. “International Migration and Human Development in Turkey”, *UNDP HumanDevelopmentsResearchPaper2009/52*, October 2009.
- İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, http://www.goc.gov.tr/files/_dokuman19.pdf,2013.
- İYİ Partili İsmail Ok'tan 'Suriyeli' tepkisi, <http://www.yenicaggazetesi.com.tr/mobi/iyi-partili-ismail-oktan-suriyeli-tepkisi-183735h.htm>, (30.04.2018).
- Kalkınma Bakanlığı Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018, <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/12/Onuncu%20Kalkınma%20Planı.pdf>, (02.05.2017).
- Kara, Mustafa ve Kara Dönmez, Öykü. Canan, (2016). Türkiye’de Güç Yönetişimi: Kurumsal Yapı ve İşbirliği”, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, Cilt:10, Sayı:2.
- Kara, Polat ve Korkut, Recep (2010). “Türkiye’de Göç, İltica ve Mülteciler”, Türk İdare Dergisi, Ankara, Sayı: 467.
- Karapınar, Yelda Devlet, "ThePolitics Of Immignation Policy MakingInTurkey", ODTÜ, Haziran 2015.

- Karpat, Kemal, (2010). Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler, İstanbul: Timaş Yayınları, 1. Baskı.
- Kaya, Cansu (2017). Türkiye’de Geçici Koruma Statüsü Sahibi Yabancıların Çalışma Hakları, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:1, Sayı:5,.
- Kaya, E., (2003). Kentleşme ve Kentlileşme, İstanbul: İlke Yayıncılık, 192s.
- Kaya, İ. ve Yılmaz-EREN, E. “Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Durumu: Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri” *SETA Rapor* ,2015, <https://stratejisite.files.wordpress.com/2015/10/trkiyedeki-suriyelilerin hukuki-durumu-arada- kalanlarn-haklar-ve-ykmlklr.pdf> (Erişim Tarihi: 08.06.2016).
- Kirişçi, K., “Disaggregating Turkish Citizenship and Immigration Practices”, *Middle Eastern Studies*, C. 36, S. 3, 2000b, s. 1-22.
- Kirişçi, K., “Turkey: the Political Dimension of Migration” P, Fargues (der.) *Mediterranean Migration 2005 Report Cooperation Project on the Social Integration of Immigrants*, Migration, and the Movement of Persons, Financed by the EC MEDA Programme Florence: EUI-RSCAS, CARIM Consortium, 2005, ss. 349-357.
- Kirişçi, K., *Zorunlu Göç ve Türkiye*, T. Akın (der.), Sığınmacı, Mülteci ve Göç Konularına İlişkin Türkiye’deki Yargı Kararları, 2. Baskı, Ankara: BMMYK Türkiye, 2000a, ss;37-67.
- Kirişçi, K., *Harmonizing Turkish Immigration Policies With the EU: The Challenges Ahead*. 2004, Paper Prepared for the Conference on Immigration Issues in European Union-Turkish Relations: Determinants of Immigration and Integration 8-9 October 2004, Bogaziçi University, İstanbul.
- Koçak, Y., ve Terzi, E., (2012). “Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri”, Kafkas Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 3(3), 2012, ss.163- 184.
- Koser K., *International Migration: A Very Short Introduction*, Oxford University Press, Oxford, 2007.
- Köse A. ve Bülbül S. (2010). Türkiye’de bölgelerarası iç göç hareketlerinin çok boyutlu ölçekleme yöntemi ile incelenmesi, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, Cilt/Vol:39, Sayı/No:1, 2010, ss. 75-94.
- Köse, A. (2015). Melike. Geri Kabul Anlaşması ve Vizesiz Avrupa: Türkiye’nin Dış Politika Tercihlerini Anlamak, Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, Cilt 3, Sayı 2, Eylül 2015. ss. 195-220
- Martin, Philip ve Zürcher, Gottfried. (2008). Managing Migration: The Global Challenge”, *Population Bulletin*, 63(1).
- Massey, Douglas S., Arango Joaquin, Hugo Graeme, Kouaouci Ali, Pellegrino Adela, ve TAYLOR J. Edward. (2014). Göç Kuramlarının Bir Değerlendirmesi”, *Göç Dergisi*, 1.1, ss. 11-46.
- MHP (Milliyetçi Hareket Partisi) 2011 Seçim Beyannamesi, 2023’e Doğru Yükselen Ülke Türkiye Sözleşmesi, <http://www.mhp.org.tr/usr_img/_mhp2007/kitaplar/MHP_2011_Seci mBeyannamesi.pdf>, (Erişim Tarihi: 25.05.2017).

- Nas, Çiğdem. (2015). "Türkiye-AB İlişkilerinde Geri Kabul ve Vize Serbestliği: Hareketliliğin Yönetimi." *Marmara Journal of European Studies* 23.2
- Okolski, M. Migration Pressures in Europe, *European Populations: Unity in Diversity*, (Editörler: Dirk Van de Kaa, Henri Leridon, Giuseppe Gesano), *European Association for Populations Studies*, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht, Netherlands, 1999.
- Osmanoğlu, Ömer, (2015). "Yeşilçam Sineması'nda Göç Olgusu: Değişen Kültür ve Toplumsal Yapı", *Disiplinlerarası Göç ve Göç Politikaları Sempozyumu*, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, 29-30 Mayıs 2015, ss.573-598.
- Ökmen, Ö. (2010). "Yabancılar Hukukunda Göçmenler", Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Öner-Ihlamur, S.G. (2012). Küresel Bir Göç ve Mülteci Rejimine Doğru?. Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar, Der: S. Gülfer Ihlamur-Öner ve N. Aslı Şirin Öner, İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, s.577-601.
- Örselli, Erhan ve BABAHANOĞLU, Veysel (2016). "Türkiye'nin Göç Yönetimi ve Göç Politikalarının Gelişimi: Bir Kamu Politikası Analizi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 9, Sayı:43, ss.2063-2072.
- Özdemir, Cumhur Sinan. (2016). Yabancıların Çalışma İznini Düzenleyen Uluslararası İşgücü Kanunu Neler Getiriyor?, *Mali Çözüm Dergisi*, Eylül-Ekim.
- Özer, İ., (2015). Kentleşme, Kentleşme, ve Kentsel Değişme, Ekin Kitabevi, Bursa, 2004, 246s. Özkaynar, K., "Siyasi Partilerin 2011 ve 2015 Yılı Seçim Beyannamelerine Bakış: Bir Doküman İncelemesi ve İçerik Analizi Çalışması", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 3, Sayı: 17, Eylül 2015, s. 439-452
- Özer, M. (2012). "Türkiye'de Uluslararası Öğrenciler" *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science*, Nisan 2(1); 2012, ss.10-13.
- Özyakışır, Deniz, (2013). Göç Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama", Nobel Yayınları.
- Parla, A., ve Danış, D. "Yeni Göçmenlerin Örgütlenme Biçimleri: Bulgaristan Türkleri, Irak Türkleri ve Moldovalılar Üzerine Karşılaştırmalı Analiz", TÜBİTAK, 2007-2008.
- Pazarıcı, H. (2007). *Uluslararası Hukuk*, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Pazarlıoğlu, M. Vedat. (2007). "İzmir Örneğinde İç Göçün Ekonometrik Analizi", *Yönetim ve Ekonomi*, 14(1).
- Petersen, B.K. "A General Typology of Migration" *Theories of Migration*. ed. R. Cohen. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited. 1958.
- Polian, P. *Against Their Will: The History and Geography of Forced Migrations in the USSR*. Budapeşte: CEU Press.
- Ravenstein, E. G., (1985). "The Laws Of Migration", *Journal Of The Statistical Society Of London*, 48(2), s.199.
- Sağiroğlu, Ali Zafer, (2015). "Türkiye'nin Yeni Göç Kanunu ve Göç Politikası", *Disiplinlerarası Göç ve Göç Politikaları Sempozyumu*, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, 29-30 Mayıs 2015, ss 69-89.
- Samers, M. (2001) "Here to Work": Undocumented Immigration in The United States and

- Europe. *SAIS Review* XXI.1, ss. 131-145.
- Sandikli, Atilla ve Semin, Ali, (2012), Bilge Adamlar Kurulu Raporu, Bilgesam Yayınları, Rapor No:52.
- Saraçoğlu, Şirin ve Roe, Terry L. "Rural-Urban Migration and Economic Growth in Developing Countries," *Meeting Papers for the Society for Economic Dynamics*, 241, 2004.
- Sinha, B.R.K. Human Migration: Concepts and Approaches. Foldrajzi Ertesito, Geographical Bulletin, Cilt:3-4, s.403-414, Geographical Research Institute, Hungarian Academy of Sciences, Budapest, Hungary, 2005.
- Söylet, Yunus, 'Uluslararası Balkanlar ve Göç Kongresi' <http://www.istanbul.edu.tr/?p=33346>, (Erişim Tarihi: 25.12.2014).
- Stalker, P., "How People Migrate? Stalker's Guide to International Migration", 2006, <http://www.pstalker.com/migration/index.htm>, (Erişim Tarihi: 03.12.2016).
- Şahin, Cengiz (2001). "Yurt Dışı Göçün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Kuramsal Bir İnceleme", G.Ü, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 21, Sayı 2, s.60, Ankara.
- Şahin, Yusuf, (2010). Kentleşme Politikası, Trabzon: Murathan Yayınevi, 304s.
- TDK (Türk Dil Kurumu), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.587fec8d58ac16.96469637, (Erişim Tarihi: 18.01.2017)
- Tekelioğlu, Mehmet, DOĞAN, Abdulvehap ve ÇELEBİ, Fatih. (2015). "Türkiye'de Göç Politikalarının Gelişimi ve Mevcut Durum", Disiplinlerarası Göç ve Göç Politikaları Sempozyumu, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, 29-30 Mayıs 2015, ss.3-25.
- Toksöz, Gülay (2006). *Uluslararası Emek Göçü*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Toksöz Gülay, Erdoğan Seyhan ve Kaşka Selmin (2012). Türkiye'ye Düzensiz Emek Göçü ve Göçmenlerin İşgücü Piyasasındaki Durumları, IOM, Ankara, , http://www.turkey.iom.int/documents/Labour/IOM_irregular_labour_migration_tr_06062013.pdf, (01.02.2017).
- Tuğsuz, Nigar ve Yılmaz, Ayşenur (2015). "Siyasi Partilerin Mülteci Politikaları", SETA Perspektif, Sayı: 106.
- Tunç, Ayşe Şebnem (2015). "Mülteci Davranışları ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme" Tesam Akademi Dergisi, Temmuz., 2 (2). 29 – 63.
- Turkuaz Kart Yönetmeliği (2017), T. C. Resmi Gazete, 30007 , 14 Mart 2017.
- Tümertekin, E., ve Özgüç, N., Beşeri Coğrafya/ İnsan, Kültür, Mekan, Çantay Kitabevi, İstanbul, 592s, 1998.
- "Türkiye'deki Suriyeli Sayısı Nisan 2018", <http://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>, (Erişim Tarihi: 02.05.2018)
- Ulukan, N. C. Göçmenler İçin Kaçış Yok: Göç Politikaları ve Göçmen Emeği. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*. Sayı:11, 2013, s.32-47.

- UNHCR 2016. Regional Refugee & Resilience Plan 2016-2017: Turkey, (Erişim Tarihi: 20.03.2016).
- UNHCR,2017.EuropeSyrianAsylumApplications[Online].Adres: <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/asylum.php> (Erişim Tarihi: 04.03.2017).
- UNHCR.2015.Mid-YearTrends,June2015[Online].Adres: <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/home/opensslPDFViewer.html?docid=56701b969&query=mid%202015>, (Erişim Tarihi: 20.03.2016).
- URK M., (2009). Göçün İnsan Hakları İle İlişkisi, , İstanbul.
- Vargas-Lundius, Rosemary ve VILLARREAL, Marcela, (2008). "International Migration, RemittancesAndRural Development", fad, International Fund For Agricultural Development.
- Vergin, N. (2010). “Siyasetin Sosyolojisi; Kavramlar, Tanımlar ve Yaklaşımlar”, İstanbul: Doğan Kitap, 7. Baskı.
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 4/4/2013 Tarihli 6428 Sayılı Kanun, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf>, (Erişim Tarihi: 11.04.2017).
- Yalçın, Cemal, *Göç Sosyolojisi*, Anı Yayıncılık, Ankara 2004.
- Yılmaz, Halim (2013). “Türkiye’de Suriyeli Mülteciler: İstanbul Örneği (Tespitler, İhtiyaçlar, Öneriler)”, İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği Yayınları, İstanbul.
- <http://akademikperspektif.com/2014/09/12/ulusotesi-gocler-ve-multeci-sorunu-suriyeornegi/> (Erişim Tarihi: 05.03.2017).
- <http://gaziantepusula.com/haber/mhpden-goc-uyarisi-haberi-33758.html>, 22.05.2017
- http://madde14.org/index.php?title=%C3%9Cİlkesinde_Yerinden_Edilmi%C5%9F_Ki%C5%9F_Filere_%C4%B0li%C5%9Fkin_K%C4%B1lavuz_%C4%B0lkeler, (Erişim Tarihi: 14.03.2017).
- <http://multecihaklari.org.tr/sik-sorulan-sorular/>, (Erişim Tarihi: 15.09.2015).
- <http://www.forcedmigration.org/about/whatisfm/what-is-forced-migration>, 15.02.2017
- <http://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/45516--Multecilerin-Hukuki-Durumuna-Dair-Sozlesme.pdf>, (Erişim Tarihi: 14.01.2017).
- http://www.goc.gov.tr/icerik/hakkimizda_308_309, 26.05.2017
- <http://www.hurriyet.com.tr/bahceli-15-temmuz-sonrasinda-avrupa-ayakta-alkislamaliydi-40396424>, (Erişim Tarihi: 28.05.2017).
- http://www.ikgv.org/pdf/Belgesiz_Gocmenler_Isciler_TR.pdf, (Erişim Tarihi: 16.02.2017).
- <http://www.izu.edu.tr/tr-TR/News/disiplinlerarasi-goc-ve-goc-politikalari-sempozyumu-kitabi-yayinlandi/2691/NewsDetail.aspx>, (Erişim Tarihi: 22.06.2017).
- <http://www.milliyet.com.tr/kanada-5-bin-gocmen-alacak/ekonomi/detay/1755983/default.htm>
- <https://tr.sputniknews.com/columnists/201512311019968951-ak-parti-gocmen-rapor-ab-kriz/>, 24.05.2017 “Yani Göç Politikaları Belirlemeliyiz”, 2016. <http://www.trthaber.com/haber/gundem/yeni-goc-politikalari-belirlemeliyiz->

[226638.html](#), (Erişim Tarihi: 22.05.2017).

<https://www.afad.gov.tr/TR/IcerikDetay1.aspx?ID=16&IcerikID=1636>, (Erişim Tarihi: 20.05.2017).

<https://www.akparti.org>, (Erişim Tarihi: 20.05.2017).

<https://www.chp.org.tr/Public/0/Folder/52608.pdf>, 21.05.2017 <http://www.dw.com/tr/m%C3%BClteciler-say%C4%B1s%C4%B1nda-yine-rekor/a-16893757>, 20.04.2017

“Kanada 5 bin göçmen alacak”, Milliyet Gazetesi, (Erişim Tarihi: 28.08.2013).

“Türkiye İyi Olacak”, İyi Parti Programı, http://iyiparti.org.tr/Assets/pdf/iyi_parti_programi.pdf, (Erişim Tarihi: 30.04.2018).

“65.Hükümet Programı Konuşma Metni” 2016.<https://www.basbakanlik.gov.tr/docs/KurumsalHaberler/HProgram.pdf>, (Erişim Tarihi: 29.05.2017).

“AB’ye Göçmen Resti: Nasıl Baş Ediyorsanız Edin”, 17.11.2016, <http://www.internethaber.com/abye-gocmen-resti-nasil-bas-ediyorsanız-edin-1731914h.htm>, (Erişim Tarihi: 28.05.2017).

“AK Parti Programı”, http://www.akparti.org.tr/site/akparti/parti-programi#bolum_, (Erişim Tarihi: 27.05.2017).

“AK Parti Sığınmacılar İçin “GöçBakanlığı” Kuruyor”, 2015. <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1152711-ak-parti-siginmacilar-icin-goc-bakanligi-kuruyor>, (Erişim Tarihi: 26.05.2017).

“Akşener: 3,5 Milyon Suriyeli Ne olacak” <http://www.yenicaggazetesi.com.tr/aksener-3-5-milyon-suriyeli-ne-olacak-4019v.htm>, (Erişim Tarihi: 30.04.2018).

“Çağdaş Türkiye İçin Değişim” Cumhuriyet Halk Partisi Programı, <http://www.chp.org.tr/wp-content/uploads/chpprogram.pdf>, (Erişim Tarihi: 29.05.2017).

“Emek, Eşitlik, Özgürlük, Barış ve Adalet İçin..” Halkların Demokratik Partisi Programı, <http://www.hdp.org.tr/tr/parti/parti-programi/8>, 24.05.2017

“GeleceğeDoğru”MilliyetçiHareketPartisiPartiProgramı,http://www.mhp.org.tr/usr_img/_mhp2007/kitaplar/mhp_parti_programi_2009_opt.pdf, (Erişim Tarihi: 25.05.2017).

“Partilerin Seçim Beyannamelerinde Bir İlk: Sığınmacı Sorunu”, 2015.<https://tr.sputniknews.com/turkiye/201505121015432221/>, (Erişim Tarihi: 28.05.2017).

“Türkiye’den AB’ye Vize Resti”, 14.03.2017. <http://duzgunhaber.com.tr/turkiyeden-abye-vize-resti/> (Erişim Tarihi: 27.05.2017).

“Türkiye’den AB’ye Sığınmacı Anlaşması Resti”, 13.03.2017, <http://www.trthaber.com/haber/gundem/turkiyeden-abye-siginmaci-anlasmasi-resti-303689.html>, (Erişim Tarihi: 24.05.2017).

6458sayılıYabancılarveUluslararasıKorumaKanunu,<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm> (Erişim Tarihi: 22.04.2017).

"AB Türkiye'ye mülteciler için 677 milyon euro ödedi", <http://www.dw.com/tr/ab-t%C3%BCrkiye-m%C3%BClteciler-i%C3%A7in-677-milyon-euro-%C3%B6dedi/a-36764751>, (Erişim Tarihi: 02.05.2018)

"AB ülkelerinin Suriyeli mülteci hesabı", <http://www.dw.com/tr/ab-%C3%BClkelerinin-suriyeli-m%C3%BClteci-hesab%C4%B1/a-19206272>, (Erişim Tarihi: 02.05.2018)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : Alu, Pelviz
Uyruğu : T.C.
Doğum Tarihi ve Yeri : 08.08.1993
Telefon : 05355647027
E-mail : pelvizalu@hotmail.com

Eğitim

<i>Derece</i>	<i>Eğitim Birimi</i>	<i>Mezuniyet Tarihi</i>
Yüksek Lisans	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	devam ediyor
Lisans	Gümüşhane Üniversitesi	2015
Lise	Anadolu Meslek Lisesi	2011

İş Deneyimi

<i>Yıl</i>	<i>Yer</i>	<i>Görev</i>
2015	Vakko	Parekende

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

Uluslararası Adalet Divanı ve Kosova Sorunu

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ